Льюїс
КЕРРОЛЛ

Аліса в Задзеркаллі

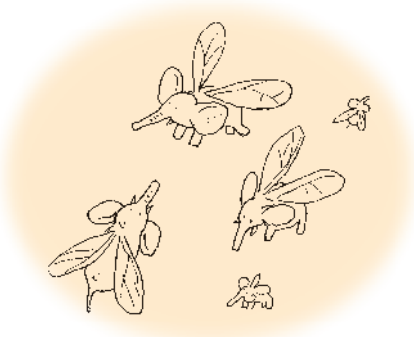

намалювала
Євгенія Гапчинська

Для середнього шкільного віку

Харків
«ФОЛІО»
2009

Дитя з осяяним чолом,
Захоплене дивами,
Нехай життя нас розвело
І час проліг між нами,
Зустрінь усмішкою, молю,
Сердечну казочку мою.

Не чути сміху вже мені
Твого, що сріблом лився:
Де юності панують дні,
Мені немає місця.
Та казку вислухай мою,
Що я з любов'ю склав, молю!

Ця повість якось почалась
У липні, сонця повнім,
Неспішно оповідь плелась,
І плив маленький човник.
Думки мене туди несуть,
Хоча роки велять: «Забудь!»

Тож слухай, слухай, поки глас,
Зловісний, невеселий,
Ще не покликав грізно нас
До скорбної постелі.
Нам всім, неначе дітям тим,
Не хочеться до сну іти.

Надворі сніг, морозу тріск,
Лютує хуртовина,
А тут — веселий сміх і виск,
І лине жар з каміна.
Лиш казки слово забринить —
І хуга відступає вмить.

І хоч у розповідь сумні
Вплітаються зітхання,
Бо вже далеко літні дні,
І щастя, й сподівання,
Та горя подих не вкраде
Цю казку, що від серця йде.

ЧОРНІ

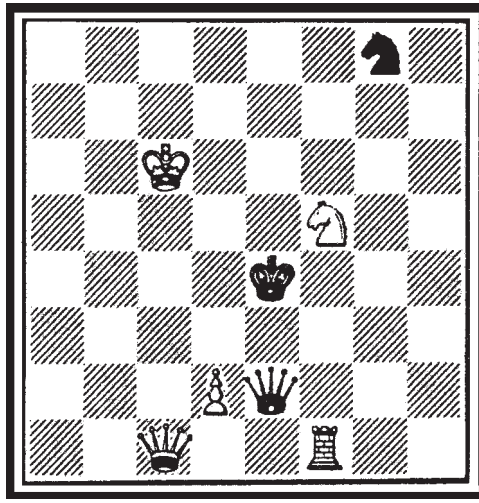

БІЛІ

Білий Пішак (Аліса) починає та виграє за одинадцять ходів

1. Аліса зустрічає Чорну Королеву 28
2. Аліса ходить через d3 на d4 до Женчичка і Бренчичка *(залізницею)* 49
3. Аліса зустрічає Білу Королеву *(з шаллю)* 65
4. Аліса ходить на d5 *(крамниця, річка, крамниця)* 72
5. Аліса ходить на d6 *(Бовтун-Товстун)* 79
6. Аліса ходить на d7 *(ліс)* 107
7. Білий Лицар (Кінь) бере Чорного Лицаря *(Коня)* 109
8. Аліса ходить на d8 *(коронація)* 124
9. Аліса стає Королевою 133
10. Аліса «рокірується» *(учта)* 138
11. Аліса бере Чорну Королеву та виграє 144

1. Чорна Королева ходить на h5 36
2. Біла Королева ходить на c4 *(біжучи вслід за шаллю)* 65
3. Біла Королева ходить на c5 *(стає Вівцею)* 72
4. Біла Королева ходить на f8 *(залишає яйце на поличці)* 79
5. Біла Королева ходить на c8 *(тікаючи від Чорного Лицаря (Коня))* 103
6. Чорний Лицар (Кінь) ходить на e7 *(шах)* 108
7. Білий Лицар (Кінь) ходить на f5 123
8. Чорна Королева ходить на e8 *(іспит)* 126
9. Королеви «рокіруються»..... 134
10. Біла Королева ходить на a6 *(суп)* 144

Dramatis personae*
(Розстановка перед початком гри)

БІЛІ

Фігури	*Пішаки*
Женчичок	Маргаритка
Одноріг	Зай Єйтс
Вівця	Устриця
Біла Королева	Крихітка Лілі
Білий Король	Оленятко
Старигань	Устриця
Білий Лицар	Каппель Юшник
Бренчичок	Маргаритка

ЧОРНІ

Пішаки	*Фігури*
Маргаритка	Бовтун-Товстун
Чужинець	Тесля
Устриця	Морж
Тигрова Лілея	Чорна Королева
Троянда	Чорний Король
Устриця	Ворон
Шкрек	Чорний Лицар
Маргаритка	Лев

* Дійові особи (*лат.*).

Передмова автора до видання 1896 року

Оскільки шахова задача, викладена на попередній сторінці, поза сумнівом спантеличила декого з моїх читачів, буде не зайве роз'яснити, що складена вона цілком коректно — принаймні в тому, що стосується ХОДІВ. Можливо, ПОЧЕРГОВІСТЬ у ходах чорних і білих фігур дотримана не так суворо, як годиться, до того ж «рокіровка» трьох Королев — просто спосіб показати, що всі вони потрапляють до палацу. Проте кожен, хто завдасть собі клопоту розставити фігури та розіграти вказані ходи, побачить, що шах Білому Королю на шостому ході, взяття Чорного Лицаря (Коня) на сьомому та мат Чорному Королю у фіналі відбуваються цілковито за правилами гри.

Нові слова у вірші «Казнахтун» викликали деякі розбіжності у вимові, тож, напевно, буде непогано і з ЦЬОГО питання дати деякі вказівки. Слово «бощурки» наголошується так само, як «ластівки», у слові «гризрили» наголос падає на другий склад, а в слові «бурцигалися» — на третій.

Для шістдесят першої тисячі накладу з дерев'яних кліше зняли нові гальваностереотипи (треба сказати, що дерев'яні кліше, які жодного разу не використовували як друкарські форми, збереглися в тому самому чудовому стані, в якому були вперше вирізані 1871 року). Всю книгу передрукували в новому шрифті. В тому випадку, якщо

комусь здасться, що художнє оформлення цього перевидання поступається оригіналу, знайте, що це сталося не через брак зусиль автора, видавця чи друкаря.

Користуючись нагодою, оголошую також, що «Алісу для малюків», яка донині коштувала чотири пенси, відтепер можна буде придбати на тих самих умовах, що й звичайні шилінгові книжки з картинками, хоч я й певен, що вона в усьому незрівнянно за них краща (це не стосується самого ТЕКСТУ, бо про нього мені судити не годиться). Чотири пенси були для неї чесною ціною, враховуючи величезні першозатрати, які довелося мені понести для її видання; та оскільки Публіка фактично оголосила: «Ми НЕ СТАНЕМО платити більше шилінга за книжку з картинками, хоч би з яким смаком вона була оформлена», я готовий понести на цій книзі чисті збитки, аби маленькі читачі, для яких вона й була написана, не залишилися взагалі без неї. Отож тепер я продаю її за таку ціну, що, можна вважати, просто дарую.

Різдво 1896 р.

Розділ I

Задзеркальний будинок

Не випадало сумніватися в одному: БІЛЕ кошеня до цього було не причетне... це була цілковита провина чорного кошеняти. Адже білому протягом останніх п'ятнадцяти хвилин стара кішка без упину вилизувала писочок (і воно попри все мужньо це зносило), отож, як бачите, біле кошеня аж ніяк не могло утнути цю витівку.

Діна вмивала своїм дітлахам личка так: спершу вона однією лапою притискала бідолашну істотку за вухо до підлоги, а тоді іншою протирала весь писочок, проти шерсті, починаючи з носа. І саме зараз, як я вже сказав, кішка натхненно вовтузилася з білим кошеням, яке лежало сумирно й навіть намагалося муркати — відчуваючи, поза сумнівом, що все це робиться для його власного добра.

Але з чорним кошеням Діна розібралася ще в обід, і тому, поки Аліса згорнулася калачиком у кутку великого фотеля, почасти базікаючи сама до себе, а почасти куняючи, кицька зчинила грандіозну веселу метушню з мотком прядива, яке Аліса перед цим намагалася змотати. Вона качала його туди й сюди, доки нитки знову не розмоталися, й тепер вони лежали розволочені по всьому килимку біля каміна, а кошеня ганялося за своїм власним хвостом посеред цього безладу.

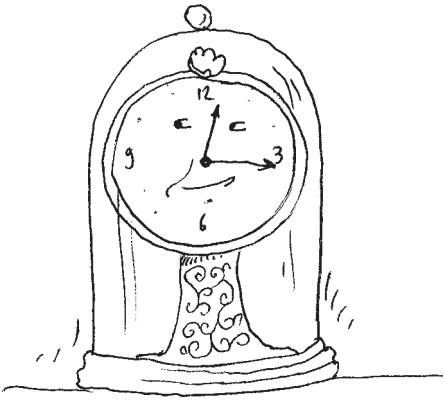

— Ах ти мала злодюжка! — закричала Аліса, підхопила кицюню та злегка поцілувала її, аби вона вже напевно зрозуміла, що потрапила в немилість. — Чесне слово, Діна мусила навчити тебе кращих манер! Ти МУСИЛА, Діно, адже знаєш, що мусила! — додала вона, осудливо поглядаючи на стару кішку, таким сердитим голосом, на який лишень спромоглася.

Потім Аліса знову забралася до крісла, прихопивши з собою і кошеня, і прядиво, та почала наново змотувати моток. Але справа посувалася не надто швидко, бо дівчинка весь час розмовляла — то з кошеням, то сама з собою. Кицька тихо сиділа в неї на коліні та вдавала, що дивиться, як дівчинка змотує прядиво. Часом кицюня простягала лапку й обережно торкалася мотка: мовляв, я б із радістю допомогла, якби мала змогу.

— А знаєш, що завтра буде, Кицю? — почала Аліса. — Ти б здогадалася, якби разом зі мною сиділа сьогодні на підвіконні, але ж Діна саме чепурила тебе, тож ти не могла. Я дивилася, як хлопці збирають хмиз для багаття... а його для багаття треба багато, Кицю! Але хмиз виявився таким холодним, ще й весь у снігу, тож вони це облишили. Та не хвилюйся, Кицю, ми підемо й подивимося на багаття завтра.

Тут Аліса намотала два чи три разки прядива довкола кицьчиної шиї — просто подивитися, який це матиме вигляд. Це призвело до борюкання, під час якого моток скотився на підлогу і чимало прядива розмоталося знову.

— Знаєш, я була така зла, Кицю, — заговорила Аліса, щойно вони знову зручненько вмостилися, — коли побачила, щó ти витворяєш! Ще трохи, і я б відчинила вікно та виставила тебе просто на сніг! І ти на це заслуговувала, ти, маленька бешкетлива пестунка! Що ти можеш сказати на своє виправдання? То й не переривай мене! — продовжила вона, посваривши пальчиком. — Я збираюся пригадати тобі всі твої провини. Номер один: ти двічі пискнула, поки Діна вмивала твоє личко сьогодні вранці. І ти не можеш цього заперечити, Кицю: я тебе чула! Що-що ти кажеш? — (Вдаючи, ніби кошеня щось казало.) — Її лапа потрапила тобі в око? Що ж, це ТВОЯ провина, чого ж ти очі повибалушувала? Якби ти їх заплющила, цього б не сталося. Не треба мені більше виправдань, просто послухай мене! Номер два: ти відтягла Підсніжку за хвоста, щойно я поставила перед нею тарілочку з молоком! Що, тобі хотілося пити, так? А звідки ти знала, чи їй не хотілося? Тож перейдемо до номера три: ти геть-чисто розмотала прядиво, поки я не дивилася!

— Ось три провини, Кицю, і за жодну з них тебе ще не було покарано. Ти ж знаєш, я залишаю всі твої покарання на кінець наступного тижня... Думаю, вони теж приберегли всі МОЇ покарання! — продовжила вона, вже більше до себе, ніж до кошеняти. — Що ж вони РОБИТИМУТЬ у кінці року? Мене б мали послати до в'язниці, напевно, коли цей день прийде. Або... дай подумати... здається, кожне покарання мало залишити мене без обіду: отож, коли цей нещасливий день прийде, мені доведеться залишитися без п'ятдесяти обідів водночас! Що ж, я не проти позбутися АЖ СТІЛЬКОХ обідів! Краще вже лишитися без них, аніж з'їсти їх усі заразом!

— Чуєш, як сніг шурхотить по шибках, Кицю? Який приємний, м'який звук! Ніби хтось обціловує вікно ззовні. Цікаво, виходить, сніг ЛЮБИТЬ дерева і поля, якщо

цілує їх так ніжно? А тоді він, уявляєш, укриває їх затишненько білою пуховою ковдрою і, можливо, навіть каже: «Засинайте, дорогенькі, поки знов не прийде літо». А коли вони прокидаються влітку, Кицю, то вдягаються в зелене й танцюють... щоразу, як дме вітер... о, це так чудово! — скрикнула Аліса, випускаючи моток прядива з рук, аби заплескати в долоні. — І як би мені ХОТІЛОСЯ, щоб усе це було правдою! Слово честі, ліси виглядають сонними восени, коли їхнє листя стає брунатним.

— Кицю, ти вмієш грати в шахи? Ну не посміхайся, моя дорогенька, я ж серйозно запитую. Бо коли ми оце щойно грали, ти дивилася достоту так, ніби все розуміла, а коли я сказала: «Шах!», ти замуркотала! Так, це БУВ прекрасний шах, Кицю, і я справді могла б виграти, якби не цей осоружний Король, який прийшов і розштовхав усі мої фігури. Кицю, дорогенька, а давай будемо удавати, що...

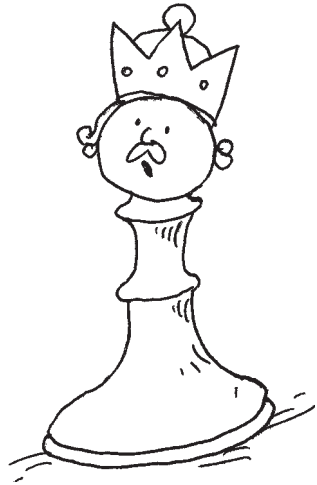

І якби ж я тільки мав змогу оповісти вам бодай про половину тих речей, які Аліса зазвичай казала після своєї улюбленої фрази: «А давай будемо удавати...» Вона мала доволі довгу суперечку з сестрою напередодні, а все через те, що Аліса розпочала так: «Давай будемо удавати, що ми королі й королеви». Її ж сестра, яка любила в усьому бути бездоганно точною, заперечалася: мовляв, у них це ніяк не вийде, адже їх тільки двоє. Зрештою Алісі довелося змиритися, сказавши: «Що ж, тоді ТИ можеш бути однією з них, а Я буду всіма іншими». А іншого разу вона добряче налякала свою стареньку няню, загорлавши їй несподівано на вухо: «Няню! Давайте будемо удавати, що я голодна гієна, а ви — кістка».

Але нам не варто відволікатися від Алісиної промови до кицьки.

— Давай будемо удавати, що ти Чорна Королева, Кицю! Знаєш, я думаю, що якби ти сіла й склала лапи на грудях, то виглядала б достоту як вона. Ну, спробуй, будь хорошою кицькою!

І Аліса зняла Чорну Королеву зі столу та поставила перед кошеням, як зразок для наслідування. Проте пуття з того не вийшло: якщо вірити Алісі, через те, що кошеня ніяк не могло скласти лапи як слід. Тож, аби покарати, вона піднесла кицьку до Дзеркала, щоб та побачила, яка вона набурмосена.

— І якщо ти миттю не почнеш слухатися, — додала Аліса, — я поставлю тебе туди, до Задзеркального будинку. Як тобі ЦЕ сподобається?

— Зараз, якщо ти просто посидиш та послухаєш і припиниш без уґаву базікати, я поділюся з тобою деякими думками щодо того будинку за Дзеркалом. По-перше, є кімната, яку ти можеш бачити крізь Дзеркало... вона геть подібна до нашої вітальні, от тільки все в ній навпаки. Я можу бачити її цілком, якщо заберуся на стілець... окрім маленької латочки спереду каміна. О! Як би я хотіла побачити саме ЦЮ латочку! Так пече дізнатися, чи розводять вони взимку вогонь: ніколи не можна сказати напевно, бачиш, хіба що коли наш вогонь димить, і тоді дим підіймається і в тій кімнаті теж... але ж це може бути просто вистава, може, вони тільки удають, ніби в них там горить вогонь. Також їхні книжки щось на зразок наших, тільки слова в них написані навспак. Я це знаю, бо піднесла

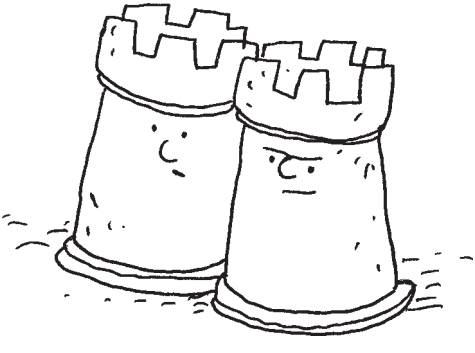

до Дзеркала одну з наших книжок, а вони піднесли одну зі своїх.

— Як би тобі сподобалося жити в Задзеркальному будинку, Кицю? Цікаво, чи давали б вони тобі там молоко? Може, задзеркальне молоко не надто смакує... але ось, Кицю! Ми підходимо до передпокою. Ти можеш побачити самісінький КРАЄЧОК передпокою Задзеркального будинку, якщо залишиш двері нашої вітальні широко прочиненими. Він дуже схожий на наш передпокій — настільки, наскільки сягає око, але ж розумієш, далі-то він може бути зовсім іншим. О Кицю! От було б чудово, якби ми могли пробратися до Задзеркального будинку! Я певна, там є — о! — такі прекрасні речі! Давай будемо удавати, що є шлях, яким туди можна пробратися, який-небудь, Кицю. Давай будемо удавати, що Дзеркало раптом стало м'яке, наче туман, і ми можемо пройти крізь нього. Ого, воно перетворюється на якийсь серпанок, присягаюся! Буде зовсім неважко крізь нього пробратися...

З цими словами вона опинилася на камінній полиці, хоч і не розуміла, як взагалі туди потрапила. А дзеркало поза сумнівом ПОЧИНАЛО танути, ніби сяйливий сріблястий туман.

Вже за мить Аліса проскочила крізь нього і м'яко приземлилася в Задзеркальній кімнаті. Насамперед вона подивилася, чи горить у каміні полум'я, і була рада побачити, що горить, причому найсправжнісіньке, таке ж палахке та яскраве, як те, що лишилося позаду. «То мені тут буде так само тепло, як у тій кімнаті, — подумала Аліса, — або насправді навіть тепліше, адже тут нікому проганяти мене від вогню. О, як буде весело,

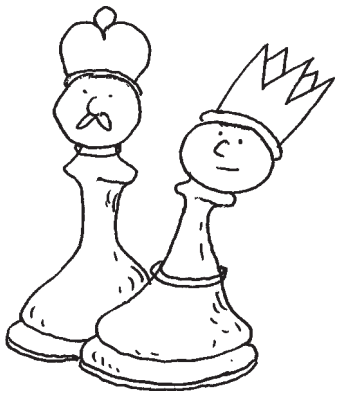

коли вони побачать мене тут крізь дзеркало, а дістати не зможуть!»

Потім Аліса почала роззиратися довкруж і помітила, що та частина, яку можна було бачити з їхньої кімнати, була звичайною та нецікавою, зате все інше відрізнялося настільки, наскільки це взагалі можливо. Наприклад, картинки на стіні поруч із каміном, схоже, були всуціль живі. Навіть годинник на камінній полиці (який крізь дзеркало, як ви розумієте, Аліса завжди бачила тільки ззаду) мав обличчя маленького стариганя, котре їй зараз посміхалося.

«В їхній кімнаті не так чисто, як у нашій», — подумала Аліса, коли помітила кілька шахових фігурок поміж напівзотлілими дровинами в каміні. Але наступної ж миті, від здивування стиха скрикнувши: «О!», вона опустилася навкарачки, розглядаючи фігурки. Вони прогулювалися парами!

— Тут Чорний Король і Чорна Королева, — казала Аліса (пошепки, адже боялася їх налякати), — а он Білий Король і Біла Королева сидять на краю совочка для попелу... а там дві тури прогулюються попід ручки... Не думаю, що вони можуть мене чути, — продовжила вона, нахиляючи голову поближче, — і я майже впевнена, що вони не можуть мене бачити. Я почуваюся якось так, ніби невидима...

Тут щось почало верещати на столі позаду Аліси. Вона повернула голову на звук і встигла побачити, як один Білий Пішак беркицьнувся й став сукати ніжками. Аліса з цікавістю поглядала на нього, чекаючи, що ж буде далі.

— Це голос мого дитятка! — закричала Біла Королева і промчала повз Короля так стрімко, що скинула його в

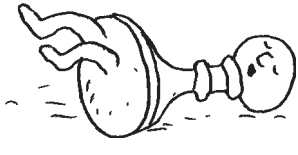

попіл. — Моя золотенька Лілі! Моє королівське кошеня! — І вона завзято подерлася вгору камінною решіткою.

— Королівське абищо! — сказав Король, потираючи носа, забитого при падінні. Він мав право ТРІШЕЧКИ дратуватися на королеву, адже був притрушений попелом з голови до п'ят.

Алісі не терпілося стати комусь у пригоді, тож, оскільки бідолашна крихітка Лілі аж заходилася криком, дівчинка спішно підхопила Королеву і поставила на стіл поруч з її галасливою донечкою.

Королева охнула й сіла: через блискавичну подорож у повітрі в неї забило дух, і протягом хвилини чи двох їй було під силу тільки мовчки притискати до себе Лілі. Щойно Королева трохи перевела подих, вона гукнула до Білого Короля, котрий сидів набурмосено серед попелу:

— Стережися вулкана!

— Якого вулкана? — спитав Король, стривожено вдивляючись у полум'я, ніби там було найдоречніше для вулкана місце.

— Здув... мене... вгору, — засапано видихнула Королева, яка все ніяк не могла як слід перевести дух. — Будь обережний, підіймайся... звичайним шляхом... пантруй, щоб тебе не здуло!

Аліса дивилася, як Білий Король поволі повзе решіткою, переступаючи з прута на прут, поки не сказала:

— Божечки, та в такому темпі ви будете добиратися до стола не одну годину. З моєю допомогою буде куди швидше, хіба ні?

Проте Король не звернув на запитання жодної уваги: було цілком очевидно, що він не може ні чути, ні бачити її.

Тож Аліса підібрала його дуже обережно й перенесла значно повільніше, ніж Королеву, щоби ще і йому не забити памороки. Але, перш ніж поставити Короля на стіл,

вона подумала, що його варто трохи обтрусити, бо він був геть виваляний у попелі.

Пізніше Аліса казала, що за все своє життя не бачила такої гримаси, яку скорчив Король, коли зрозумів, що його тримає в повітрі невидима рука та ще й обтрушує. Він був надто вражений, щоб закричати, але його очі й рот розчахувалися дедалі ширше, ставали все круглішими та круглішими, поки Алісина рука не затрусилася від сміху так сильно, що дівчинка трохи не випустила Короля на підлогу.

— О! Будь ласочка, не робіть таких мін, дорогенький мій! — вигукнула вона, цілковито забувши, що Король не може її чути. — Ви так мене смішите, що я вас ледве тримаю! І не розкривайте так широко рота! Туди весь попіл залетить... ось, тепер, я думаю, ви досить чистий! — додала вона, пригладжуючи Королю волосся та ставлячи на стіл поруч із Королевою.

Король миттю повалився на спину і лежав зовсім нерухомо. Аліса трохи занепокоїлася тим, що вона наробила, і пішла по кімнаті, шукаючи, чи немає десь води, якою вона могла б його побризкати. Проте їй не трапилося нічого, окрім каламарика з чорнилами, а коли повернулася з ним до столу, то побачила, що Король уже опритомнів і тепер розмовляє з Королевою переляканим шепотом — таким тихим, що Аліса заледве розбирала, про що мова.

Король казав:

— Запевняю тебе, моя люба, я похолов до самих кінчиків моїх вусів!

На що Королева відповіла:

— Нема в тебе ніяких вусів.

— Жах цієї миті, — продовжував Король, — його я ніколи, НІКОЛИ не забуду!

— Чого ж, забудеш, — сказала Королева, — якщо не зробиш собі нотатку на пам’ять.

Аліса з чималою цікавістю дивилася, як Король дістав із кишені велетенського записника і почав у ньому базграти. Несподівана витівка спала їй на думку, й вона затисла кінець олівця, що трохи стирчав у Короля поза плечем, і стала писати замість нього.

Бідний Король виглядав геть спантеличеним і нещасним та якийсь час мовчки борюкався з олівцем. Проте Аліса була для нього засильною, і врешті бідолаха натужно видихнув:

— Люба! Я справді МАЮ обзавестися тоншим олівцем. З цим я зовсім неладен упоратися, він пише всілякі речі, яких я не мав на увазі...

— Які такі речі? — спитала Королева, зазираючи до записника (Аліса написала там: «БІЛИЙ ЛИЦАР* СПОВЗАЄ ПО КОЦЮБІ. ВІН ПОГАНО ТРИМАЄ РІВНОВАГУ»). — Але ж це не запис ТВОЇХ почуттів!

Біля Аліси на столі лежала книжка, і поки вона сиділа, поглядаючи на Білого Короля (адже вона все ще трохи хвилювалася за нього й тримала чорнило напоготові, щоб покропити бідаку, якщо той знов надумає зомліти), то перегортала сторінки, шукаючи місце, яке вона могла б прочитати: «Але тут усе якоюсь незнайомою мовою», — сказала дівчинка сама до себе.

Це було щось на такий зразок:

НУТХАНЗАК

икрущоБ .корічепдан вуБ
,ідгосоп в илирзирГ
,икрівш ясилагицруб І
.ідов у икьлург воМ

Якийсь час вона ламала над цим голову, та зрештою в неї зародилася блискуча ідея:

---

* В Англії шахова фігура, яку ми звемо конем, називається лицарем. — *Тут і далі — прим. перекладача.*

— О, та це ж Задзеркальна Книжка, ну звісно! Якщо я піднесу її до Дзеркала, слова стануть правильними.

І Аліса змогла прочитати ось такий вірш:

КАЗНАХТУН

Був надпечірок. Бощурки
Гризрили в посогді,
І бурцигалися швірки,
Мов грульки у воді.

«Мій сину, бійсь Казнахтуна,
В хрумло йому не лізь!
Обходь гніздище Бубуна
Та Бузузвіра ліс!»

Він взяв штрикучий меч до рук,
Щоб дати чухрий бій,
І сів під деревом Бумбук
В роздумі хлюпоткій.

І лиш хоробрий наш ратун
Розхряпився на мить,
Вилазить з лісу Казнахтун,
Бурмошить і кипчить!

Раз-два, раз-два! Меткучий штрич!
Казнахтунові смерть!
Довбешку жабну стявши з пліч,
Герой принди чить геть.

«Невже ти вбив Казнахтуна?
Ти, синку, козардець!
Яка славуча щастина!» —
Крегоче панотець.

Був надпечірок. Бощурки
Гризрили в посогді,
І бурцигалися швірки,
Мов грульки у воді.

— По-моєму, це доволі милий віршик, — сказала Аліса, коли дочитала, — але його ДЕЩО важко зрозуміти! (Бачте, їй не хотілося зізнаватися, навіть самій собі, що вона зовсім нічого не може второпати.) Цей вірш ніби наповнив мою голову якимись думками... от тільки я не зовсім певна якими! Та що б там не було, ХТОСЬ убив КОГОСЬ — принаймні це очевидно...

«Ой-ой! — подумала Аліса, раптом підстрибуючи. — Якщо я не покваплюся, то доведеться повертатися назад крізь Дзеркало, так і не побачивши, яка вона, решта будинку! Треба спершу поглянути на сад!»

Вона миттю вискочила з кімнати і побігла вниз сходами... хоча, зрештою, це був не зовсім біг, а, як сказала Аліса сама до себе, її нововинайдений спосіб спускатися сходами швидко та просто. Вона тільки ледь торкалася перил кінчиками пальців та м'яко пливла вниз, навіть не зачіпаючи сходинок ногами. Так само вона пропливла через передпокій і вилетіла б у той самий спосіб геть крізь двері, якби не вхопилася за одвірок. Алісі вже почало трохи паморочитися в голові від цього плавання в повітрі, тож їй було навіть приємно відчути, що вона знову йде ногами по землі, як годиться.

Розділ II

Сад живих квітів

— Я б роздивилася садок значно краще, — сказала до себе Аліса, — якби могла забратися на отой пагорб; а ось і стежка, яка веде просто до нього... хоча ні, зовсім не веде... (це було сказано після того, як стежка протягом кількох ярдів декілька разів повернула під гострими кутами)... але здається, зрештою таки веде. Але як же дивно вона крутить! Це просто штопор якийсь, а не стежка! Що ж, ОЦЕЙ поворот уже приводить на пагорб, по-моєму... ні, не приводить! Він приводить прямісінько назад до будинку! Що ж, спробую піти іншим шляхом.

Так вона і зробила: блукала й угору, й униз, вибирала один поворот за іншим, але весь час знов опинялася біля будинку, як і раніше. Більше того, одного разу, повернувши за ріг дещо стрімкіше, ніж звичайно, вона просто налетіла на стіну, бо не встигла зупинитися.

— Навіть нічого не кажи, — сказала Аліса, дивлячись на будинок та вдаючи, що він із нею сперечається. — Я НЕ збираюся заходити назад. Я знаю, що тоді б я знову пройшла крізь Дзеркало... до своєї старої кімнати... і кінець усім моїм пригодам!

Отож, непохитно повернувшись до будинку спиною, вона ще раз вирушила стежкою, твердо вирішивши руха-

тися просто вперед, поки не дістанеться пагорба. Кілька хвилин усе йшло добре, і Аліса вже проказала: «Цього разу я справді ЗРОБЛЮ це...», коли доріжка раптом перекрутилася і вся здригнулася (так Аліса змальовувала це пізніше), й за мить дівчинка вже заходила в двері будинку.

— О, який жах! — закричала вона. — Ще ніколи не бачила будинку, який би отак плутався під ногами! Ніколи!

Хай там як, а пагорб і досі стояв собі перед очима, тож робити було нічого, крім як почати все з початку. За цим разом вона дійшла до великої клумби з бордюром із маргариток та розлогим дубом посередині.

— О, Тигрова Лілеє, — сказала Аліса до однієї квітки, яка граційно погойдувалася од вітру, — як би мені ХОТІЛОСЯ, щоб ти могла розмовляти!

— Ми можемо розмовляти, — відповіла Тигрова Лілея, — коли поруч є хтось, вартий розмови.

Аліса була така приголомшена, що десь із хвилину не могла говорити: в неї аж подих забило. Зрештою, поки Тигрова Лілея просто гойдалася собі туди-сюди, Аліса заговорила знову — слабеньким голоском, трохи не пошепки:

— І що, ВСІ квіти вміють розмовляти?

— Не гірше, ніж ТИ, — відказала Тигрова Лілея. — І значно гучніше.

— Нам не випадає озиватися першими, як бачиш, — сказала Троянда, — і мені вже було цікаво, коли ж ти нарешті заговориш! Я сказала до себе: «На її обличчі видніє ТРОХИ розуму, але не найрозумнішого!» Втім, ти правильного кольору, а це має велике значення.

— Мені плювати на колір, — пирхнула Тигрова Лілея. — От якби її пелюстки завивалися трохи більше, тоді б вона була нічого.

Алісі не подобалося, коли її критикують, тож вона почала задавати запитання:

— Вам часом не стає страшно, що вас посадили отут, де про вас нікому піклуватися?

— Он є дерево посередині, — сказала Троянда, — нащо б воно ще згодилося?

— Але що воно зможе зробити, якщо виникне якась небезпека?

— Ого, та воно може ще й як віддубасити! — заволала Маргаритка. — Тому ж воно й зветься дубом!

— А ти ЦЬОГО не знала? — закричала інша Маргаритка, і тут усі вони почали горлати водночас, аж повітря забриніло від їхніх тоненьких, вискливих голосочків.

— Ану тихо, ви всі! — гарикнула Тигрова Лілея, запально розгойдуючись із боку в бік та здригаючись від хвилювання. — Вони знають, що я не можу до них дістатися, — засапано видихнула вона, схиляючи свою тремтливу голівку до Аліси, — а то б не наважилися таке вчиняти!

— Не зважайте! — заспокоїла її Аліса, а тоді, схилившись до маргариток, які знову заходилися горлопанити, прошепотіла:

— Якщо ви не припнете язики, я вас повисмикую!

На мить запала тиша, а кілька рожевих маргариток цілковито побіліли.

— Ось так їм! — сказала Тигрова Лілея. — Маргаритки — це найгірше. Щойно одна заговорить, усі інші миттю підпрягаються, і можна просто зав'янути, коли чуєш, як вони теревенять!

— Як же це можливо, що всі ви так чудово розмовляєте? — спитала Аліса, сподіваючись трохи підняти настрій Тигрової Лілеї компліментом. — Я бувала в багатьох садах, але жодна квітка в них не говорила.

— Поклади свою руку на землю й помацай, — порадила Тигрова Лілея. — Тоді ти все зрозумієш.

Аліса так і зробила.

— Вона дуже тверда, — сказала дівчинка, — але я не розумію, до чого тут це.

— В більшості садів, — пояснила Тигрова Лілея, — клумби розпушують, як перини, тож квіти весь час сплять.

Ця причина звучала переконливо, й Аліса була рада дізнатися про неї.

— Ніколи раніше над цим не думала! — сказала вона.

— На МОЮ думку, ти ніколи не думаєш ВЗАГАЛІ, — сказала Троянда доволі суворим тоном.

— В житті не бачила нікого, хто виглядав би дурнішим, — додала Фіалка, та так несподівано, що Аліса аж підскочила, бо ця квітка досі ще не вимовила ні слова.

— Притримай СВОГО язика, — закричала Тигрова Лілея. — Начебто ТИ взагалі хоч когось бачила! Засунеш свою голову під листя та хропеш і нічогісінько не знаєш, що в світі робиться, наче брунька недозріла!

— А в цьому саду є ще люди, окрім мене? — поцікавилася Аліса, вирішивши не зважати на останню репліку Троянди.

— Є ще одна квітка в цьому саду, яка може рухатися, отак, як ти, — сказала Троянда. — Цікаво, як ти це робиш... («Тобі постійно щось цікаво», — докинула Тигрова Лілея.) Але вона більш розлаписта, ніж ти.

— Вона схожа на мене? — нетерпляче запитала Аліса, бо їй сяйнула одна думка: «Десь у цьому саду є інша маленька дівчинка!»

— Ну, вона має таку ж недолугу форму, — сказала Троянда, — але вона темніша... і її пелюстки дещо коротші, мені здається.

— Її пелюстки прилягають щільно, майже як у Жоржини, — втрутилася Тигрова Лілея, — а не розкуйовджені абияк, як от у тебе.

— Але це не ТВОЯ провина, — доброзичливо додала Троянда, — просто ти, очевидно, починаєш в'янути... а в цьому випадку ніхто не може зарадити певній неохайності пелюсток.

Алісі така думка не дуже припала до вподоби, тож, аби змінити тему, дівчинка спитала:

— Вона коли-небудь сюди приходить?

— Припускаю, що ти її скоро побачиш, — сказала Троянда. — Вона така, з колючками.

— І де ж у неї колючки? — поцікавилася Аліса, трохи заінтригована.

— Де-де, довкола голови, ясна річ, — відказала Троянда. — Мені було дуже цікаво, чого це в ТЕБЕ таких немає. Я думала, це закономірність.

— Вона йде! — закричав Живокіст. — Я чув її кроки, туп-туп-туп, на жорствяній доріжці.

Аліса нетерпляче роззирнулася і побачила, що це була Чорна Королева.

— Вона добряче підросла! — зауважила дівчинка передусім.

Вона й справді виросла: коли Аліса вперше побачила її серед попелу, то Королева була всього три дюйми заввишки, а тепер ось — на півголови вища за саму Алісу!

— Це все від свіжого повітря, — сказал Троянда, — тут просто чудове повітря.

— Думаю, я піду їй назустріч, — сказала Аліса, бо хоч квіти й були доволі цікавими, та все ж було б просто розкішно поговорити зі справжньою Королевою.

— Навряд чи ти можеш це зробити, — промовила Троянда. — Я порадила б тобі піти в іншому напрямку.

Алісі це здалося нісенітницею, тож вона промовчала і попрямувала до Чорної Королеви. На її подив, Королева миттю зникла з очей, і дівчинка виявила, що знов заходить до будинку крізь двері.

Трохи сердита, вона відскочила назад, і після довгого виглядання Королеви (яку вона зрештою видивилася далеченько звідси) вирішила, що цього разу треба випробувати план із ходінням у зворотному напрямку.

Це спрацювало блискуче. Не минуло й хвилини, як вона опинилася ніс у ніс із Чорною Королевою, ще й просто біля того пагорба, до якого так довго намагалася дістатися.

— Звідки ти прийшла? — запитала Чорна Королева. — І куди прямуєш? Дивися вгору, говори ввічливо й не крути весь час пальцями.

Аліса взяла до уваги ці настанови й пояснила, наскільки змогла, що збилася зі свого шляху.

— Не знаю, що ти маєш на увазі під «СВОЇМ шляхом», — сказала Королева, — бо тут усі шляхи належать МЕНІ... Але чому ти взагалі сюди потрапила? — додала вона м'якшим тоном. — Зроби реверанс, поки думаєш, що сказати: це економить час.

Аліса трохи здивувалася, але надто благоговіла перед Королевою, щоб не повірити її словам. «Перевірю це, коли повернуся додому, — подумала вона собі, — наступного ж разу, як трохи спізнюватимуся на обід».

— Настав час відповідати, — сказала Королева, подивившись на годинника. — Відкривай рота ТРОХИ ширше, коли говориш, і завжди кажи «Ваша Величносте».

— Я просто хотіла побачити, який сад із себе, Ваша Величносте...

— Так, правильно, — похвалила Королева, потріпавши Алісу по голові, що тій геть не сподобалося, — хоча, якщо вже ти сказала «сад»... от Я бачила сади, у порівнянні з якими цей здасться дикою чащобою.

Аліса не наважилася сперечатися щодо цього, натомість продовжила:

— ...і я думала піднятися на верхівку того пагорба...

— Якщо вже ти сказала «пагорб», — перервала Королева, — то Я могла би показати тобі пагорби, поглянувши на які ти б сказала, що оце — рівнина.

— Ні, я б не сказала, — промовила Аліса, звабившись нарешті на суперечку, — бо пагорб, знаєте, НІЯК НЕ МОЖЕ бути рівниною. Це був би нонсенс...

Королева похитала головою:

— Можеш називати це нонсенсом, якщо хочеш, але Я чула нонсенс, у порівнянні з яким цей був би логічним, наче словник!

Аліса знов зробила реверанс, бо з Королевиного тону їй здалося, що та ТРІШКИ образилася. Деякий час вони йшли в тиші, поки не вийшли на низенький пагорб.

Кілька хвилин Аліса стояла мовчки, озираючи краєвид — і прецікавий краєвид, треба сказати. Поперек місцини від краю до краю бігли маленькі струмочки, а земля між ними була розкреслена на квадрати низенькими зеленими живоплотами, що тяглися від струмка до струмка.

— Присягаюся, земля розділена, як величезна шахова дошка! — сказала врешті Аліса. — Тут би мали бути люди, які рухаються туди-сюди... І вони справді є! — втішено додала дівчинка, і серце її забилося швидше від захвату, коли вона продовжила: — Тут триває грандіозна гра в шахи... на цілий світ... якщо ЦЕ взагалі світ, зрештою. О, як це весело! Як би я ХОТІЛА бути однією з них! Я би погодилася навіть бути Пішаком, тільки б мені дозволили приєднатися... хоча, звісно, бути Королевою мені б СПОДОБАЛОСЯ більше.

З цими словами Аліса трохи знічено подивилася на справжню Королеву, але її співбесідниця тільки приязно посміхнулася та сказала:

— Це легко влаштувати. Ти можеш бути Пішаком Білої Королеви, якщо хочеш, бо Лілі ще занадто мала, щоб грати. Зараз ти починаєш із Другого Квадрата, а коли дійдеш до Восьмого — станеш Королевою...

Саме цієї миті вони чомусь почали бігти.

Аліса так ніколи й не змогла зрозуміти, обмірковуючи все це пізніше, чого ж вони зірвалися з місця: все, що вона пам'ятала, так це те, що вони бігли рука об руку, й Королева мчала так швидко, що Аліса ледве спромагалася не відставати. Але Королева однаково продовжувала скрикувати: «Хутчіш! Хутчіш!», проте Аліса відчувала, що вже НЕ МОЖЕ бігти швидше, хоч у неї й не вистачало сил про це сказати.

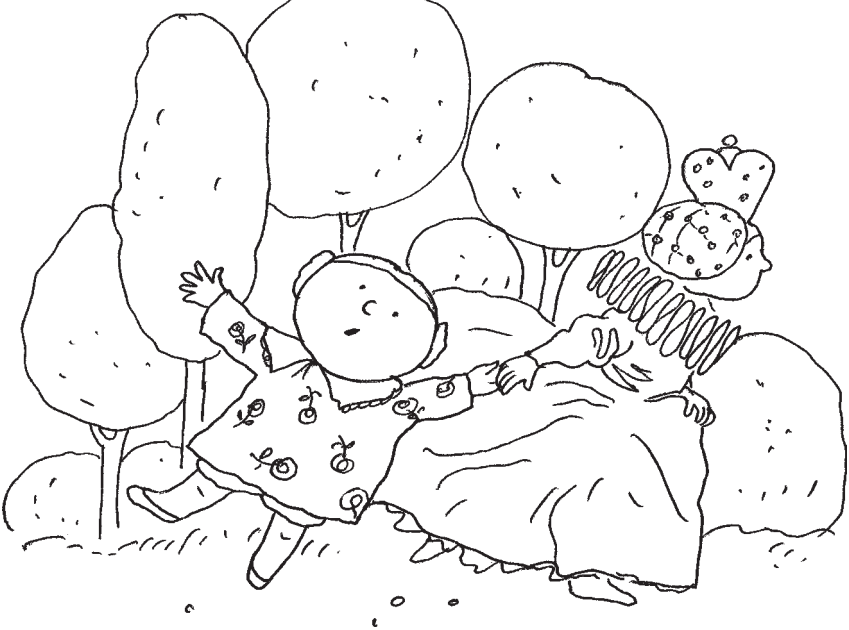

Найбільше дивувало те, що дерева й інші речі довкола них взагалі не змінювали своїх місць: як би швидко вони не гнали, нічого не проминало повз. «Цікаво, чи всі ці речі рухаються разом з нами?» — подумала бідолашна спантеличена Аліса. Королева ніби прочитала її думки, бо прокричала:

— Хутчіш! Не намагайся говорити!

Не те щоб в Аліси було на думці ГОВОРИТИ. Вона почувалася так, ніби не зможе говорити вже ніколи, — так сильно вона засапалася. Але Королева все одно кричала: «Хутчіш! Хутчіш!» — і тягла її вперед.

— Ми вже хоч наближаємося? — спромоглася видихнути Аліса.

— Наближаємося! — повторила Королева. — Та ми пробігли повз іще десять хвилин тому! Хутчіш!

І вони якийсь час бігли мовчки, тільки вітер свистів в Алісиних вухах, як їй здавалося, трохи не здуваючи волосся з її голови.

— Зараз! Зараз! — кричала Королева. — Хутчіш! Хутчіш!

І вони помчали так стрімко, що зрештою почало здаватися, ніби вони несуться крізь повітря, ледве торкаючи ногами землю, аж поки раптом, у ту мить, коли дівчинка вже майже позбулася сил, вони зупинилися, й Аліса виявила, що сидить на землі, засапана та очманіла.

Королева прихилила її до дерева і сказала турботливим тоном:

— Тепер можеш трохи відпочити.

Аліса роззирнулася довкіл, чимало здивована:

— Ой, здається, ми весь час так і були під цим деревом! Усе так само, як і раніше!

— Звісно, так само, — сказала Королева, — а як би воно мало бути?

— Ну, в НАШИХ краях, — пояснила Аліса, все ще трохи сапаючи, — ти зазвичай потрапляєш у якесь інше місце... якщо швидко біжиш протягом довгого часу, як ми й робили.

— Які повільні у вас краї! — здивувалася Королева. — Що ж, ТУТ, як бачиш, ТОБІ доводиться бігти з усієї сили, щоб тільки залишитися на місці. Якщо ж ти хочеш потрапити деінде, то треба бігти ще вдвічі швидше.

— Я б не стала пробувати, якщо ваша ласка! — сказала Аліса. — Мене і тут усе влаштовує... от тільки МЕНІ дуже спекотно, ще й мучить спрага!

— Я знаю, що б ТОБІ припало до смаку! — доброзичливо мовила Королева і дістала з кишені маленьку коробочку. — Скуштуєш печива?

Аліса подумала, що буде неввічливо сказати: «Ні», хоча це було зовсім не те, чого їй хотілося. Тож вона взяла печиво і прожувала його якнайстаранніше: печиво було ДУЖЕ сухе, й Аліса подумала, що ніколи в усьому своє-

му житті не була така близька до того, щоб удавитися на смерть.

— Поки ти освіжаєшся, — сказала Королева, — я познімаю мірки.

І вона витягла з кишені стрічку, розділену на дюйми, та почала міряти землю й забивати невеличкі кілки там і тут.

— Наприкінці двох ярдів, — сказала вона, забиваючи кілка, щоб позначити відстань, — я видам тобі інструкції... хочеш іще печива?

— Ні, дякую, — відповіла Аліса. — Мені й одного трохи не виявилося забагато.

— Спрагу вгамовано, я сподіваюсь? — спитала Королева.

Аліса не знала, що на це відповісти, та, на щастя, Королева не чекала на відповідь, а продовжила:

— Наприкніці ТРЬОХ ярдів я повторю свої інструкції... раптом ти їх забула. Наприкінці ЧОТИРЬОХ я попрощаюся. А наприкінці П'ЯТЬОХ я піду!

На цей момент Королева застромила в землю всі кілочки, які мала, й Аліса з цікавістю дивилася, як та повернулася до дерева, а потім повільно пішла уздовж рядка.

Біля двоярдового кілка Королева повернулася і сказала:

— Як ти знаєш, Пішак проходить два квадрати за перший хід. Тому ти ДУЖЕ швидко проминеш Третій Квадрат... думаю, залізницею... і не встигнеш оком змигнути, як опинишся в Четвертому Квадраті. Що ж, цей квадрат належить Женчичку та Бренчичку... в П'ятому Квадраті майже сама лишень вода... Шостий займає Бовтун-Товстун... Але ти не робиш зауважень?

— Я... я не знала, що маю робити зауваження... донині, — затинаючись, пролепетала Аліса.

— Ти б МАЛА зауважити: «Це напрочуд мило з вашого боку — розповісти мені все це»... Ну то гаразд, будемо вважати, що це сказано... Сьомий Квадрат весь укритий лісом... втім, один із Лицарів покаже тобі дорогу... А у Восьмому ми обоє будемо Королевами й будемо бенкетувати та веселитися!

Аліса скочила і зробила реверанс, а тоді сіла знову.

Біля наступного кілка Королева знову повернулася. Цього разу вона сказала:

— Говори французькою, якщо не можеш подумати про річ англійською... розвертай носки назовні при ході... і не забувай, хто ти є!

Зараз вона не дочекалася, поки Аліса зробить реверанс, а швидко пішла до наступного кілка, де повернулася лише на мить, щоб сказати: «Бувай», — і поквапилася до останнього кілочка.

Як це сталося, Аліса так і не зрозуміла, але коли Королева підійшла до останнього кілка, вона зникла. Чи то вона розчинилася в повітрі, чи прудко побігла до лісу («А вона може бігати ДУЖЕ прудко!» — подумала Аліса), гадати було марно, але вона справді зникла, й дівчинці згадалося, що вона тепер Пішак і що скоро і їй буде час вирушати.

Розділ III

Задзеркальні комахи

Звісно, найперше належало докладно оглянути місцину, якою доведеться мандрувати. «Дуже схоже на урок географії, — подумала Аліса, зводячись навшпиньки в надії побачити хоч трохи далі. — Великі річки — їх немає. Великі гори — я стою на єдиній наявній, але сумніваюся, щоб у неї було ім'я. Великі міста... о, а що ОТО за істоти, які збирають мед унизу? Вони не можуть бути бджолами... ніхто ще, погодьтеся, не помічав бджолу на відстані в милю...» І якийсь час Аліса стояла мовчки, дивлячись на одну з істот, що метушилася понад квітами, занурюючи в них свій хоботок. «Збирає пилок, ніби вона звичайна бджола», — подумала Аліса.

Втім, це було будь-що, тільки не звичайна бджола. Насправді це був слон, як невдовзі виявила Аліса, хоча від цієї думки їй спершу геть забило памороки.

«Що ж за величезні квіти мають там бути! — сяйнула їй наступна думка. — Щось на зразок хатинок, із яких зняли дахи й приробили стеблини. А яку кількість меду мусять вони давати! Думаю, зараз я спущусь униз і... ні, ПОКИ не спущусь, — продовжила вона, шукаючи пристойне виправдання для своєї раптової нерішучості. — Певно, не варто йти поміж них, не прихопивши гарненьку довгу

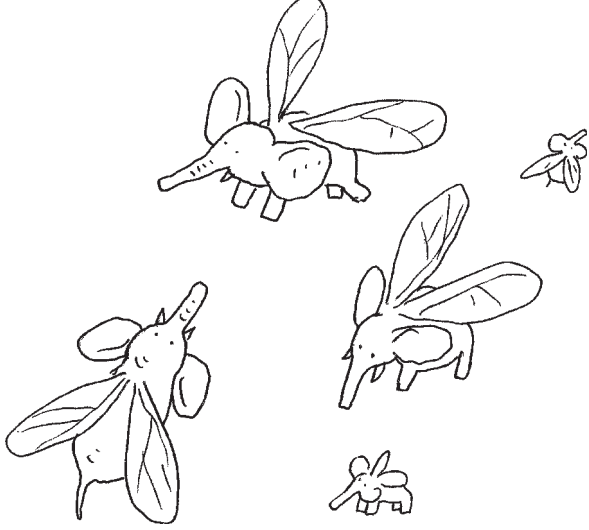

галузку, аби їх відганяти... А як весело буде, коли мене запитають, чи сподобалася мені моя прогулянка. Я тоді скажу: "О, вона мене чимало потішила, — тут Аліса стріпнула головою на свій улюблений манер, — от тільки в повітрі висіла пилюга, було дуже спекотно й так докучали слони!"»

— Думаю, я спущуся іншою дорогою, — сказала вона після паузи, — і, може, навідаю слонів трохи пізніше. Крім того, мені дуже кортить потрапити до Третього Квадрата!

З цією відмовкою вона збігла з пагорба й перестрибнула через перший із шести маленьких потічків.

* * * * * *

* * * * *

— Квитки, будь ласка, — сказав Провідник, засуваючи голову крізь вікно.

Наступної ж миті всі витягли квитки: вони були розміром із самих пасажирів і трохи не переповнили вагон.

— Нумо, нумо! Покажи свій квиток, дитино! — продовжив Провідник, люто зиркаючи на Алісу. І сила-силенна

голосів дружно сказала («Наче хоровий приспів у пісні», — подумалося Алісі):

— Не змушуй його чекати, дитино! О, його час коштує тисячу фунтів за хвильку!

— Боюся, у мене немає квитка, — зляканим тоном мовила Аліса, — там, звідки я з'явилася, не було каси.

І знову хор голосів продовжив:

— Там, звідки вона з'явилася, для каси не було місця. Земля там коштує тисячу фунтів за дюйм.

— Не треба виправдовуватися, — сказав Провідник, — тобі слід було купити квиток у машиніста.

І ще раз хор голосів продовжив так:

— Це чоловік, що веде потяг. О, тільки один дим із труби паротяга коштує тисячу фунтів за клубок!

Аліса подумала до себе: «Який сенс із ними говорити?» Цього разу голоси не приєдналися, бо вона нічого не сказала, але, на її превеликий подив, усі вони ПОДУМАЛИ хором (сподіваюся, ви розумієте, що таке «ДУМАТИ ХОРОМ», бо Я маю зізнатися, що геть не тямлю): «Краще взагалі нічого не кажи. Мова коштує тисячу фунтів за слово!»

«Мені сьогодні насниться ця тисяча фунтів, їй-богу насниться!» — подумала Аліса.

Весь цей час Провідник дивився на неї, спершу крізь телескоп, потім крізь мікроскоп, а згодом — крізь театральний бінокль. Зрештою він сказав:

— Ти їдеш не в той бік, — зачинив вікно і пішов.

— Така маленька дитина, — сказав джентльмен, що сидів навпроти (він був одягнений у білий папір), — має знати, куди вона рухається, навіть якщо не знає власного імені!

Цап, що сидів поруч із джентльменом у білому, прикрив очі й гучно сказав:

— Вона має знати, як пройти до каси, навіть якщо не знає абетки!

Поруч із Цапом сидів Жук (пасажири цього вагона виглядали доволі дивним товариством), і він продовжив, так ніби вони за певним правилом мали говорити по черзі:

— Доведеться відправити її назад як багаж!

Аліса не бачила, хто сидів за Жуком, але наступним хтось застуджено просичав:

— Поміняти локомотиви... — І був змушений замовкнути.

«Трохи скидалося на сича», — подумала Аліса.

І дуже тихенький голосочок сказав їй просто у вухо:

— Ти могла б зробити з цього жарт... знаєш, щось таке про «сича» і «просичав».

Затим м'який голос вдалині промовив:

— Оскільки в неї є верх і низ, треба поставити позначку «Не перевертати».

Після цього інші голоси («Скільки ж людей у цьому вагоні?» — подумала Аліса) продовжили, кажучи: «Чим клеїти дурня, краще б наклеїла на себе марку та відправилася поштою», «Ні, краще надіслати її телеграмою...», «Вона має сама тягти потяг всю дорогу до кінця...» — і таке інше.

Але джентльмен у білому папері нахилився до її вуха й прошепотів:

— Не зважай на їхні теревені, моя люба, просто бери квиток в обидва боки щоразу, коли потяг зупиняється.

— І не подумаю! — доволі нетерпляче відказала Аліса. — Я взагалі не маю жодного стосунку до цієї залізничної подорожі... я щойно була в лісі... і я б хотіла бути там знову.

— Ти могла б зробити з цього жарт, — сказав тихенький голосочок їй у вухо, — знаєш, щось таке типу: «БУЛА Б, якби могла».

— Не треба так дражнитися, — сказала Аліса, марно роззираючись у надії побачити, звідки долинає той голосок. — Якщо вам так палко хочеться жарту, чого б не вигадати його самому?

Тихенький голосок тяжко зітхнув: він вочевидь був ДУЖЕ нещасним, і Алісі б варто було сказати щось співчутливе, щоб підбадьорити його. «Якби тільки він зітхав, як усі люди!» — подумала вона. Бо це було таке бездоганно тихе зітхання, що вона нізащо б його не почула, якби голосок не зітхнув ДОВОЛІ близько від її вуха. Внаслідок цього у вусі їй страшенно залоскотало, й усі думки про нещасність крихітної істоти трохи не вилетіли з голови.

— Я знаю, що ти мені друг, — продовжив тихенький голосочок, — добрий друг, давній друг. І ти не образиш мене, хоч Я і комаха.

— Яка комаха? — трохи занепокоєно поцікавилася Аліса. Насправді їй хотілося знати, може та комаха кусатися чи ні, але вона подумала, що це не надто ввічливе запитання.

— Що, то ти не... — почав тихий голосочок, але тут його слова потонули в пронизливому вискові, що долинув від локомотива, й усі, включно з Алісою, підскочили стривожені.

Застуджений сич, який виткнув голову з вікна, спокійно втяг її всередину і сказав:

— Це просто квадрат, через який нам треба перестрибнути.

Всі, здавалося, задовольнилися поясненням, хоча Аліса відчула деяку стурбованість від самої думки про те, що поїзди стрибають.

— Втім, так ми потрапимо до Четвертого Квадрата, хоч якась втіха, — сказала вона сама до себе.

Наступної ж миті вагон просто злетів у повітря, і з переляку вона вхопилася за першу-ліпшу річ, якою виявилася Цапова борода.

* * * * * *

* * * * *

Щоправда, борода, здається, розтанула, щойно Аліса її торкнулася, й дівчинка виявила, що спокійно сидить під деревом, — тоді як Комар (а саме він був тією комахою, з якою Аліса розмовляла) балансує на гілочці просто в неї над головою та обдуває її крильцями.

Це поза сумнівом був ДУЖЕ великий комар. «Розміром із курча», — подумала Аліса. Проте її це не надто стривожило, адже вони вже так багато проговорили.

— ...то ти не любиш усіх комах? — продовжив Комар, ніби нічого й не сталося.

— Я люблю їх, якщо вони вміють розмовляти, — відповіла Аліса. — Там, звідки Я прибула, вони ніколи не говорять.

— То які комахи тішать тебе там, звідки ТИ прибула? — поцікавився Комар.

— Мене взагалі НЕ ТІШАТЬ комахи, — пояснила Аліса, — бо я їх радше боюся... принаймні великих. Та я можу розказати вам, як деяких із них називають.

— Само собою, вони відгукуються на ті імена, якими їх називають? — неуважно уточнив Комар.

— Не помічала такого.

— То яка користь у називанні, якщо вони не відгукуються на свої імена?

— Для НИХ ніякої, — сказала Аліса, — але, думаю, користь є для тих людей, котрі їх називають. Якщо ні, то для чого тоді називати речі взагалі?

— Чого не знаю, того не знаю, — відповів Комар. — Там далі, в лісі, речі не мають імен... втім, оповідай вже про свій перелік комах, а то ти дарма гаєш час.

— Що ж, за пічками в нас живуть цвіркуни, — почала Аліса, загинаючи пальці.

— Чудово, — сказав Комар, — якщо поглянеш, то на півдорозі до отого куща побачиш цвірконя. Ховається він не за пічками, а в стайнях, а коли цвірчить, то завзято б'є своїм маленьким копитцем.

— Чим же він живиться? — чимало заінтригована, запитала Аліса.

— Грудочками цукру та жмутиками сіна, — відказав Комар. — Давай продовжуй свій список.

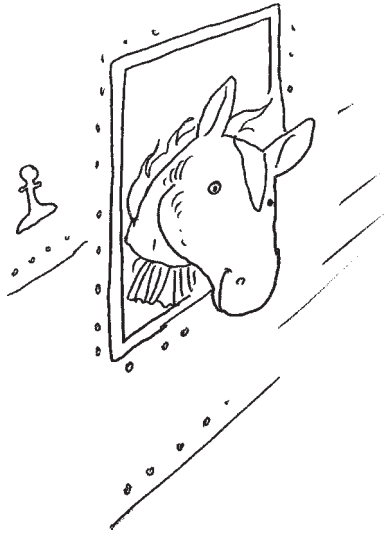

Аліса з цікавістю подивилася на цвірконя й з подивом побачила, що він має крихітну зелену гривку, заплетену в ошатні кіски. Тоді вона продовжила:

— Ще є мурахи.

— Подивися он під те дерево й побачиш мороху та муруху. Вони майже нічим не відрізняються: обидві цілими днями мурують земляний мур

довкола своїх мурошників та мурушників. От тільки одна при цьому охає, а інша — ухає.

— І що ж вони їдять?

— В обідню перерву надгризають мури одна одній. Тому вони весь час при роботі й весь час похмурі.

— А ще є жуки-довгоносики, — повела далі Аліса, як слід роздивившись працьовитих мороху та муруху.

— Якщо подивишся, хто повзає в тебе під ногами, — сказав Комар (і Аліса підібгала ноги, трохи занепокоєна), — то матимеш нагоду побачити жука-короткоротика. Сам він довгий, а ротик має коротесенький, тому мармиза в нього кумедна, а вигляд засмучений.

— А чим же він харчується?

— В тому й річ, що нічим не харчується. Ротик-бо коротенький — ні до чого не може дотягнутися.

Аліса замислилася:

— Але ж як він живе, якщо нічим не харчується?

— А ніяк, — відрубав Комар. — Поповзає-поповзає — та й помре.

Після цього Аліса мовчала хвилинку-другу, розмірковуючи. Комар тим часом розважався тим, що гудів, літаючи довкола її голови. Зрештою він знову всівся і зауважив:

— Думаю, ти не хотіла б загубити своє ім'я?

— Звісно, ні, — стривожено відповіла Аліса.

— Та все ж не знаю, — продовжив Комар легковажним тоном, — тільки уяви, як зручно було б, якби ти примудрилася повернутися без нього додому! Наприклад, гувернантка захоче покликати тебе на уроки й закричить: «Іди сюди...», але тут-то їй і доведеться зупинитися, бо не буде ніякого імені, яке б вона могла назвати, і тоді тобі, як бачиш, не доведеться нікуди йти...

— Це б не спрацювало, я певна, — заперечила Аліса, — гувернантка ніколи б не відпустила мене з уроків через

таку дрібницю. Якби вона не змогла згадати мого імені, то просто покликала б: «Маленька моя, ходи сюди».

— Ну, якби вона сказала тобі: «Маленька моя», — зауважив Комар, — то ти б сказала їй, що ще маленька для уроків. Це жарт. Хотів би я, щоб ТИ його вигадала.

— Чого б це вам хотілося, щоб Я його вигадала? — запитала Аліса. — Це дуже невдалий жарт.

Але Комар на це тільки тяжко зітхнув, і дві великі сльози скотилися по його щоках.

— Вам не варто вигадувати жарти, — сказала Аліса, — якщо це робить вас таким нещасним.

У відповідь пролунало ще одне з цих тихих тужливих зітхань, і за цим разом Комар, здається, зітхнув так тяжко, що видихнув себе геть, бо коли Аліса поглянула вгору, на гілці нікого не було. Тож, оскільки їй вже стало зимно через довге непорушне сидіння, вона встала й пішла звідти.

Невдовзі Аліса вийшла на відкриту місцину, на іншому боці якої теж виднівся ліс. Цей ліс здавався значно темнішим, аніж той, який вона щойно полишила, й Аліса відчула, що їй ТРІШЕЧКИ лячно туди йти. Втім, подумавши над цим іще раз, вона таки наважилася вирушити вперед. «Бо я напевно не піду НАЗАД, — подумала Аліса, — а це єдиний шлях до Восьмого Квадрата».

«Певно, це і є той ліс, — замислено міркувала вона, — де речі не мають імен. Цікаво, що станеться з МОЇМ іменем, коли я туди ввійду? Я б не хотіла позбутися його назавжди, бо тоді мені дадуть інше, й воно достеменно буде якесь пришелепкувате. Але як смішно було б шукати істоту, що забрала моє колишнє ім'я! Це ніби оті оголошення, знаєте, які люди розвішують, загубивши пса: "Відгукується на кличку таку-то, мав на собі мідний нашийник"... Що за дивина була б вигукувати до всього, що бачиш: "Алісо!", поки хтось нарешті не відгукнеться. От тільки ніхто взагалі не відгукнеться, якщо матиме кебу в голові».

Аліса снувала отакі безладні думки, аж поки дійшла до лісу. Він здавався дуже прохолодним і тінистим.

— Що ж, принаймні це дуже приємно, — сказала вона до себе, ступивши під покров дерев, — будучи такою розпеченою, потрапити до... до ЧОГО? — продовжила вона, дещо здивована, що не може згадати слово. — Я про те, що потрапити під... під... під ОЦЕ, так би мовити! — закінчила вона, поклавши руку на стовбур дерева. — Цікаво, а ЯК воно само себе називає? Мені здається, в нього немає імені... та що там, певно що немає!

Вона хвилинку постояла мовчки, роздумуючи, а тоді раптом повела знов:

— То це справді СТАЛОСЯ врешті-решт. То що, хто я така? Я ЗГАДАЮ, якщо зможу. Я рішуче налаштована згадати.

Але рішуча налаштованість не надто допомогла, і все, що Аліса змогла сказати після того, як вдоста посушила голову, було:

— «Л», я ЗНАЮ, що це починається на «Л»!

Саме тут із лісу виблукало Оленятко. Воно поглянуло на Алісу своїми величезними лагідними очима, але, схоже, зовсім її не злякалося.

— Йди сюди, моє хороше! — вигукнула вона й простягла руку, щоб погладити звірятко. Але Оленятко тільки трохи відсторонилося, а тоді знову стало, дивлячись на Алісу.

— Як ти себе називаєш? — зрештою запитало воно в дівчинки.

Який же воно мало солодкий, ніжний голос!

«Якби ж я знала!» — подумала бідолашна Аліса. Вона відповіла доволі журливо:

— Просто зараз — ніяк.

— Ану, розкинь ще разок розумом, — сказало Оленятко, — бо так не піде.

Аліса розкинула, але на думку нічого не спало.

— Прошу вас, чи не могли б ви сказати мені, як ВИ себе називаєте? — попросила вона нерішуче. — Думаю, це могло б трохи допомогти.

— Я скажу тобі, якщо пройдемо до лісу трохи глибше, — відповіло Оленятко. — Тут я не можу пригадати.

Тож вони пішли разом крізь ліс, і Аліса ніжно обіймала маленьке Оленя за м'яку шийку, поки вони не вийшли на наступну галявину. Тут Оленятко раптово підстрибнуло високо вгору і струсило з себе Алісині руки.

— Я Оленятко! — вигукнуло воно втішеним голосом. — А ти — хай мені грець! — ти людське дитя!

Несподівана тривога замаяла в його прегарних очах, і наступної ж миті звірятко щодуху помчало геть.

Аліса стояла, дивлячись йому вслід, готова ось-ось розплакатися з прикрості, що її любий маленький супутник так негадано її полишив.

— Утім, тепер я знаю своє ім'я, — сказала вона, — і це ТРОХИ втішає. Аліса... Аліса... більше вже не забуду. То що, за яким дороговказом мені слід іти, хотіла б я знати?

Це було не надто складне запитання, бо крізь ліс вела тільки одна дорога, й два дороговкази скеровували по ній в одному напрямі.

— Я це вирішу, — сказала Аліса сама до себе, —

коли дорога розділиться, й вони почнуть вказувати в різні боки.

Але було не схоже, що це хоч колись станеться. Аліса йшла все далі й далі, йшла доволі довго, але де б не розгалужувалася дорога, обидва дороговкази однаково вказували в один бік. На першому було написано: «Женчичок», а на другому: «Бренчичок».

— Здається мені, — зрештою сказала Аліса, — що вони мешкають в одному будинку! Цікаво, чому це не спало мені на думку раніше... Але я не зможу гостювати довго. Просто зазирну, привітаюся та спитаю, як вийти з лісу. Якби ж мені дістатися Восьмого Квадрата завидна!

Тому вона посунула далі, розмовляючи до себе на ходу, поки, повернувши під гострим кутом, не наскочила на двох товстих невеликих чоловічків так раптово, що аж відсахнулася, але невдовзі отямилася, здогадавшись, що це і є...

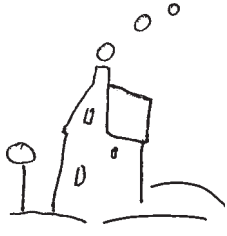

Розділ IV

Женчичок і Бренчичок

Вони стояли попід деревом і обіймали одне одного за шию. Аліса миттю зрозуміла, хто з них є хто, бо в одного на комірі було вишито: «ЖЕН», а в іншого: «БРЕН».

— Певно, «ЧИЧОК» у обох вишито на комірі ззаду, — сказала Аліса сама до себе.

Вони стояли так незворушно, що Аліса зовсім забула про те, що вони живі. Дівчинка саме оглядала їх, аби побачити, чи слово «ЧИЧОК» і справді написано ззаду на їхніх комірах, коли її злякав несподіваний голос того чоловічка, на якому було вишито «ЖЕН».

— Якщо ти думаєш, що ми воскові фігури, — сказав він, — то маєш заплатити, скажу я тобі. Воскові фігури зробили не для того, щоб на них задарма витріщалися, аж ніяк!

— І навпаки, — додав інший, із написом «БРЕН», — якщо ти думаєш, що ми живі, то маєш заговорити.

— Запевняю вас, мені дуже прикро, — тільки й змогла промовити Аліса, бо в її голові крутилася давня пісенька, наче годинник цокав, і вона заледве стримувалася, щоб не заспівати вголос:

Раз Женчичок із Бренчичком
На ратну битву став,
Бо Женчичкове Бренчичок
Тарахкальце зламав.

Та хижий ворон прилетів,
Чорніший від імли.
Злякались двоє вояків —
І дружно утекли!

— Я знаю, про що ти думаєш, — сказав Женчичок, — але все це зовсім не так, аж ніяк.

— І навпаки, — продовжив Бренчичок, — якби це було так, то могло б бути, і якби це так бувало, то було б, але це не так, і тому так не є. Це логіка.

— Я думала про те, — сказала Аліса якнайввічливіше, — як мені краще вибиратися з цього лісу, бо вже сутеніє. Прошу вас, ви мені не підкажете?

Але маленькі товстуни тільки поглянули один на одного та вишкірилися.

Вони настільки скидалися на парочку опасистих школяриків на шкільній лінійці, що Аліса не втрималася й ткнула пальцем у Женчичка з вигуком:

— Перший!

— Аж ніяк! — жваво відгукнувся той і з виляском знов закрив рота.

— Другий! — перейшла Аліса до Бренчичка, хоч і була певна, що у відповідь він тільки й закричить: «І навпаки!» Так він і зробив.

— Ти помилилася! — вигукнув Женчичок. — Коли приходиш у гості, спершу треба сказати: «Привіт!» — і потиснути руки!

Тут брати знов обійняли один одного, а тоді кожен простягнув вільну руку Алісі.

Дівчинці не хотілося ручкатися спершу з одним із них, бо інший міг образитися. Отож, не знайшовши ліпшого виходу зі скрутного становища, вона взялася за обидві простягнуті долоні водночас — і наступної миті вони вже водили коло. Це здалося цілком природним (як згадувала

вона пізніше), й Аліса навіть не здивувалася, почувши, що грає музика. Схоже, мелодія линула від дерева, під яким вони танцювали, а виводили її гілки (принаймні так Аліса зрозуміла), що терлися одна об одну, наче смички об скрипку.

«Але це СПРАВДІ було весело, — казала пізніше Аліса, коли оповідала сестрі про свої пригоди, — коли я зрозуміла, що співаю: "Ось ми танцюєм довкола куща"*. Навіть не знаю, коли я почала її співати, але відчуття чомусь було таке, ніби я роблю це вже дуже довго!»

Інші двоє танцюристів були опецькуваті й швидко вибилися з сил.

— Чотирьох кіл для одного танцю цілком досить, — засапано вигукнув Женчичок, і вони припинили танцювати так само раптово, як почали. Музика змовкла тієї ж миті.

Затим брати відпустили Алісині руки та хвилинку стояли й дивилися на неї. Ця пауза була доволі ніяковою, й Аліса ніяк не могла вигадати, як розпочати бесіду з людьми, з якими вона щойно танцювала.

«Не можу ж я ТЕПЕР казати: "Привіт!" — подумала вона. — Ми, здається, вже якось проминули слушну мить».

— Сподіваюся, ви не надто втомилися? — спитала вона врешті-решт.

— Аж ніяк. Але ДУЖЕ дякую, що ти поцікавилася, — відповів Женчичок.

— Безмежно вдячний! — додав Бренчичок. — Ти любиш поезію?

— Т-так, доволі-таки... ДЕЯКУ поезію, — невпевнено сказала Аліса. — Ви не підкажете мені, якою дорогою вибратися з лісу?

---

* Відома в Англії дитяча пісенька, що часто супроводжується грою.

— Що мені їй почитати? — спитав Бренчичок у Женчичка, дивлячись на нього надзвичайно серйозним поглядом. Алісиного запитання він не зауважив.

— «Морж і Тесля» найдовший, — відповів Женчичок, ніжно пригортаючи брата.

Бренчичок одразу ж почав:

— *Світило сонце...*

Аліса ризикнула його перервати.

— Якщо цей вірш ДУЖЕ довгий, — сказала вона так ввічливо, як тільки могла, — то чи не могли б ви спершу пояснити мені дорогу...

Бренчичок лагідно посміхнувся і почав знову:

Світило сонце в небесах
В усій сназі та вроді,
Промінням засипало вщерть
Морські шумливі води.
Було це дивно, бо якраз
Північний час надходив.

Бундючний місяць теж згори
Жбурляв проміння всюди:
Він не чекав, що і вночі
Світити сонце буде.
«Що за нахабство, — думав він, —
Прийти і все спаскудить!»

Незвично мокрим був прибій
І вкрай сухим пісок,
Ні хмарки видно не було,
Бо не було хмарок,
Ні пташки чутно не було,
Бо не було пташок.

Гуляли Морж із Теслею
В той час по бережку,
Ридма ридали: «Звідки тут
Багацько так піску?
Змести б у море начисто
Гидоту цю хрустку!»

«Як сім служниць із мітлами
Тут будуть рік мести, —
Спитався Морж, — чи вийде в них
Порядок навести?»
«Навряд чи», — Тесля відказав
І знов сльозу пустив.

«О Устриці, прийдіть до нас, —
Так Морж благав з пітьми. —
Прогулянка і бесіда
Утішать нас на мить.
Та попідруч лиш чотирьох
Вести спроможні ми».

Найстарша пані Устриця
На цю мольбу сумну
Рішуче губи стиснула
У ниточку тісну:
Мовляв, не стану полишать
Кохану мілину!

Втім, вже побігла до Моржа
Четвірка молодих,
Квапливо стерли пил вони
Із чобітків своїх.
І дивно це, бо Устриці
Не мали зроду ніг.

Четвірка ще пливе туди,
І ще чотири вслід,
І от вже сунуть Устриці,
Що море аж кипить,
Юрмою лізуть на пісок,
В пісок і навіть під.

Ще трохи Морж із Теслею
Пройшли по бережку,
Спочити повсідалися
На скелю на пласку,
А Устриці собі стоять
Тихенько — ні гу-гу.

І мовив Морж: «Настав наш час
Сказати кілька слів
Про туфлі... кораблі... сургуч...
Капусту й королів...
Чому вода кипить в морях?..
Чи крила є в кролів?..»

«Не кваптесь, — кажуть Устриці, —
Ви бесіду вести,
Бо дехто з нас ще сапає
І всі, хто є, товсті».
«Звичайно, — Тесля відповів, —
В нас часу — гать гати».

«Хлібини раптом, — каже Морж, —
Не знайдеться у вас?
А ще б і оцту з перчиком,
То був би просто клас!
Чи ви готові, Устриці?
Нам їстоньки вже час!»

«Але ж не нас! — кричать вони,
Бліді, на скронях піт. —
Після такої доброти
Це був би срам і стид!»
«Що за погода! — каже Морж. —
А як вам краєвид?

У вас є стільки гідності
Та дивної краси!»
А Тесля тільки й мовив так:
«Ану, хлібця неси!
Ви зовсім, Устриці, глухі:
Я двічі вже просив!»

«Чи нам не сором, — Морж сказав, —
Цю витівку утнуть?
Адже за нами Устриці
Пройшли довгеньку путь!»
А Тесля тільки й мовив так:
«І масла не забудь!»

«О, як тужу я! — зойкнув Морж. —
Не втішитись мені!»
І більших Устриць брати став
Під схлипи голосні,
І хусткою стирав з очей
Потоки сліз рясні.

Ось Тесля мовив: «Устриці!
Вкладатись час до сну!
Ходім додому?» — та в одвіт
Почув лише луну.
Воно й не дивно: Устриць тих
Пожерли як одну!

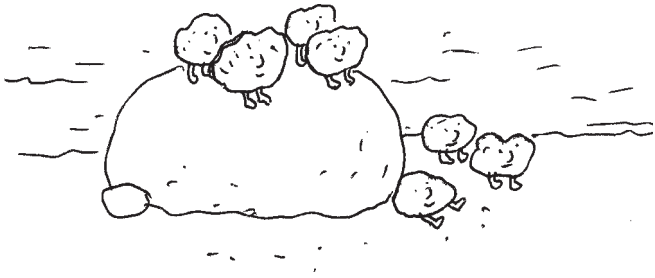

— Мені більше до вподоби Морж, — сказала Аліса, — бо йому все-таки ТРІШЕЧКИ було шкода бідолашних устриць.

— Проте він з'їв більше за Теслю, — сказав Бренчичок. — Бачиш, він тримав перед собою хустку, щоб Тесля не міг порахувати, скільки устриць він узяв, — усе навпаки.

— Це було підступно! — обурилася Аліса. — Тоді мені більше до вподоби Тесля, якщо він і справді з'їв менше за Моржа.

— Але ж він з'їв стільки, скільки подужав, — зауважив Женчичок.

Це вже було занадто складно. Після деякої паузи Аліса сказала:

— Що ж, вони ОБОЄ були напрочуд мерзенними особами...

Тут вона змовкла, трохи стривожена, бо з лісу почулися звуки, які нагадували пихкотіння величенького паровоза. Аліса занепокоїлася, чи це бува не якийсь дикий звір.

— У вас тут є леви чи тигри? — злякано вимовила вона.

— Та це просто Чорний Король хропе, — заспокоїв Бренчичок.

— Ходімо подивимося! — заверещали обоє братів і, схопивши Алісу за руки, повели її туди, де спав Король.

— Ну хіба він не ГАРНЮНЯ? — розчулено мовив Женчичок.

Аліса не змогла погодитися з ним від щирого серця. Король мав на собі довжеленний чорний нічний ковпак, лежав, повалившись на якусь неохайну купу, і оглушливо хропів.

— Так і голову собі відхропти недовго! — зауважив Женчичок.

— Боюся, якщо він лежатиме на сирій траві, то підхопить застуду, — занепокоїлася Аліса, яка була дуже турботливою та розсудливою маленькою дівчинкою.

— Зараз йому сниться сон, — сказав Бренчичок, — і як ти думаєш, про що він снить?

Аліса розважливо відповіла:

— Цього ніхто не може знати.

— Та ну, він снить ПРО ТЕБЕ! — вигукнув Бренчичок, переможно ляпаючи в долоні. — І якщо він припинить про тебе снити, де ти опинишся, як думаєш?

— Там, де й зараз, ясна річ, — здивувалася Аліса.

— І не сподівайся! — зневажливо відрубав Бренчичок. — Ти опинишся ніде. Аякже, ти ж просто одна з тих речей, які йому сняться!

— Якби Королю довелося прокинутися, — додав Женчичок, — то ти б згасла — бах! — наче свічка!

— Не згасла б! — обурено закричала Аліса. — До речі, якщо Я тільки одна з речей, які сняться Королю, то хто ж тоді ВИ, хотіла б я знати?

— Те ж саме, — сказав Женчичок.

— Те ж саме, те ж саме! — загорлав Бренчичок.

Він заволав так гучно, що Аліса мимоволі сказала:

— Тссс! Якщо ви будете так галасувати, боюся, розбудите його.

— Ну, нема ніякого сенсу ТОБІ патякати про те, що його можна розбудити, — сказав Женчичок, — якщо вже ти тільки одна з тих речей, які йому сняться. Ти ж сама чудово знаєш, що ти не справжня.

— Я СПРАВЖНЯ! — вигукнула Аліса і заплакала.

— Від ридання в тебе справжньості не побільшає, — зауважив Бренчичок, — тож нема тут над чим плакати.

— Якби я була не справжня, — сказала Аліса, майже сміючись крізь сльози, таким уже безглуздим усе це здавалося, — я б не змогла заплакати.

— Сподіваюся, ти не думаєш, що це справжні сльози? — перервав її Женчичок із глибоченним презирством у голосі.

«Я знаю, вони верзуть нісенітниці, — подумала собі Аліса, — тож плакати над цим — велике глупство».

Отож Аліса змахнула сльози та продовжила якомога більш доброзичливо:

— В кожнім разі, я б хотіла вибратися з лісу, бо щось і справді швидко сутеніє. Як думаєте, можливо, піде дощ?

Женчичок розкрив величезну парасолю над собою і братом та подивився на неї знизу.

— Ні, я не думаю, що буде дощ, — сказав він, — принаймні не ОСЬ ТУТ. Аж ніяк.

— Але, можливо, дощ піде ЗЗОВНІ?

— Може, й піде... якщо захоче, — відповів Бренчичок. — Ми не маємо нічого проти. І навпаки.

«Егоїстичні типи!» — подумала Аліса й уже збиралася побажати братам на добраніч та піти геть, як раптом Женчичок вистрибнув з-під парасолі і схопив її за зап'ясток.

— Ти бачиш ЦЕ? — спитав він тремтливим від хвилювання голосом. Його очі збільшилися й пожовкли, а палець, яким він тицяв у якусь білу штуку попід деревом, аж двигтів.

— Це просто торохкало, — сказала Аліса, уважно роздивившись річ. — Ні, це не тому, що воно може когось торохнути, — спішно додала вона, подумавши, що Женчичок злякався. — Просто стара дитяча іграшка, тарахкальце... дуже старе й поламане.

— Я так і знав! — закричав Женчичок і заходився люто тупати й дерти на собі волосся. — Звісно, воно зіпсоване!

Тут він подивився на Бренчичка, який миттю всівся на землю та спробував сховатися під парасолею.

Аліса взяла Женчичка за руку і заспокійливо мовила:

— Ну, не треба так злитися через стареньке брязкальце.

— Але воно не стареньке! — заволав Женчичок іще лютіше, ніж доти. — Воно нове, кажу тобі... я його щойно вчора купив... моє чудове новеньке ТАРАХКАЛЬЦЕ! — І голос його сягнув нечуваних висот вереску.

Весь цей час Бренчичок щосили намагався закрити парасолю з собою усередині, й це було таке химерне заняття, що Аліса трохи не забула про його розлюченого братика. Втім, Бренчичку так і не вдалося довести справу до кінця: все завершилося тим, що він беркицьнувся, міцно загорнутий в парасольку, з якої стирчала тільки його голова, та так і лежав, то розчахуючи, то знов стуляючи рота й свої великі очі. «Найбільше він схожий на рибу», — подумала Аліса.

— Сподіваюся, ти готовий стати на ратну битву? — сказав Женчичок уже спокійніше.

— Думаю, так, — похмуро відповів Бренчичок і випручався з парасолі, — але ВОНА має допомогти нам як слід обрядитися, от що.

Тож двійко братів пліч-о-пліч пішли кудись у глиб лісу й невдовзі повернулися з повними руками всякого мотлоху — зокрема тут були подушки-валики, ковдри, килимки з-під каміна, скатерки, накривки від посуду та цеберки для вугілля.

— Сподіваюся, ти вправна в заколюванні булавок та зав'язуванні шнурків? — спитав Женчичок. — Кожну з цих речей треба на нас нап'ясти, так чи інак.

Пізніше Аліса розповідала, що за все своє життя не бачила, аби хтось зчиняв таку катавасію довкола якоїсь події. Як ця парочка метушилася! Що за силу-силенну речей вони на себе натягли! Скільки мороки завдали вони їй зі своїми шнурівками та ґудзиками!

— Чесне слово, коли вони нарешті вберуться, то найбільше скидатимуться на бганки старого шмаття! — сказала Аліса сама до себе, припасовуючи подушку-валик довкола Бренчичкової шиї (за його словами, для того, аби йому не відтяли голову).

— Розумієш, — розсудливо сказав він, — одна із найсерйозніших речей, що може трапитися в битві, — це коли тобі відтинають голову.

Аліса не стримала сміх, але зуміла замаскувати його під кашель, боячись, що це зачепить Бренчичкові почуття.

— Я виглядаю дуже блідим? — спитав Женчичок, підходячи, аби на нього вдягли шолом. (Він НАЗИВАВ це шоломом, але насправді це куди більше скидалося на каструлю.)

— Ну... так... ТРОХИ, — чемно відповіла Аліса.

— Взагалі-то я дуже хоробрий, — продовжив він тихим голосом, — але сьогодні в мене, як на зло, болить голова.

— А в МЕНЕ — зуби, — докинув Бренчичок, який підслухав цю фразу. — Мені значно гірше, ніж тобі.

— Тоді краще вам сьогодні й не битися, — сказала Аліса, подумавши, що це чудова нагода встановити мир.

— Ми МАЄМО стати хоч на якусь битву, втім, можна обмежитися коротенькою, — сказав Женчичок. — Котра зараз година?

Бренчичок подивився на годинник і сказав:

— О пів на п'яту.

— Пропоную битися до шостої, а тоді пообідати*, — сказав Женчичок.

---

* В Англії обідом називають головний прийом їжі, який відбувається переважно ввечері.

— То й добре, — сказав Бренчичок, дещо засмучений, — а ВОНА може на нас подивитись... Тільки не підходь НАДТО близько, — додав він, — я зазвичай гамселю все, що бачу... коли по-справжньому захоплюся.

— Зате Я гамселю все, до чого дотягнуся, — вигукнув Женчичок, — і байдуже, бачу я це чи ні!

Аліса засміялася.

— Тоді ви, певно, часто гамселитесь ОБ ДЕРЕВА, — сказала вона.

Женчичок роззирнувся довкруж із переможною посмішкою.

— Не думаю, — сказав він, — що тут стоятиме хоч одне дерево тоді, коли ми закінчимо.

— І все це через тарахкальце! — сказала Аліса, все ще сподіваючись, що їм стане хоч ТРОХИ соромно битися через таку дрібницю.

— Я б не обурився так сильно, — сказав Женчичок, — якби воно не було зовсім новеньким.

«Хоч би й справді хижий ворон налетів», — подумала Аліса.

— У нас, як бачиш, тільки одна шпага, — сказав братові Женчичок, — але ти можеш скористатися парасолею: вона не менш гостра. Тільки нам треба хутко починати. Вже стає так темно, що далі нікуди.

— І навіть ще темніше, — зауважив Бренчичок.

Темрява насувалася так несподівано, аж Алісі подумалося, що надходить буревій.

— Ну й чорнюща хмара, зовсім непроглядна! — сказала вона. — А як швидко насувається! О, мені здалося, в неї є крила!

— Це ворон! — заволав Женчичок верескливим із переляку голосом, й обоє братів дременули геть, тільки слід захолов.

Аліса трохи забігла в ліс і зупинилася під великим деревом. «ТУТ йому мене ніколи не дістати, — подумала вона, — він надто великий, аби протиснутися поміж дерев. Але як було б добре, аби той ворон не так сильно метляв крилами! В лісі від нього просто буря — он у когось шаль віднесло!»

Розділ V

Вода і вовна

З цими словами Аліса упіймала шаль і роззирнулася, виглядаючи власницю. За мить із лісу з карколомною швидкістю вискочила Біла Королева — вона бігла, розкинувши руки, ніби летіла. Аліса дуже ґречно виступила їй назустріч із шаллю в руках.

— Я дуже рада, що трапилася в неї на дорозі, — сказала вона, допомагаючи Королеві знову накинути шаль на плечі.

Біла Королева тільки подивилася на неї якимось безпорадним зляканим поглядом і все повторювала пошепки щось таке на кшталт: «хліб із маслом, хліб із маслом», тож Аліса відчула, що якщо їй хочеться, аби відбулася якась бесіда, доведеться подбати про все самій. Тому вона трохи нерішуче почала:

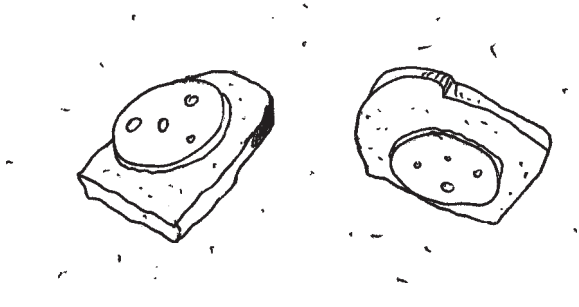

— Перепрошую, я не помиляюся, що ма́ла нині честь доглянути за Білою Королевою?

— Ну так, якщо ти це називаєш д-оглянути, — сказала Королева. — Бо я д-оглядання розумію геть по-іншому.

Аліса подумала, що починати розмову з суперечки аж ніяк не випадає, тож посміхнулася і сказала:

— Якщо Ваша Величність зволить порадити мені, як ліпше почати, я зроблю все від мене залежне.

— Та я взагалі не хочу, щоб ти це робила, — простогнала Королева. — Я д-оглядала себе впродовж останніх двох годин.

На думку Аліси, було б значно краще, якби її оглянув хтось інший, бо все королевине вбрання було в такому страшенному безладі, ніби вона себе взагалі не бачила. «Кожна річ перекручена, — подумала Аліса, — і всюди булавки!»

— Дозвольте я поправлю вашу шаль, — додала вона вголос.

— Навіть не знаю, що з нею таке, — сумовито промовила Королева. — Думаю, вона просто не в настрої. Я її там приколола, тут прищепила, а їй все не до вподоби!

— Вона просто НЕ МОЖЕ висіти рівно, якщо приколоти її всю з одного боку, — сказала Аліса і дбайливо припасувала шаль як слід. — О Боже, що з вашим волоссям?

— У ньому заплуталася щітка! — зітхнула Королева. — А гребінець я вчора загубила.

Аліса обережно визволила щітку та спробувала якнайкраще привести волосся Королеви до ладу.

— Ось, тепер ви маєте значно кращий вигляд, — сказала вона, переколовши більшість булавок на інші місця. — Але вам не завадить завести камеристку!

— Певна, що з радістю візьму тебе! — сказала Королева. — Два пенси на тиждень і варення через день.

Аліса мимохіть розсміялася і сказала:

— Я не хочу, щоб ви наймали МЕНЕ... І мені не треба варення.

— Це дуже добре варення, — зауважила Королева.

— В кожнім разі я не хочу його СЬОГОДНІ.

— Ну, СЬОГОДНІ воно б тобі не дісталося, навіть якби ти його хотіла, — сказала Королева. — За правилами варення видається ПІСЛЯЗАВТРА, але СЬОГОДНІ — ніколи.

— Але ж все одно МАЄ настати день, коли варення буде СЬОГОДНІ, — заперечила Аліса.

— Ні, не має, — сказала Королева. — Варення дають ЧЕРЕЗ ДЕНЬ, а сьогодні — це аж ніяк не ЧЕРЕЗ ДЕНЬ.

— Я не зовсім вас розумію, — мовила Аліса. — Все так заплутано.

— Це все побічні ефекти життя навспак, — доброзичливо сказала Королева, — спочатку в усіх трохи макітриться в голові...

— Життя навспак! — вражено повторила Аліса. — Навіть не чула про таке!

— ...але в тому всьому є одна велика перевага: пам'ять працює в обидва боки.

— Певна, що МОЯ пам'ять працює тільки в один, — сказала Аліса. — Я не можу пригадати подій, які ще не сталися.

— Що за нікудишня пам'ять, яка працює тільки назад! — зауважила Королева.

— А які речі ВИ найкраще пам'ятаєте? — наважилася спитати Аліса.

— О, ті що сталися на післянаступному тижні, — неуважно відповіла Королева. — Скажімо, нині, — продовжила вона, клеячи собі на палець великий шматок пластиря, — мені пригадується королівський глашатай. Зараз він у в'язниці, відбуває покарання, суд почнеться не раніше

наступної середи, а вже злочин, ясна річ, буде здійснений в останню чергу.

— Виходить, злочин-то він ніколи і не здійснить? — спитала Аліса.

— Це було б найкраще, чи не так? — сказала Королева і прив'язала пластир до пальця шматочком стрічки.

Аліса відчула, що з ЦИМ не посперечаєшся.

— Звісно, це було б найкраще, — сказала вона, — от тільки не дуже добре, що він відбуває покарання.

— Ось ТУТ ти не права, як не крути, — не погодилася Королева. — Ти коли-небудь відбувала покарання?

— Тільки за провини, — сказала Аліса.

— І тобі це було тільки на краще! — переможно вигукнула Королева.

— Так, але я ЗРОБИЛА речі, за які мене покарали, — сказала Аліса, — а це зовсім інше.

— Але якби ти їх НЕ ЗРОБИЛА, — відповіла Королева, — так би все одно було краще: краще, краще і краще!

З кожним «краще» її голос ставав усе вищим, поки не перетворився на виск.

Аліса саме почала казати: «Десь тут є помилка...», коли Королева так голосно скрикнула, що завершити речення Алісі не вдалося.

— Ой-ой-ой! — кричала Королева, теліпаючи рукою так, ніби хотіла, щоб вона відірвалася. — У мене з пальця тече кров! Ой-ой-ой-ой!

Її крики так скидалися на свист паротяга, що Алісі довелося затулити вуха долонями.

— В чому справа? — спитала вона, як тільки їй вдалося докричатися до співбесідниці. — Ви вкололи пальця?

— ПОКИ ЩО не вколола, — відповіла Королева, — але скоро вколю... ой-ой-ой!

— І коли ви плануєте це зробити? — спитала Аліса, ледве стримуючи сміх.

— Коли буду знову заколювати свою шаль, — простогнала бідолашна Королева, — брошка ось-ось розщепиться. Ой-ой!

На цих словах брошка й справді розщепилася, й Королева вхопилася за неї, наче ошаліла, намагаючись знову застебнути.

— Обережно! — вигукнула Аліса. — Ви її тримаєте бозна-як!

І вона теж вчепилася в брошку, але було вже пізно: булавка вислизнула, й Королева вколола собі палець.

— Ось від чого кровотеча, — сказала вона Алісі з посмішкою. — Тепер ти розумієш, як у нас тут все влаштовано.

— Але чому ви тепер не кричите? — спитала Аліса, тримаючи руки напоготові біля вух.

— Навіщо, я ж уже все відкричала, — здивувалася Королева. — Для чого мені тепер кричати ще раз?

На цей час почало світлішати.

— Напевно, ворон полетів, — сказала Аліса. — Я така рада, що його вже нема. А то я була подумала, що надходить ніч.

— Хотіла б Я примудритися бути радою! — зітхнула Королева. — Але я так і не можу згадати, яке для цього треба вжити правило. Ти маєш бути дуже щаслива, що живеш у цьому лісі й радієш тоді, коли заманеться!

— Тільки тут ДУЖЕ самотньо, — невесело мовила Аліса, й від самої думки про свою самоту по щоках у неї заструменіли великі сльози.

— О, тільки не це! — заголосила бідолашна Королева, ламаючи руки від розпачу. — Подумай, яка ти чудова дівчинка. Подумай, який довгий шлях ти сьогодні пройшла. Подумай, котра зараз година. Про що хочеш подумай, тільки не плач!

Аліса не могла не засміятися, хоча в очах усе туманилося від сліз.

— А ви що, МОЖЕТЕ зарадити плачу думанням? — спитала вона.

— Так уже воно влаштовано, — рішуче ствердила Королева, — ніхто не може робити дві речі водночас, як бачиш. Давай для початку подумаємо про твій вік... скільки тобі років?

— Рівнісінько сім з половиною.

— Тобі не треба казати «рівнісінько», — зауважила Королева, — я тобі й так вірю. А зараз я скажу тобі щось, щоб ТИ повірила. Мені сто один рік, п’ять місяців і один день.

— Ну, в ЦЕ я точно не можу повірити! — вигукнула Аліса.

— Не можеш? — співчутливо спитала Королева. — Ну ж бо, спробуй ще разок: глибоко вдихни та заплющ очі.

Аліса засміялася.

— Немає сенсу намагатися, — сказала вона, — ніхто НЕ МОЖЕ вірити у неможливі речі.

— Наважуся припустити, що в тебе просто не було достатньо практики, — сказала Королева. — Коли я була в твоєму віці, я щодня по півгодини тренувалася робити це. Що там, інколи я встигала ще до сніданку повірити в шість неможливих речей. Ну от, знову шаль!

Брошка розстебнулася, поки вона говорила, й раптовий порив вітру відніс королевину шаль за маленький струмочок. Королева знову розкинула руки й полетіла за шаллю, і цього разу спромоглася вхопити її самотужки.

— Впіймала! — гукнула вона переможним тоном. — Зараз побачиш, як я її знову застебну, сама від початку й до кінця!

— То сподіваюся, тепер ваш палець менше болить? — сказала Аліса дуже ввічливо, переходячи струмок вслід за Королевою.

* * * * * *

* * * * *

— О, значно менше! — вигукнула Королева, і її голос знову почав перетворюватися на вереск. — Значно ме-енше! Ме-енше! Ме-е-е-енше! Ме-е-е!

Останнє слово завершилося меканням, таким подібним до овечого, що Аліса майже злякалася.

Вона подивилася на Королеву, яка зненацька ніби вкрилася вовною. Аліса потерла очі й поглянула знову. Вона ніяк не могла второпати, що сталося. Вона що, справді в крамниці? І це що, справді... справді ВІВЦЯ сидить за прилавком? Скільки не терла вона очі, нічого не мінялося: вона стояла в маленькій темній крамничці, обіпершись на прилавок ліктями, а навпроти неї в кріслі сиділа старенька

Вівця і плела, часом підіймаючи очі від роботи, щоб поглянути на Алісу крізь величезні окуляри.

— Що ти хочеш купити? — зрештою спитала Вівця, знову на мить підіймаючи очі від плетива.

— Я ще НЕ ЗОВСІМ певна, — ґречно відповіла Аліса. — Я б хотіла спершу роздивитися все довкола, якщо можна.

— Можеш роздивлятися все попереду і з боків, якщо хочеш, — сказала Вівця, — але роздивитися все ДОВКОЛА тобі ніяк не вдасться — хіба ти маєш пару очей на потилиці.

Але так уже сталося, що ЦЬОГО Аліса не мала, тож довелося їй обмежитися тим, щоб піти по колу, роззираючи по черзі полички.

У крамниці, схоже, була сила-силенна чудернацьких речей, але найдивнішим було те, що кожна поличка, щойно Аліса починала уважно її розглядати та роздивлятися, що саме на ній лежить, виявлялася порожньою, тоді як інші при цьому були напхом напхані всяким крамом.

— Речі тут такі непостійні! — згорьовано сказала Аліса, поганявшись із хвилину за яскравою штукою, що скидалася то на ляльку, то на кошик для рукоділля і постійно опинялася на полиці, вищій за ту, куди Аліса дивилася. — А ця дражлива понад всяку міру! Але от що я вам скажу... — додала вона, бо їй зненацька сяйнула блискуча думка, — буду переслідувати цю штуку до найвищої полички. Думаю, їй буде непросто пройти крізь стелю!

Але цей план провалився: штукенція саме пройшла крізь стелю, та так звільна, ніби весь час тільки те й робила.

— Ти дитина чи дзиґа? — спитала Вівця, беручи іншу пару спиць. — Якщо ти й далі будеш так крутитися, у мене в голові замакітриться.

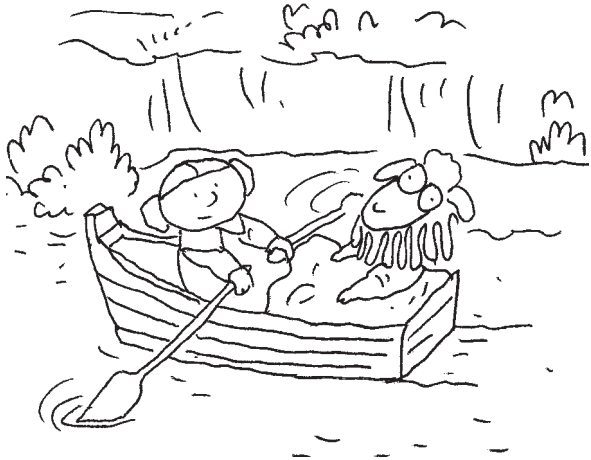

Тепер Вівця плела водночас чотирнадцятьма парами спиць, тож Аліса не стрималася і вражено витріщилася на неї.

«Як їй вдається плести стількома спицями нараз? — подумало геть спантеличене дитя. — Вона дедалі більше скидається на дикобраза!»

— Вмієш веслувати? — запитала Вівця, простягаючи Алісі пару в'язальних спиць.

— Так, трохи... але не на землі... і не спицями... — почала було казати дівчинка, аж раптом спиці в її руках перетворилися на весла, й вони з Вівцею опинилися в невеличкому човні, що плинув поміж берегами.

Отож їй не залишилося нічого, крім як старанно налягти на весла.

— Плазом! — закричала Вівця, беручи ще пару спиць.

Не схоже було, щоб ця заувага потребувала відповіді, тож Аліса нічого не сказала й гребла собі далі. З водою було щось дивне, подумалося їй: весло постійно глибоко загрузало й ніяк не хотіло виринати.

— Плазом! Плазом! — знову закричала Вівця, хапаючи нові спиці. — Ти ось-ось упіймаєш ляща*.

«О, лящик — це добре! — подумала Аліса. — Люблю рибалити».

— Ти що, не чула, що я кричу: «Плазом!»? — сердито загорлала Вівця, беручи цілий жмуток спиць.

— Звісно, чула, — відповіла Аліса, — ви це повторювали дуже часто... і дуже гучно. Але перепрошую, де лящі?

— У воді, де ж іще! — пирхнула Вівця, затикаючи деякі спиці собі в волосся, адже її руки були вже повні. — Плазом, я сказала!

— Та чого ви постійно кричите: «Плазом!»? — нарешті обурено запитала Аліса. — Я вам не плазун!

— Чого ж, — зауважила Вівця, — ти ще та мала зміючка.

Це трохи образило Алісу, тож кілька хвилин панувала мовчанка, а човен ковзав собі м'яко по воді, часом понад водоростями (від яких весла загрузали в воді зовсім кепсько), часом попід деревами, але весь час — поміж тих самих високих берегів, що похмуро нависали в них над головами.

— Ох, прошу вас! Он там ростуть запашні очерети! — загукала Аліса, несподівано охоплена захватом. — Вони справді так пахтять... і такі красиві!

— Тобі не треба просити мене про них, — відказала Вівця, не підводячи очей від плетива. — Я їх там не саджала, я їх звідти не братиму.

— Ні, але я мала на увазі... прошу вас, можемо ми стати й назбирати трохи? — благально промовила Аліса. — Якщо ви не проти зупинити човна на хвильку.

---

* В термінології гребців «упіймати ляща» означає занадто глибоко занурити весло у воду. Власне, Вівця постійно підказує Алісі, щоб та виносила весла плазом, тобто горизонтально до води, аби цього уникнути.

— Як це Я маю його зупинити? — поцікавилася Вівця. — Якщо ти припиниш веслувати, він сам собою зупиниться.

Отож човен відпустили на волю течії, поки він не підплив потихеньку до шелестких очеретів. От уже маленькі рукавчики дбайливо закасано, маленькі ручки по лікоть пірнають у воду, щоб обламати очеретину понижче... На якусь мить Аліса зовсім забула про Вівцю та її плетиво й перехилилася через край човна, вмочивши кінчики скуйовдженого волосся в воду... З палахкими нетерплячими очима смикала вона пучок за пучком свій любий запашний очерет.

— Тільки б човен не перекинувся, — сказала Аліса сама до себе. — О, а ОН який гарний! От тільки мені туди не дістати.

Це вже ТОЧНО виглядало дражливо («Ніби навмисно, — подумала Аліса»): хоч їй і вдалося назбирати багато чудового очерету, поки човен пропливав повз, але ще кращий постійно опинявся там, куди було не дотягтися.

— Найкращі завжди найдалі! — врешті сказала Аліса, зітхаючи над тим, що вперті очеретини ніяк не хочуть рости ближче. Її щоки палали, а з волосся й рук скрапувала вода, коли вона перебралася назад на своє місце та стала розбирати щойно здобуті скарби.

І що в ту мить було Алісі до того, що очерет почав в'янути, губити свою красу та свої пахощі тієї самої миті, коли вона зірвала його. Бо ж, знаєте, навіть справжнього духмяного очерету ненадовго вистачає, а вже цей фантастичний очерет взагалі танув, наче сніг, лежачи купками в неї попід ногами. Втім, Аліса цього майже не помічала, бо стільки дивних речей треба було обдумати.

Не встигли вони й трохи пропливти, як лопать одного з весел загрузла глибоко в воді й ніяк НЕ БАЖАЛА виринати (так потім пояснювала Аліса), тож в результаті руків'я

тарахнуло її під підборіддя та, хоч як Аліса кричала: «Ой-ой-ой!», змело її з сидіння просто на купу очеретів.

Хай там як, але вона не забилася й невдовзі вже сиділа знов. Вівця ж весь час плела, ніби й не помітила, що щось сталося.

— Ох і гарного лящика ти впіймала! — зауважила вона, коли Аліса знову вмостилася на сидінні, невимовно рада, що не вилетіла з човна.

— Справді? Я його не побачила, — сказала Аліса, обережно визираючи за борт у темну воду. — От було б добре, якби він не поплив геть... Я б його додому принесла!

Але Вівця тільки зневажливо засміялася та продовжила плести.

— І багато тут лящів? — спитала Аліса.

— Лящів і всяких інших штук, — відповіла Вівця, — розкішний асортимент, тільки вибирай. Отож ЩО ти хочеш купити?

— Купити? — відгукнулася Аліса почасти здивовано, але почасти злякано, бо весла, човен, ріка — усе це вмить щезло й вона знову була в маленькій темній крамниці.

— Я б хотіла купити яйце, — нерішуче сказала вона. — Скільки це коштує?

— П'ять пенсів із чвертю за одне, два пенси за два, — відповіла Вівця.

— То купити два дешевше, ніж одне? — здивувалася Аліса, витягаючи гаманця.

— Тільки ти МУСИШ з'їсти обидва, якщо купуєш два, — зауважила Вівця.

— Тоді мені ОДНЕ, будь ласка, — сказала Аліса і поклала гроші на прилавок. Вона подумала: «Вони можуть бути геть несмачні, врешті-решт».

Вівця взяла гроші, поклала їх до коробки, а тоді сказала:

— Ніколи не віддаю речі покупцям в руки... з того нічого не виходить... маєш взяти його сама.

З цими словами Вівця пішла в дальній куток крамниці й поставила яйце сторч на полицю.

«Цікаво, ЧОМУ нічого не виходить? — подумала Аліса, навпомацки пробираючись між столами та стільцями, бо в глибині крамниця була геть темною. — Здається, чим ближче я підходжу, тим більше віддаляється яйце. Ану, що тут у нас, стілець? Присягаюся, у нього є гілки! Дуже дивно, що тут ростуть дерева! Ого, тут ще й маленький струмочок тече! Що ж, це найхимерніша крамниця, в якій я тільки бувала».

* * * * * *

* * * * *

Отож вона йшла вперед і дивувалася дедалі більше з кожним кроком, бо все перетворювалося на дерева, щойно вона підходила, й вона вже майже не сумнівалася, що яйце вчинить так само.

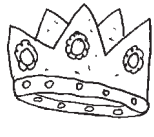

Розділ VI

Бовтун-Товстун

Втім, яйце дедалі більшало та набувало людських обрисів: коли до нього лишилося кілька ярдів, Аліса побачила, що в нього є очі, ніс і рот. Коли ж вона підійшла зовсім близько, то зрозуміла, що це Бовтун-Товстун власною персоною*.

— Це не може бути ніхто інший! — сказала Аліса до себе. — Це так очевидно, ніби його ім'я написане в нього на лобі.

В принципі, це ім'я можна було б там написати не одну сотню разів і не тільки на лобі — таке він мав неохопне лице. Бовтун-Товстун сидів, схрестивши ноги по-турецькому, на верхівці високого муру — такого вузесенького, що Аліса зацікавилася, як йому взагалі вдається тримати рівновагу. А оскільки очі його невідривно дивилися в інший бік й Алісу він взагалі не помітив, вона подумала, що це набивна іграшка.

— До чого ж він схожий на яйце! — сказала вона вголос, тримаючи руки напоготові, щоб піймати Бовтуна-Товстуна в разі чого, адже вона щомиті чекала, що він ось-ось упаде.

---

* Персонаж повсюдно відомого англомовним дітям віршика, людина-яйце.

— Це ДУЖЕ дратує, — сказав Бовтун-Товстун після довгої мовчанки, так і не поглянувши на Алісу, — коли тебе називають яйцем... ДУЖЕ!

— Я сказала, що ви СХОЖИЙ на яйце, сер, — люб'язно пояснила Аліса. — А деякі яйця, щоб ви знали, доволі симпатичні, — додала вона, сподіваючись подати своє зауваження як такий собі комплімент.

— У деяких людей, — сказав Бовтун-Товстун, так і не дивлячись в її бік, — розуму не більше, ніж у немовляти!

Аліса не знала, що й сказати. Це взагалі не було схоже на розмову, подумалося їй, адже він жодного разу не звернувся саме до НЕЇ. Остання заувага взагалі вочевидь адресувалася дереву. Тому Аліса стояла й потихеньку повторювала сама до себе:

Бовтун-Товстун на мурі сидів,
Бовтун-Товстун звідтіль загримів,
І вся королівська кіннота, і все його військо звитяжне
Знов Бовтуна-Товстуна ніяк на той мур не затягне.

— Останні два рядки якісь надто довгі, — додала вона майже вголос, забувши, що Бовтун-Товстун може її почути.

— Не стій там і не торохти собі під носа, — сказав той, уперше дивлячись прямо на неї, — а краще скажи мені, як тебе звуть і яка справа привела тебе сюди.

— ЗВУТЬ мене Алісою, але...

— Що за дурнувате ім'я! — нетерпляче перервав Бовтун-Товстун. — Що воно означає?

— А ім'я МУСИТЬ щось означати? — з сумнівом спитала Аліса.

— Звісно, мусить, — коротко реготнув Бовтун-Товстун. — От МОЄ ім'я означає мою форму... причому гарну, привабливу форму. А з таким іменем, як у тебе, можна мати абиякі обриси.

— Чому ви сидите тут сам-один? — спитала Аліса, щоб не заводити суперечку.

— Та вже ж тому, що зі мною нікого немає! — вигукнув Бовтун-Товстун. — Що, думала, я не відгадаю? Загадуй ще.

— Вам не здається, що внизу було б безпечніше? — продовжила Аліса, не тому, що хотіла загадати йому ще загадку, а просто через добросерду стурбованість долею цієї дивної істоти. — Мур ДУЖЕ вузький!

— Що за простісінькі загадки ти загадуєш! — забурчав Бовтун-Товстун. — Звісно, мені не здається! Зрештою, навіть якщо я звідси ЗАГРИМЛЮ... хоч цього ніколи не трапиться... та все ж ЯКЩО я загримлю...

Тут він закопилив губи та прибрав такого суворого й величного вигляду, що Аліса заледве не розреготалася.

— ЯКЩО я загримлю, — продовжив Бовтун-Товстун, — КОРОЛЬ ПООБІЦЯВ МЕНІ... СВОЇМИ ВЛАСНИМИ КОРОЛІВСЬКИМИ ВУСТАМИ... що він... що він...

— Пришле всю свою кінноту та все своє військо, — перервала Аліса, що було не дуже мудро з її боку.

— А оце вже, скажу тобі, зовсім погано! — загорлав Бовтун-Товстун, впадаючи в несподівану лють. — Ти підслуховувала під дверима... і за деревами... і в коминах... а то б звідки тобі про це знати!

— Я не підслуховувала, чесне слово! — якнайсумирніше заперечила Аліса. — Про це в книжці написано.

— А, тоді гаразд. У КНИЖКАХ такі речі писати можна, — сказав Бовтун-Товстун уже спокійніше. — Це ж і є історія Англії, оце вона. Отож подивися на мене уважно! Я той, хто говорив з королем, Я! Можливо, тобі надалі ніколи не випаде зустріти таку людину. І щоб довести, що я анітрохи не запишався, дозволяю тобі потиснути мою руку!

І Бовтун-Товстун, розплившись у посмішці майже від вуха до вуха, нахилився вперед (трохи не загримівши з муру) та простягнув Алісі долоню. Взявшись за його руку, дівчинка поглянула на нового знайомця трохи занепокоєно. «Якщо він посміхнеться ще хоч дрібочку ширше, куточки його рота зійдуться позаду, — подумала вона, — і тоді хтозна, що трапиться з головою! Боюся, вона просто відвалиться!»

— Так, усю свою кінноту та все своє військо, — продовжив Бовтун-Товстун. — Вони мене затягнуть знову на мур — оком не змигнеш, ВОНИ зможуть! Втім, щось ми надто поспішаємо говорити — давай повернемося до передостанньої репліки.

— Боюся, я її щось призабула, — ввічливо сказала Аліса.

— Тоді почнемо все з самого початку, — запропонував Бовтун-Товстун, — і тепер моя черга обирати тему для розмови... («Він говорить так, ніби це якась гра!» — подумала Аліса.) Отож ось тобі запитання. Скільки, ти сказала, тобі років?

Аліса нашвидку порахувала і відповіла:

— Сім років і шість місяців.

— Неправильно! — переможно вигукнув Бовтун-Товстун. — Ти ніколи про це й словом не обмовилася!

— Я думала, ви просто запитуєте, СКІЛЬКИ мені років, — пояснила Аліса.

— Якби я хотів це запитати, то так би і спитав.

Аліса не хотіла знову сперечатися, тому промовчала.

— Сім років і шість місяців, — задумливо повторив Бовтун-Товстун. — Не надто зручний вік. Якби ти спитала МОЄЇ поради, я б сказав: «Зупиняйся на семи», але ж тепер уже пізно.

— Я не питатиму порад щодо того, наскільки мені дорослішати, — обурено сказала Аліса.

— Бо занадто горда для цього? — поцікавився її співбесідник.

Таке припущення розгнівило Алісу ще більше.

— Я мала на увазі, — сказала вона, — що дуже здивуюся, якщо в світі є хоч одна людина, яка може зарадити дорослішанню.

— ОДНА людина, може, й справді не зарадить, — сказав Бовтун-Товстун, — але ДВІ можуть, ще й як. Із відповідною сторонньою допомогою ти могла б зупинитися на семи роках.

— Який у вас гарний пасок! — несподівано зауважила Аліса.

На її думку, вони вже доста наговорилися про вік, тож, якщо тему й справді задавали навперемінку, зараз була її черга.

— Насправді, — мовила вона, трохи подумавши, — я мала б сказати «гарна краватка»... тобто ні, таки пасок... пробачте, будь ласка! — злякано додала вона, позаяк Бовтун-Товстун здавався глибоко ображеним, і Аліса пошкодувала, що взагалі взялася міняти тему.

«Якби ж я знала, — подумала вона, — де в нього шия, а де талія!»

Бовтун-Товстун, вочевидь, сильно розлютився, хоча й мовчав наступні кілька хвилин. Та коли він ВРЕШТІ розтулив рота, то радше не заговорив, а глухо загарчав.

— Це дуже... НАДЗВИЧАЙНО... ДРАТУЄ... — прогарчав він, — коли людина не в змозі відрізнити краватку від паска!

— Я знаю, це жахливе неуцтво з мого боку, — сказала Аліса таким покірливим голосом, що Бовтун-Товстун одразу злагіднів.

— Це краватка, дитя моє, причому дуже гарна, як ти вже зауважила. Це подарунок від Білого Короля та Білої Королеви. Отак!

— Справді? — захоплено спитала Аліса, дуже рада виявити, що врешті ОБРАЛА-ТАКИ гарну тему для розмови.

— Це був їхній подарунок, — задумливо заговорив Бовтун-Товстун, закинувши одну ногу на іншу та обхопивши коліно руками, — подарунок... на день ненародження.

— Перепрошую? — розгублено сказала Аліса.

— Я не образився, — сказав Бовтун-Товстун.

— Та ні, я про те, що таке день ненародження?

— Це той день, коли в тебе немає дня народження, ясна річ, — відповів Бовтун-Товстун.

Аліса трохи подумала та врешті сказала:

— Подарунки на День народження мені подобаються більше.

— Ти не розумієш, про що говориш! — вигукнув Бовтун-Товстун. — Скільки днів у році?

— Триста шістдесят п'ять, — відповіла Аліса.

— А скільки в ньому твоїх днів народжень?

— Один.

— А якщо відняти один від трьохсот шістдесяти п'яти, що залишиться?

— Триста шістдесят чотири, само собою.

Бовтун-Товстун засумнівався.

— Я б хотів порахувати це на папері, — сказав він.

Аліса мимоволі посміхнулася, вийняла записника та порахувала:

$$\begin{array}{r} -\ 365 \\ 1 \\ \hline 364 \end{array}$$

Бовтун-Товстун узяв блокнота до рук й уважно роздивився написане.

— Нібито все правильно... — почав він.

— Ви тримаєте записник догори ногами! — перервала Аліса.

— Ще б пак, так і тримав! — радісно заявив Бовтун-Товстун, коли Аліса повернула блокнот у правильному напрямку. — Отож я й подумав, що воно якось дивно. Як я вже казав, усе НІБИТО правильно (хоч я й не маю часу як слід перевірити просто зараз), і це доводить, що ти можеш триста шістдесят чотири рази на рік отримувати подарунки на день ненародження...

— Звісно, — сказала Аліса.

— І тільки ОДИН раз — подарунок на день народження, як бачиш. От тобі й честь!

— Я не зрозуміла, що значить «честь»? — спитала Аліса.

Бовтун-Товстун презирливо посміхнувся:

— Ти й не зрозумієш, поки я не поясню. Я мав на увазі: «Ось тобі й убивчий аргумент!»

— Але слово «честь» не означає «убивчий аргумент»! — запротестувала Аліса.

— Коли Я користуюся якимось словом, — доволі сухо зауважив Бовтун-Товстун, — то воно означає те, що я захочу... не більше й не менше.

— Але проблема в тому, — сказала Аліса, — чи МОЖЕТЕ ви змусити слова означати такі різні речі.

— Проблема в тому, — сказав Бовтун-Товстун, — хто кому хазяїн... от і все.

Аліса надто заплуталася, щоб сказати що-небудь, тож за мить Бовтун-Товстун знову заговорив:

— У них є норов, у деяких. Особливо у дієслів, ці найпихатіші. З прикметниками можна робити що заманеться, але не з дієсловами, ні! Втім, Я можу уявити їх цілу купу! Непроникність! От що Я скажу!

— Ви не поясните, якщо ваша ласка, — сказала Аліса, — що це означає?

— От тепер ти говориш як розумна дитина, — похвалив Бовтун-Товстун, вочевидь дуже задоволений. — Під словом «непроникність» я мав на увазі, що ми вже вдосталь наговорилися на цю тему, тож було б непогано, якби ти ненароком згадала, що збираєшся робити далі, адже я не думаю, що ти плануєш залишатися на цьому місці все своє життя.

— Непроста задача — змусити одне слово значити все це, — задумливо сказала Аліса.

— Коли я змушую слово робити стільки роботи, як от зараз, — сказав Бовтун-Товстун, — то завжди сплачую понаднормові.

— О! — вигукнула Аліса. Вона була надто ошелешена, щоб зробити іншу ремарку.

— А бачила б ти, як вони комашаться довкола мене суботнього вечора, — продовжив Бовтун-Товстун, поважно хитаючи головою, — розумієш, аби отримати свою зарплатню.

(Аліса не наважилася запитати, чим саме він їм платить, тож ВАМ я теж не зможу цього розповісти.)

— Схоже, сер, ви дуже вправний у тлумаченні слів, — сказала Аліса, — то чи не були б ви ласкаві роз'яснити мені зміст вірша під назвою «Казнахтун»?

— Давай послухаємо його, — відповів Бовтун-Товстун. — Я можу витлумачити усі написані вірші... і більшість іще не написаних.

Це звучало обнадійливо, тож Аліса прочитала першу строфу:

Був надпечірок. Бощурки
Гризрили в посогді,
І бурцигалися швірки,
Мов грульки у воді.

— Для початку цього достатньо, — зупинив її Бовтун-Товстун, — тут уже чимало складних слів. «Надпечірок» — це час, коли ти починаєш щось пекти собі на вечерю.

— Це зрозуміло, — сказала Аліса. — А хто такі «бощурки»?

— Ну, бощурки — це щось на кшталт борсуків, ящірок і щурів одночасно... ще вони трохи нагадують свердла.

— Певно, ці істоти дуже кумедні з вигляду.

— О, так і є, — погодився Бовтун-Товстун, — а ще вони живуть попід сонячними годинниками... і харчуються сиром.

— Гаразд, — сказала Аліса. — А що таке «гризрили»?

— Що ж, «гризрили» означає, що бощурки водночас гризли, як щури, й бурили, як свердло. Бачиш, це наче слова-валізи* — два значення запаковані в одне слово.

— А що таке «бурцигатися»?

— «Бурцигатися» — означає буряковіти й брикатися з таким собі беркицьканням посередині.

— А «посогда» — це, мені здається, травичка довкола сонячного годинника, — сказала Аліса, здивована власній вигадливості.

— Звісно, це саме вона. Її називають «посогда», бо, як бачиш, вона простягається і позаду сонячного годинника, і попереду сонячного годинника...

---

* В англійській мові використане в оригіналі слово «portmanteau» (валіза) з легкої руки Керролла стало терміном на позначення таких слів-гібридів (як, скажімо, слово «motel», утворене «схрещуванням» слів «motor» і «hotel»).

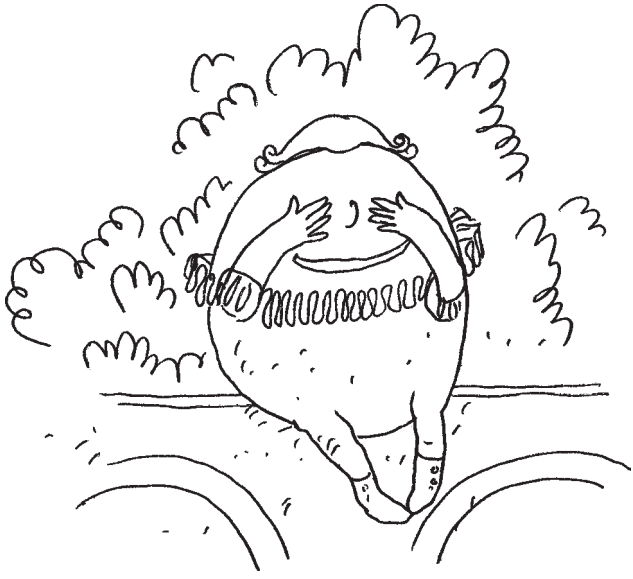

— І побік сонячного годинника праворуч та ліворуч, — додала Аліса.

— Саме так. Що ж, тепер «швірки». Швірка — це така обтріпана пташка, у якої пера стирчать в усі боки... щось на кшталт живої кудлатої швабри.

— А «грульки»? — спитала Аліса. — Боюся, що я завдаю вам забагато клопоту...

— Що ж, «грулька» — це трохи як «барабулька», така рибка, яка весь час грає у воді. Власне, ти їх, може, ще побачиш... он у тому лісі... До речі, хто це декламував тобі таку складну поезію?

— Я сама прочитала її, в книжці, — сказала Аліса. — Але мені справді хтось декламував вірші, щоправда, простіші за цей... здається, це був Бренчичок.

— Якщо ми вже заговорили про поезію, — сказав Бовтун-Товстун, простягаючи вперед свою велику руку, — то я вмію читати вірші не гірше за інших, коли вже на те пішло...

— О, ні-ні, не завдавайте собі зайвого клопоту! — квапливо вигукнула Аліса, сподіваючись завадити йому навіть розпочати.

— Твір, який я зараз продекламую, — оголосив Бовтун-Товстун, анітрохи не зважаючи на її вигук, — був написаний навмисне для твоєї втіхи.

Аліса відчула, що в такому разі вона просто МАЄ послухати вірша, тому сіла й доволі печально сказала:

— Дякую.

Узимку, як біліє сніг,
Цю пісню я співати звик...

— От тільки зараз я її не співаю, — пояснив він.

— Це ж очевидно, що ви не співаєте, — здивувалася Аліса.

— О, ну якщо твоїм ОЧАМ ВИДНО, що я не співаю, то в тебе найгостріше око в світі, — в'їдливо зауважив Бовтун-Товстун.

Аліса принишкла.

Як навесні заквітне все,
Я розтлумачу пісні сенс.

— Дуже вам дякую, — сказала Аліса.

А влітку, в розпал спекоти,
Його збагнеш, можливо, ти.
Тож восени, коли дощить,
Цю пісню сядь і запиши.

— Обов'язково, якщо тільки пам'ятатиму її так довго, — пообіцяла Аліса.

— Ти не маєш постійно коментувати, — відказав Бовтун-Товстун, — твої зауваження безглузді й збивають мене з думки.

Я рибкам вістку надіслав.
«Ось що я хочу», — їм сказав.
В ту ж мить з морської глибини
Прислали відповідь вони.
Маленькі рибки кажуть так:
«Не можем, пане, позаяк...»

— Боюся, я не зовсім розумію, — втрутилася Аліса.
— Далі буде простіше, — відповів Бовтун-Товстун.

Я ще раз шлю гінця туди:
«Зробіть, щоб не було біди».
А риби зуби шкірять знов:
«Не треба сердитись, агов!»
Я їм сказав і раз, і два,
Та чхали риби на слова.
Тоді знайшов я мідний таз —
Для мого плану він якраз.
Бухтіло серце, мов таран:
Я мідний таз підніс під кран.
Аж тут з'являється кур'єр
І каже: «Рибки сплять вже, сер».
Йому сказав я навпростець:
«То йди і їх буди, гонець».
Я прогорлав це на весь дух
Йому прямісінько до вух.

Читаючи останню строфу, Бовтун-Товстун уже майже кричав, й Аліса, здригнувшись, подумала: «Ні за що не буду кур'єром, ніколи».

Та він твердий і гордий був,
Сказав: «Я все й без крику чув».
Та він був гордий і твердий,
Сказав: «Щоб я їх розбудив...»

Тож я з полиці штопор взяв
І сам будити їх помчав.
Я в двері калатав, як міг,
Та був замок міцний на них.
Доклав старання чимале
Я до замка того, але...

Тут запала довга пауза.

— Це все? — несміливо спитала Аліса.

— Це все, — сказав Бовтун-Товстун. — До побачення.

Це було трохи несподівано, подумалося Алісі, але після такого ВЕЛЬМИ прозорого натяку на те, що вона має відкланятися, було б не надто ввічливо залишатися. Тож вона встала й простягла руку.

— На все добре й до зустрічі! — сказала Аліса якомога привітніше.

— Якби ми зустрілися, я б тебе однаково не впізнав, — невдоволено сказав Бовтун-Товстун, простягаючи їй одного-єдиного пальчика для прощання, — ти така схожа на інших людей.

— Зазвичай людей впізнають по обличчю, — задумливо зауважила Аліса.

— Так я ж на це і скаржуся, — сказав Бовтун-Товстун. — У тебе таке самісіньке обличчя, як в інших: отут двоє очей (він намітив їхнє місце пальцем у повітрі), ніс посередині, внизу рот. Усі однаковісінькі. От якби в тебе було два ока з одного боку носа, а рот — згори, було б ТРОХИ краще.

— Це було б негарно, — запротестувала Аліса.

Але Бовтун-Товстун тільки замружив очі й промовив:

— Не пробувала — не кажи.

Аліса почекала хвилинку, чи він не заговорить знову. Та оскільки Бовтун-Товстун так і не розплющив очей і взагалі

ніяк не зважав на її присутність, то вона ще раз сказала: «На все добре!» — й тихенько пішла геть, так і не дочекавшись відповіді. Втім, Аліса не утрималася й промурмотіла сама до себе, відходячи:

— З усіх найнепривабливіших... (це вона повторила вголос, бо промовляти таке довге слово було справжньою насолодою) з усіх найнепривабливіших осіб, яких я БУДЬКОЛИ зустрічала...

Але закінчити речення їй не вдалося, бо в цю мить лісом струснув оглушливий гуркіт.

Розділ VII

Лев та Одноріг

Наступної ж миті поміж дерев побігли вояки: спершу парами та трійками, тоді по десять чи двадцять разом, а згодом такими юрмиськами, що здавалося, ніби вони заполонили весь ліс. Аліса сховалася за деревом, злякавшись, що її затопчуть, і звідти дивилася, як вони мчать повз.

Аліса подумала, що вперше в житті бачить піхотинців, які так непевно стоять на ногах: вони постійно через щось перечіпалися, а коли один падав, то кількоро інших

обов'язково валилися згори. Невдовзі вся земля була вкрита невеличкими купками людей.

За пішими з'явилася кіннота. Коні, завдяки своїм чотирьом ногам, у порівнянні з піхотою демонстрували справжню стійкість, але навіть ВОНИ постійно оступалися. І здавалося, ніби існує непохитне правило, за яким вершник, щойно кінь хоч трохи спіткнувся, має негайно вилетіти з сідла. Сум'яття ширилося з кожною хвилиною, й Аліса була дуже рада вибратися нарешті з лісу на чистину. Тут вона побачила Білого Короля, що сидів на землі й заклопотано шкрябав щось у своєму записнику.

— Я їх усіх надіслав! — утішено закричав Король, побачивши Алісу. — Ти часом не бачила вояків, коли йшла лісом, дорогенька?

— Так, бачила, — відповіла Аліса, — певно, кілька тисяч.

— Чотири тисячі, дві сотні та ще семеро — ось точна кількість, — промовив Король, звірившись із записником. — Я не міг надіслати всю кінноту, бо, як бачиш, двійко коней потрібні для гри. І також не послав двох своїх гінців, бо вони обоє пішли до міста. Подивись-но на дорогу і скажи, чи ти когось бачиш.

— Нікого.

— МЕНІ б твої очі, — вередливо сказав Король. — Це ж треба, побачити Нікого! Та ще й з такої відстані! Та що там, я заледве справжніх людей бачу, присягаюся!

Все це Аліса пропустила повз вуха, бо й досі пильно вдивлялася в дорогу, прикриваючись від сонця долонею.

— О, тепер я когось бачу! — вигукнула вона врешті-решт. — Але він так повільно йде... і на такий дивний манір! (Посланець ішов підстрибом і при тому звивався, наче вугор, розкинувши по боках руки, ніби крила.)

— Нічого дивного, — не погодився Король. — Це англосаксонський посланець, а це — англосаксонські манери. Він так ходить лише тоді, коли задоволений. А звуть його Зай Єйтс*.

— Я люблю когось на З, — мимоволі почала Аліса, — бо він Задоволений. Я ненавиджу когось на З, бо він Зануда. Я годую його... годую його... Заварними тістечками та Залізячками. Його звуть Зай Єйтс, і він живе...

— Він живе на Задвірку, — простодушно докинув Король, навіть не підозрюючи, що приєднався до гри, поки Аліса все ще роздумувала, вибираючи місто на З. — Іншого посланця звуть Каппель Юшник. Мені ТРЕБА двоє гінців, як бачиш, щоб бігали туди-сюди. Один туди, інший сюди.

— Прошу пана? — перепитала Аліса.

— Просити — це непристойно, — набундючився Король.

— Я просто хотіла сказати, що не зрозуміла, — відповіла на це Аліса. — Чого це один біжить туди, а інший сюди?

— Хіба я не пояснив? — роздратувався Король. — Мені потрібні ДВА гінці, щоб ганяти їх у хвіст і в гриву. Одного у хвіст, іншого в гриву.

Цієї миті посланець нарешті дістався до них. Він надто засапався, аби вимовити хоч слово, тож просто вимахував руками та корчив Королю моторошні міни.

---

* Звісно, це не хто інший, як Березневий Заєць із попередніх Алісиних пригод. Трохи пізніше ми зустрінемося з другим гінцем, в особі якого легко впізнати Капелюшника.

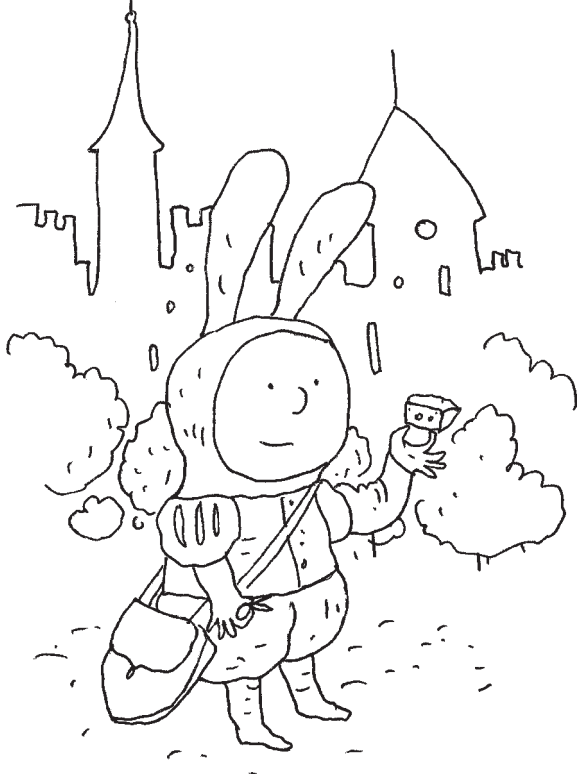

— Ця юна леді любить тебе на 3, — сказав Король, представляючи посланцеві Алісу, певно, в надії відвернути його увагу від себе.

Втім, це не дало результату: англосаксонські манери ставали дедалі химернішими, а великі очиська гінця здичавіло бігали з боку в бік.

— Ти мене лякаєш! — вигукнув Король. — Я зомлію... Дайте мені заварне тістечко!

Тут посланець, на превеликий Алісин подив, відкрив сумку, яка висіла в нього на шиї, витяг звідти тістечко і подав Королю, який жадібно проковтнув його.

— Ще тістечко! — наказав Король.

— Нічого не лишилося, тільки залізячки, — відповів гонець, зазирнувши до сумки.

— То давай залізячки, — кволо прошепотів Король.

Аліса з полегшею побачила, що залізячки справді привели Його Величність до тями.

— Добре, що знайшлися залізячки, — зауважив Король, захоплено плямкаючи. — Інших таких ліків від зомління вдень зі свічкою не знайдеш!

— Мені здається, побризкати холодною водою було б краще, — засумнівалася Аліса. — Або дати нюхальної солі.

— Так хіба я сказав, що не можна знайти КРАЩИХ ліків? — відповів Король. — Я сказав, немає ІНШИХ ТАКИХ.

Аліса не наважилася сперечатися.

— Кого бачив по дорозі? — спитав Король у посланця, простягаючи руку, щоб той насипав ще залізячок.

— Нікого, — відповів посланець.

— І то правда, — підтакнув Король, — ця юна леді теж його бачила. Хоч, ясна річ, він ішов повільніше за тебе.

— Я ж стараюся, — набурмосено сказав посланець. — Певен, ніхто не ходить швидше за мене.

— Ясна річ, ніхто не ходить швидше, — погодився Король. — Інакше він би і прийшов раніше. Хай там як, а ти вже відсапався, тож розкажи нам, що сталося в місті.

— Я про це прошепочу, — сказав посланець, приклав до рота руки трубочкою та прихилився впритул до королевого вуха.

Аліса засмутилася, бо їй теж хотілося почути новини. Втім, замість того щоб зашепотіти, гонець щосили прогорлав:

— Вони знову взялися за старе!

— І ти називаєш ОЦЕ шепотом? — підстрибнувши, заволав бідний Король, яким аж тіпати почало. — Ще раз таке зробиш — я тебе маслом намащу! В моїй голові ніби землетрус пройшовся!

«Це мав би бути дуже маленький землетрусик», — подумала Аліса.

— А хто взявся за старе? — наважилася вона запитати.

— Лев і Одноріг, хто ж іще, — фиркнув Король.

— Б'ються за корону?

— А то як же, — сказав Король. — А найсмішніше в цьому те, що корона-то МОЯ! Біжімо на них подивимося.

Й вони кудись побігли підтюпцем. На бігу Аліса все повторювала слова старої пісеньки:

Раз за корону Лев почав
Із Однорогом герць.
Лев Однорога скрізь прогнав
По місту, наче ґедзь.
Хтось ніс бійцям смачний пиріг,
Хтось частував хлібцем,
А потім геть за місто їх
Відбарабанили бігцем.

— А той... хто виграє... отримає... корону? — насилу запитала вона, бо страшенно засапалася від бігу.

— Бог з тобою, звісно, що ні! — відповів Король. — Що за безглузда ідея!

— Чи не були б ви ласкаві... — заледве видихнула Аліса, пробігши трохи ще, — присісти на хвилинку... просто щоб ми трохи відсапалися?

— Я і так ЛАСКАВИЙ, — відповів Король, — але не досить спритний. Розумієш, хвилинка-бо пролітає повз на страшенній швидкості. Присісти на неї — не простіше, ніж спинити Бузузвіра!

В Аліси не лишилося духу розмовляти, тож далі вони бігли мовчки, поки не побачили величезну юрму, в центрі якої билися Лев та Одноріг. Довкола них клубочилася така хмарища пилу, що спершу Аліса навіть не розібрала, хто

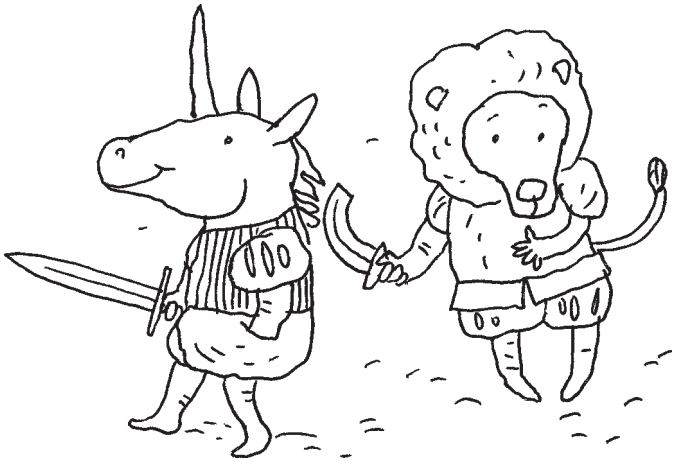

з них хто. Проте невдовзі вона приноровилася вирізняти Однорога за його рогом.

Вони зупинилися побіля іншого посланця, Каппеля Юшника, який стояв та споглядав бійку, тримаючи в одній руці чашку з чаєм, а в іншій — бутерброд.

— Він щойно вийшов із в'язниці, а коли його туди забрали, не встиг допити чай, — прошепотів Алісі Зай Єйтс. — А там, у буцегарні, їм дають самі лише мушлі від устриць, тож він, як бачиш, дуже голодний і спраглий. Ну, як ти, миле дитя? — продовжив він, ніжно обіймаючи Каппеля Юшника за шию.

Каппель Юшник озирнувся, кивнув і знову взявся до бутерброда.

— Ти був щасливий у в'язниці, миле дитя? — спитав Зай Єйтс.

Каппель Юшник озирнувся знову, і за цим разом одна чи дві сльозинки скотилися його щокою, проте він не промовив і слова.

— Говори, ну що ж ти! — нетерпляче закричав Зай Єйтс. Але Каппель Юшник тільки заплямкав і відсьорбнув ще чаю.

— Говори, ану! — закричав Король. — Як їхні справи з бійкою?

Каппель Юшник зробив над собою відчайдушне зусилля і проковтнув величезний шматок бутерброда.

— Їхні справи непогані, — сказав він придушеним голосом, — кожен упав уже близько вісімдесяти семи разів.

— То я думаю, скоро принесуть хлібець? — наважилася втрутитися Аліса.

— Він уже на них чекає, — сказав Каппель Юшник. — От, я саме їм шматочок від нього.

У бійці тим часом настала перерва, і Лев та Одноріг посідали, відсапуючись. Король прокричав:

— Десять хвилин на відпочинок!

Зай Єйтс та Каппель Юшник миттю взялися до роботи й потягли абияк сколочені таці з хлібом. Аліса взяла шматочок покуштувати, але він виявився ДУЖЕ черствим.

— Не думаю, що вони будуть сьогодні ще битися, — сказав Король до Каппеля Юшника. — Біжи та звели, щоб вступали барабани.

І Каппель Юшник поскакав геть, наче коник-стрибунець.

Хвилину-другу Аліса стояла, мовчки дивлячись йому вслід. Та раптом її лице проясніло.

— Дивіться, дивіться! — закричала вона, бадьоро тицяючи пальцем. — Сюди біжить Біла Королева! Он вона, там, щойно вимчала з лісу... ох же ж і ШВИДКО бігають ці Королеви!

— За нею женуться вороги, не сумніваюся, — сказав Король, навіть не озираючись. — Ліс ними аж кишить.

— То хіба ви не збираєтеся побігти їй на допомогу? — спитала Аліса, дуже здивована його спокійним тоном.

— Це зайве, геть зайве! — вигукнув Король. — Вона біжить на страшенній швидкості. Впіймати її — не простіше, ніж упіймати Бузузвіра! Втім, я можу зробити про неї запис

у нотатнику, якщо хочеш... Вона дивне, чарівне створіння, — тихенько повторив він сам до себе. — «Створіння» треба писати через «о» чи через «а»?

Тим часом повз них прошпацирував Одноріг, заклавши руки в кишені.

— Ну що, цього разу я взяв гору? — спитав він, проходячи повз і заледве глянувши на Короля.

— Трохи... трохи так, — відповів Король, помітно нервуючи. — Знаєш, не треба було прохромлювати його своїм рогом.

— Йому навіть не боліло, — легковажно сказав Одноріг, йдучи собі далі.

Але тут його погляд упав на Алісу: він миттю розвернувся і витріщився на неї з виразом щонайглибшої огиди.

— Що... це... таке? — вимовив він врешті-решт.

— Це дитя! — палко проголосив Зай Єйтс, вийшовши наперед Аліси, щоб її відрекомендувати, та простягши до неї обидві руки на свій англосаксонський манір. — Ми його тільки сьогодні знайшли. Живіше всіх живих, а справжніше навіть удвічі!

— Я завжди думав, що діти — це міфічні чудовиська! — сказав Одноріг. — Воно справді живе?

— Воно вміє говорити, — урочисто доповів Зай Єйтс.

Одноріг мрійливо поглянув на Алісу і сказав:

— Говори, дитино.

Аліса, не в силах стримати посмішку, почала:

— Знаєте, я теж завжди думала, що однороги — то міфічні чудовиська! Ніколи раніше не бачила однорога наживо!

— Що ж, тепер, коли ми одне одного ПОБАЧИЛИ, — сказав Одноріг, — якщо ти повіриш у мене, то я повірю в тебе. По руках?

— Так, якщо бажаєте, — відповіла Аліса.

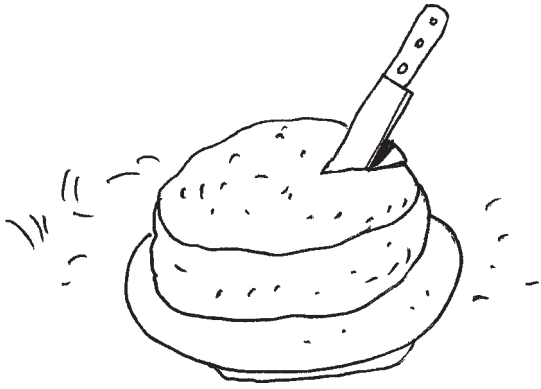

— Ану, стариганю, витягай смачний пиріг! — продовжив Одноріг, звертаючись тепер до Короля. — Не треба мені твого черствого хліба!

— Звісно... звісно, — замурмотів Король і поманив рукою Зай Єйтса. — Відкривай сумку! — просичав він. — Швидше! Та не цю... в цій повно залізячок!

Зай Єйтс витяг із сумки великого пирога і простяг Алісі, щоб та потримала, поки він дістане ще тарелю та ножа. Як він витягав їх звідти, лишилося для Аліси загадкою. Їй подумалося, що це скидалося на фокус.

Тим часом до них приєднався Лев: він здавався дуже втомленим і сонним, а очі мав напівзаплющені.

— А це що? — ліниво кліпаючи на Алісу, спитав він глибоким глухим голосом, що нагадував баламкання великого дзвона.

— Ага, ОЦЕ ось? — жваво загорлав Одноріг. — Нізащо не здогадаєшся. Принаймні Я не здогадався.

Лев утомлено глянув на Алісу.

— Ти тварина... овоч... чи мінерал? — спитав він, позіхаючи за кожним словом.

— Це міфічне чудовисько! — вигукнув Одноріг, перш ніж Аліса встигла відповісти.

— Тоді передавай по колу пиріг, Чудовисько, — сказав Лев, укладаючись на землю та вмощуючи підборіддя на

лапах. — І сідайте вже, ви двоє, — сказав він Королю і Однорогу. — Цур із пирогом не махлювати, самі знаєте!

Королю явно було не до душі сидіти між двома величезними створіннями, але іншого місця не було.

— Ех, який герць за корону ми могли б утнути ЗАРАЗ! — сказав Одноріг, лукаво позираючи на корону, яку бідний Король трохи з голови не скидав — так трусився.

— Я б легко переміг, — сказав Лев.

— Я в цьому не певен, — відрізав Одноріг.

— Та я тебе по всьому місту прогнав, ти, щеня! — злобно відповів Лев, помалу зводячись на ноги.

Тут підпрягся Король у надії запобігти скандалу: він дуже нервувався, голос його сильно тремтів.

— По всьому місту? — вигукнув він. — Це нічогенький шлях. Ви рухалися повз старий міст чи повз ринок? Від старого мосту кращий краєвид.

— Поняття зеленого не маю, — прогарчав Лев, знову вкладаючись. — Було забагато пилюги, аби хоч щось побачити. Чудовисько, ну що ти так довго копирсаєшся з тим пирогом?

Аліса тим часом сиділа на бережку маленького потічка з великим тарелем на колінах та настирливо пиляла ножем.

— Я жах яка розлючена! — вигукнула вона (до того, що її називають Чудовиськом, Аліса вже якось звикла). — Щойно відрізала кілька шматків, але вони знову зрослися!

— Ти просто не знаєш, як поводитися з дзеркальними пирогами, — зауважив Одноріг. — Спершу передай його по колу, а вже потім розріж.

Це звучало геть химерно, але Аліса слухняно підвелася й обнесла товариство тарелем. Пиріг при цьому сам розділився на три частини.

— А от ТЕПЕР можеш його розрізати, — сказав Лев, коли вона знов сіла на місце з порожньою тарілкою.

— Агов, так нечесно! — вигукнув Одноріг, поки Аліса з ножем у руках сушила голову, як же їй почати. — Чудовисько відкраяло Леву вдвічі більше, ніж мені!

— Хай там як, але воно нічого не лишило собі, — сказав Лев. — Ти любиш пироги, Чудовисько?

Але перш ніж Аліса встигла відповісти, загули барабани.

Було незрозуміло, звідки долинає звук: здавалося, саме повітря повниться ним. Гуркіт гримів та гримів просто в її голові, поки Алісі не здалося, що вона оглухла. Вона підскочила й помчала через струмок, нажахана,

* * * * * *

* * * * *

і саме встигла побачити, як Лев та Одноріг підводяться, сердиті, що їхню трапезу перервали. Потім вона впала на коліна й затулила вуха руками в марній надії заглушити це нестерпне рокотання.

«Якщо ОЦЕ не “відбарабанить” їх за місто, — подумала вона, — ніщо інше не зможе!»

Розділ VIII

«Це мій власний винахід!»

За якийсь час шум поволі розтанув удалині, довкола запала мертва тиша, й Аліса стривожено підвела голову. Нікого не було видно, й Алісі спершу подумалося, що Лев, Одноріг і ці дивні англосаксонські гінці їй просто наснилися. Втім, під ногами в неї досі валявся таріль, на якому вона намагалася розрізати пиріг. «Отож мені це не наснилося, — подумала Аліса, — хіба що... хіба що всі ми частина одного і того ж сну. Сподіваюся лишень, що це МІЙ сон, а не Чорного Короля. Мені б не хотілося належати до чужого сну, — продовжила вона доволі плаксиво. — Я серйозно розмірковую над тим, щоб піти розбудити його та подивитися, що станеться!»

Цієї миті її роздуми перервали гучні крики:

— Егей! Е-ге-гей! Шах!

До неї галопом мчав Лицар у чорному обладунку, розмахуючи великим кийком. Порівнявшись з Алісою, кінь під ним став як укопаний.

— Ти моя полонянка! — вигукнув Лицар, падаючи на землю.

Хоч яка налякана була Аліса, та все ж за Лицаря вона боялася більше, ніж за себе, поки стривожено дивилася, як він забирається назад у сідло. Вмостившись зручніше, він почав знову:

— Ти моя... — Але тут залунав інший голос.

— Егей! Е-ге-гей! Шах! — вигукнув він, і здивована Аліса роззирнулася назустріч новому супротивнику.

На цей раз кричав Білий Лицар. Він доскакав до того місця, де стояла Аліса, й звалився з коня так само, як перед тим — Лицар у чорному. Затим Білий Лицар видерся в сідло, й обидва вершники якийсь час мовчки позирали один на одного. Аліса зиркала то на одного, то на іншого, трохи розгублена.

— Вона МОЯ полонянка, щоб ти знав! — сказав нарешті Чорний Лицар.

— Так, але тут примчав Я і визволив її, — відповів Білий Лицар.

— Що ж, тоді нам доведеться за неї битися, — вирішив Чорний Лицар, взяв свій шолом (той звисав із сідла і чимось нагадував конячу голову) й натяг на себе.

— Ти будеш дотримуватися Правил Бою, сподіваюся? — зауважив Білий Лицар, теж вдягаючи шолом.

— Я завжди дотримуюсь, — відказав Чорний Лицар, і вони почали довбати один одного з такою люттю, що Аліса сховалася за дерево, аби випадково не потрапити під удар.

— Цікаво, що ж то за Правила Бою, — сказала вона сама до себе, обережно визираючи на бійку зі своєї схованки. — Схоже, одне правило передбачає, що коли Лицар

ударяє іншого, той має випасти з сідла, а якщо не влучає, то мусить вивалитися сам... А інше правило приписує тримати палиці так, ніби вони Панч і Джуді...* О, що за гуркіт від цього їхнього стукання! Ніби все камінове начиння заразом валиться на ґратки! А які спокійні в них коні! Так терпляче зносять усе це падання та залізання, ніби вони не коні, а столи!

Ще одне Правило, якого Аліса не зауважила, очевидно, вимагало від супротивників падати винятково на голову. Битва скінчилася тим, що обидва Лицарі пліч-о-пліч беркицьнулися на землю таким-от робом, підвелися, потиснули руки, й Чорний Лицар помчав галопом геть.

— Це була преславна перемога, хіба ні? — засапано сказав Білий Лицар, підходячи до Аліси.

— Не знаю, — з сумнівом промовила Аліса. — Я не хочу бути чиєюсь полонянкою. Я хочу бути Королевою.

— І будеш, коли перейдеш через наступний струмок, — запевнив Білий Лицар. — Я допроваджу тебе до краю лісу, заради твоєї безпеки... але там, бачиш, мушу йти назад. Це кінець мого ходу.

— Дуже вам дякую, — зраділа Аліса. — Давайте я допоможу вам зняти шолом.

Сам би Лицар із цим явно не впорався. Втім, Алісі вдалося якось витрусити його з шолома.

— О, тепер полегше дихається, — сказав Лицар, обіруч відкидаючи назад своє кудлате волосся й повертаючи до Аліси лагідне лице, на якому світилися великі ніжні очі. Аліса подумала, що в житті ще не бачила такого дивного воїна.

Його обладунок був бляшаний і сидів на ньому геть кепсько. На одному плечі стирчала дерев'яна скринька

---

* *Панч і Джуді* — персонажі традиційного вуличного лялькового театру в Англії, горбань і його дружина. Панч має палицю завбільшки з нього самого, якою охоче лупить усіх інших персонажів.

дивної форми: вона була прикріплена до обладунку догори дриґом, тож кришка бовталася відкритою, звисаючи донизу. Аліса поглянула на цю дивну річ з великим зацікавленням.

— Бачу, ти в захваті від моєї маленької скриньки, — доброзичливо мовив Лицар. — Це мій власний винахід... для одягу та сендвічів. Як бачиш, я закріпив її догори дном, щоб туди не потрапив дощ.

— Зате ЗВІДТИ можуть вивалитися речі, — обережно зауважила Аліса. — Ви бачили, що кришка відкрита?

— О, я не знав, — сказав Лицар, і по його обличчю промайнула тінь розчарування. — То, виходить, з неї випали всі речі! А без них скринька ні на що не годиться.

Він від'єднав скриньку і збирався вже пожбурити її в кущі, як раптом щось, видно, спало йому на думку, і Лицар обережно повісив скриньку на дерево.

— Ну як, здогадалася, що я оце зробив? — поцікавився він в Аліси.

Та похитала головою.

— Сподіваюся, там поселяться які-небудь бджоли: тоді я зможу зібрати мед, — пояснив Лицар.

— Але ж у вас уже є вулик... чи щось таке... приторочене до сідла, — сказала Аліса.

— Так, це першокласний вулик, — кисло погодився Лицар, — один із найкращих. Але до нього жодна бджола поки що й близько не підлетіла. А оце поруч із ним — мишоловка. Певно, це миші відлякують бджіл... або бджоли відлякують мишей... Я ще не розібрався.

— Я саме думала, нащо вам мишоловка? — поцікавилася Аліса. — Миші не дуже-то часто трапляються на кінській спині.

— Може, й не часто, — відповів Лицар, — але якщо ТРАПЛЯТЬСЯ, я б не хотів, щоб вони собі вільно бігали туди-сюди.

Помовчавши, він продовжив:

— Розумієш, краще до всього бути готовим. Саме тому, наприклад, кінь носить оці браслети на ногах.

— І для чого вони? — спитала Аліса, страшенно зацікавившись.

— Для захисту від укусів акул, — пояснив Лицар. — Це мій власний винахід. А тепер допоможи мені, будь ласка. Я проїдуся з тобою до краю лісу... Для чого ця тарілка?

— Ніби для пирога, — відповіла Аліса.

— Краще нам взяти її з собою, — вирішив Лицар. — Стане в пригоді, якщо знайдемо якийсь пиріг. Допоможи мені заштовхати її в цю сумку.

На це знадобилося чимало часу, бо Алісі довелося дуже обережно тримати сумку: Лицар СТРАШЕННО незграбно вкладав у неї таріль і постійно намагався натомість впасти туди сам.

— Ого, ледве вліз, — сказав він, коли вони врешті-решт запхали таріль усередину. — В сумці забагато свічників.

І він підвісив торбу до сідла, де вже й так було тісно від в'язанок моркви, камінового начиння та інших речей.

— Сподіваюся, твоє волосся міцно прикріплене до голови? — спитав Лицар, коли вони вирушили.

— Так, як і завжди, — не стримала посмішки Аліса.

— Боюся, цього недостатньо, — стривожився Лицар. — Бачиш, вітер тут міцненький. Міцний, як бульйон.

— Ви винайшли спосіб уберегтися від здування волосся з голови? — спитала Аліса.

— Ще ні, — відповів лицар. — Але я винайшов спосіб утримати його від ВИПАДАННЯ звідти.

— Мені дуже цікаво послухати.

— Спершу береш рівний дрючок, — сказав Лицар. — Потім змушуєш волосся повзти по ньому вгору — так, як роблять із плодовими деревами. Бо ж розумієш, волосся випадає через те, що висить ДОНИЗУ... Речі ж ніколи не

падають ДОГОРИ, погодься. Отакий спосіб я винайшов. Можеш скористатися ним, якщо хочеш.

Алісі подумалося, що спосіб не надто зручний, і кілька хвилин вона йшла мовчки, розмірковуючи над цією проблемою. Час від часу їй доводилося зупинятися, аби допомогти бідному Лицарю, бо він вочевидь НЕ БУВ вправним вершником.

Щойно кінь зупинявся (а він робив це частенько), Лицар випадав уперед. Коли ж тварина знову рушала (а це ставалося доволі несподівано), він вивалювався назад. Весь інший час вершник тримався непогано, якщо не зважати на звичку подеколи гуцатися набік. Оскільки ж валився він переважно на той бік, де йшла Аліса, то невдовзі дівчинка зрозуміла, що не треба йти НАДТО близько до коня.

— Боюся, ви маєте невеликий досвід їзди верхи, — наважилася сказати вона, вп'яте допомагаючи йому забратися в сідло.

Від цієї зауваги Лицар помітно здивувався і трохи образився.

— Чому ти так вважаєш? — спитав він, видряпуючись на коня та вчепившись однією рукою Алісі в волосся, щоб не беркицьнутися на інший бік.

— Бо коли у вершника багато досвіду, він не випадає з сідла так часто.

— Я маю величезний досвід, — холодно промовив Лицар, — величезний!

Аліса не вигадала нічого ліпшого, ніж сказати:

— Справді? — але доклала чималих зусиль, щоб запитання прозвучало щиро.

Вони трохи пройшли мовчки, тим часом Лицар із заплющеними очима щось мурмотів сам до себе, й Аліса сторожко чекала на чергове падіння.

— Тонке мистецтво їзди верхи, — несподівано почав Лицар уголос, завзято жестикулюючи правою рукою, — полягає в тому, щоб уміло тримати...

Тут речення обірвалося так само раптово, як почалося, бо Лицар важко гупнувся сторчака просто в Аліси на шляху. Цього разу вона неабияк злякалася й, підводячи його, стривожено спитала:

— Сподіваюся, переламів немає?

— Нічого вартого уваги, — відмахнувся Лицар, ніби був не від того, щоб зламати дві-три кісточки. — Тонке мистецтво їзди верхи, як я вже казав, полягає в тому, щоб уміло тримати рівновагу. Знаєш, ось так...

Він відпустив віжки та розчепірив руки, щоб показати Алісі, про що йдеться, й цього разу перекинувся на спину, просто коню під копита.

— Величезний досвід! — усе повторював Лицар, поки Аліса ставила його на ноги. — Величезний досвід!

— Це просто сміховинно! — заволала Аліса, якій нарешті урвався терпець. — Вам потрібна дерев'яна коняка на коліщатах, от що вам треба!

— А ця порода має м'яку ходу? — спитав Лицар з величезним зацікавленням, водночас хапаючись обома руками за конячу шию, — саме вчасно, аби знову не загудіти вниз.

— Значно м'якшу, аніж справжній кінь, — відповіла Аліса, не в силах подавити смішок.

— Куплю одну, — задумливо сказав Лицар сам до себе. — Одну чи двох... кількоро.

Затим запала недовга тиша, й Лицар продовжив:

— Я великий майстер винаходити різні речі. Сподіваюся, ти помітила, який задумливий вигляд я мав, коли ти підіймала мене останнього разу?

— Ну, ви трималися ДОВОЛІ серйозно, — сказала Аліса.

— Саме в ту мить я винаходив новий спосіб перелазити через хвіртку... Хочеш послухати?

— О, навіть дуже, — ввічливо погодилася Аліса.

— Я розкажу тобі, звідки в мене виникла ця ідея, — сказав Лицар. — Бачиш, я сказав сам собі: «Єдина проблема — це ноги, бо ГОЛОВА вже й так достатньо високо». Отож спершу кладу голову на хвіртку... тоді стаю на голову... тепер ноги теж достатньо високо, як бачиш... І ось уже всьому й кінець.

— Так, думаю, справді буде всьому кінець, коли ви це проробите, — замислено сказала Аліса. — Але вам не здається, що це занадто складно?

— Я ж іще не пробував, — розсудливо відповів Лицар, — тому не можу стверджувати напевно... втім, боюся, це й справді було б ТРОХИ заскладно.

Його, здавалося, так засмутила ця думка, що Аліса поквапилася змінити тему розмови.

— Який у вас чудернацький шолом! — підбадьорливо вигукнула вона. — Це теж ваш власний винахід?

Лицар гордовито поглянув униз на шолом, приторочений до сідла.

— Так, — сказав він, — хоча я був винайшов значно кращий... схожий на голову цукру*. Коли я в ньому випадав з коня, він завжди одразу ж торкався верхівкою землі, тож мені було ДУЖЕ недовго падати, як ти розумієш... Втім, була небезпека звалитися ВСЕРЕДИНУ шолома. Одного разу так і сталося, і, що найгірше, перш ніж я встиг вибратися на волю, підійшов інший Білий Лицар і нап'яв шолома на себе. Він подумав, що це його шолом.

Лицар так серйозно оповідав цю історію, що Аліса не наважилася розсміятися.

---

* В XVII—XIX століттях рафінований цукор привозили до Європи з Карибів і Бразилії у вигляді «голів» — великих шматків конічної форми.

— Боюся, ви завдали йому болю, — сказала вона голосом, що тремтів від стримуваного сміху, — сидячи в нього на голові.

— Аякже, мені довелося його потовкти, — дуже статечно відказав Лицар. — Тоді він знову зняв шолом. Але минули ще довгі години, перш ніж мене вдалося дістати звідтам. Я застрягнув там наглухо... глухіше за глухаря.

— Чекайте, у випадку з глухарем ідеться про іншу глухість, — не погодилася Аліса.

Лицар похитав головою.

— Запевняю тебе, я засів там з УСІЄЮ глухістю, яка тільки є на світі! — вигукнув він, звівши руки догори від

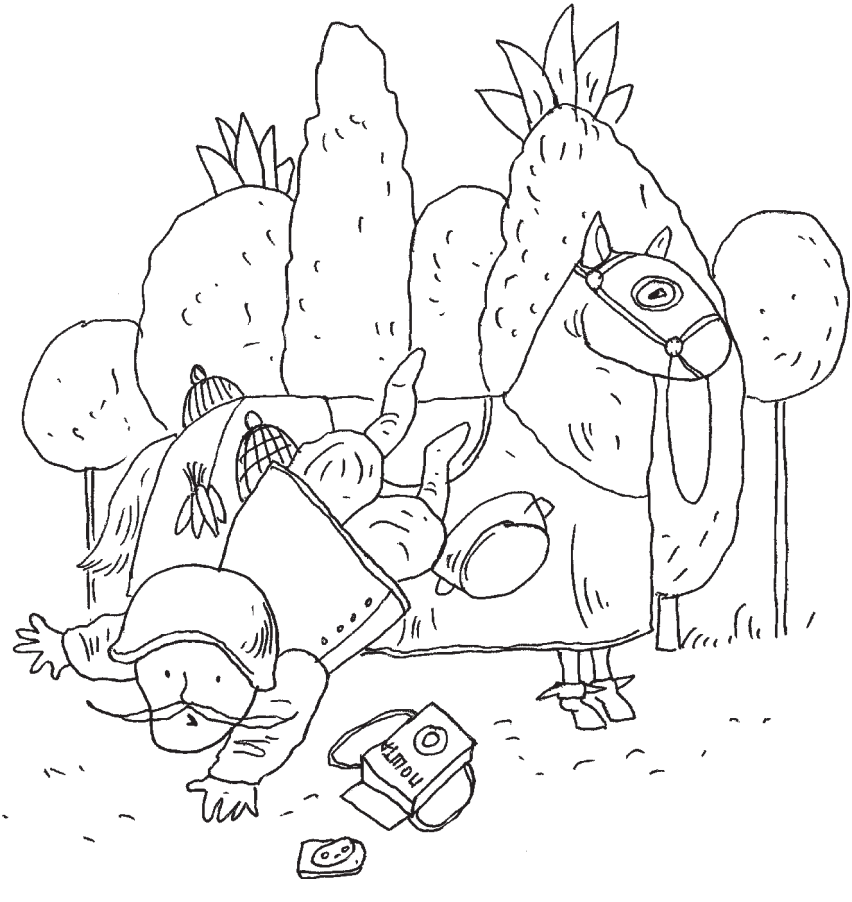

хвилювання, і тут-таки беркицьнувся з коня та полетів сторчголов у глибокий рівчак.

Аліса підбігла до краю канави, щоб поглянути, чи з ним усе гаразд. Падіння дуже налякало її, бо деякий час Лицар справді непогано тримався в сідлі. Вона боялася, що за цим разом він ДІЙСНО забився. Втім, хоч з рівчака видніли самі лише ступні лицаревих ніг, Аліса з полегшенням почула, що він і далі говорить буденним тоном.

— З усією глухістю, — повторив Лицар. — Але з його боку було нерозважливо вдягати шолом, що належить іншому лицарю... до того ж з іншим лицарем усередині.

— Як ви МОЖЕТЕ говорити так спокійно, стоячи догори дриґом? — спитала Аліса, витягаючи Лицаря з канави за ноги й кладучи на берег, де він завмер непорушною купою.

Здається, питання його здивувало.

— А яка різниця, де знаходиться моє тіло? — сказав він. — Мозок-то однаково працює. Насправді чим нижче моя голова, тим більше речей я винаходжу.

— До сьогодні найрозумнішим моїм вчинком, — продовжив Лицар після паузи, — було винайти пудинг, поки подають м'ясну страву.

— Саме вчасно, щоб приготувати й подати його наступною стравою? — здогадалася Аліса.

— Ні, не НАСТУПНОЮ стравою, — повільно промовив замислений Лицар, — принаймні точно не наступною СТРАВОЮ.

— Тоді його мали подати наступного дня. Певно, вам не треба було два пудинги за одним обідом?

— Ні, не НАСТУПНОГО дня, — сказав він, — не наступного ДНЯ. Насправді, — заговорив він дедалі тихше, схиливши голову, — не думаю, що цей пудинг хтось ПРИГОТУВАВ! Насправді я навіть не думаю, що його хтось

колись ПРИГОТУЄ! Але винайти цей пудинг було дуже дотепно.

— З чого ж він мав робитися? — поцікавилася Аліса.

— Ну, починався він із промокального паперу, — простогнав Лицар.

— Боюся, це б не надто смакувало...

— САМЕ ПО СОБІ справді не надто, — пристрасно перервав її Лицар, — але ти навіть не уявляєш, як перемінюється смак, якщо додати туди інші інгредієнти... наприклад, порох або сургуч. Але мені час тебе полишати.

Вони саме підійшли до краю лісу.

— Ти сумна, — зауважив Лицар. — Давай я заспіваю пісню, щоб тебе заспокоїти.

— А вона дуже довга? — спитала Аліса, на сьогодні вже по горло сита поезією.

— Вона довга, — сказав Лицар, — але дуже, ДУЖЕ гарна. Всі, хто чує, як я її співаю... У них або сльози напливають на очі, або...

— Або що? — спитала Аліса, бо Лицар несподівано змовк.

— Або не напливають, ясна річ. Назва цієї пісні називається «КАРАСЯЧІ ОЧІ».

— О, то це така в неї назва? — перепитала Аліса, намагаючись викликати в собі хоч трохи захоплення.

— Ні, ти не зрозуміла, — дещо незадоволено сказав Лицар. — Так НАЗИВАЄТЬСЯ її НАЗВА. А взагалі назва цієї пісні: «ДРЕВНІЙ ДІДУСЬ».

— То, виходить, я мала спитати: «То це так НАЗИВАЄТЬСЯ ця пісня»? — перепитала Аліса.

— Та ні, до чого тут це! ПІСНЯ називається «ЗАСОБИ Й ШЛЯХИ», але так вона тільки НАЗИВАЄТЬСЯ, як бачиш!

— Ну добре, то ЩО Ж це за пісня? — запитала остаточно спантеличена Аліса.

— Я вже підходжу до цього, — заспокоїв її Лицар. — В дійсності це пісня «СИДЯЧИ НА БРАМІ», а її мелодію я вигадав сам[1].

Промовивши це, Лицар зупинив коня й кинув віжки йому на шию. Тоді, повільно відраховуючи ритм однією рукою, він почав співати, й легка посмішка осявала його лагідне дурнувате обличчя, ніби він від душі насолоджувався музикою.

З усіх предивних речей, які Аліса побачила під час мандрівки по той бік Дзеркала, цю вона завжди пам'ятала найясніше. Минуло багато років, а вона все ще могла відтворити всю цю сцену в пам'яті так, ніби все відбувалося тільки вчора: ніжні сині очі та добру посмішку Лицаря... призахідне сонце, що просвічує крізь його волосся... сяйво променя на його обладунку, що майже сліпило її... кінь із повислими на шиї віжками, що потихеньку переходить з місця на місце, пощипуючи траву попід ногами... чорні тіні лісу на тлі... Усе це вона вбирала в себе, мов картину, й, затінивши рукою очі, прихилилася до дерева і в напівдрімоті слухала сумовиту мелодію пісні.

«Але він зовсім не сам її вигадав, — подумала Аліса. — Це ж "ТОБІ ВІДДАВ Я ГЕТЬ УСЕ"». Вона стояла й слухала дуже уважно, але сльози не напливали їй на очі.

Я розказав тобі вже все,
Наскільки стало слів:
Я стрівся з древнім дідусем,
На брамі він сидів.
«Ти, діду, хто? — спитав я враз. —
На що живеш, бідак?»
І серце сповнив дідів глас,
Як решето — вода.
Дід каже: «Я метеликів
У річці наловлю,

З них наліплю кренделиків
Й на ринку продаю.
Я продаю їх морякам,
Що бурі борознять.
Отак і заробляю сам —
Дрібницю, що й казать».
Та саме думав я в ту мить
Розфарбувати носа
І віялом його прикрить,
Щоб хтось не зиркав скоса.
Тож я нічого не сказав
У відповідь, авжеж,
А діду в вухо загорлав:
«Дідусю, чим живеш?»
Він стиха мовив: «Я бреду
Весь час, коли не сплю,
І щойно ручайок знайду —
Ураз його спалю.
А потім з попелу того
Наробляють сірників,
Але мені дадуть всього
Дещицю мідяків».
Та я роздумував над тим,
Як годуватись тістом,
Щоб з дня на день усе рости,
Ставати більш тілистим.
Тож діда я за комір взяв
І став його трясти.
«Ти хто, дідусю? — я кричав. —
Скажи, що робиш ти?»
Він мовив: «Поночі в гаю
Я карасів ловлю,
Тоді з них очі дістаю
І ґудзики роблю.

Та срібла не дають мені,
А злота — й поготів.
Хіба що мідяки дрібні
Я маю з карасів.
Буває, викопаєш десь
З мелясою рулет
Або, буває, ще знайдеш
Колеса до карет.
От саме так, — він підморгнув, —
Я статки добрі збив,
І з радістю за те хильну,
Щоб ти ще довго жив».
Почув я ці слова сумні,
Бо план мій вже дозрів,
Як кип'ятінням у вині
Іржу знімать з мостів.
Я діду дякувати став
За всі його слова,
Та більш за те, щоб він підняв
За мене келих-два.
Тепер, коли по пальцях дам
З розмаху молотком,
Чи гепнусь на очах у дам
З розв'язаним шнурком,
Чи плями посаджу масні
На кращий з сюртуків,
Тоді я сльози ллю рясні,
Бо дід згадається мені
Із головою в сивині,
Що говорив слова сумні,
Любив співать собі пісні
Та міни строїти пісні,
Що очі мав завжди ясні,
Валявся цілий день в тіні,

Хоч в будні, хоч у вихідні,
А тої днини навесні,
Штани підтикавши тісні,
На брамі він сидів.[2]

Проспівавши останні слова балади, Лицар підібрав віжки й розвернув коня на дорозі туди, звідки вони прийшли.

— Всього лише кілька ярдів, — сказав він, — пагорбом униз, а тоді через маленький струмочок — і ти станеш Королевою... Але ж ти постоїш і подивишся спершу мені вслід, поки я не пропаду з очей? — додав Лицар, коли Аліса озирнулася й нетерпляче поглянула туди, куди він показував. — Я швиденько. Почекаєш і помахаєш мені хусточкою, коли я доїду он до того повороту? Розумієш, мені здається, що це мене підбадьорить.

— Звісно, я почекаю, — відповіла Аліса, — і дякую вам, що провели мене так далеко... і за пісню теж... вона мені дуже сподобалася.

— Сподіваюся, що так, — із сумнівом сказав Лицар, — але ти плакала не так сильно, як я чекав.

Вони поручкалися на прощання, й Лицар повільно потрюхикав у бік лісу.

— Не знаю, чи швидко він ПРОПАДЕ З ОЧЕЙ, але напевно мине обмаль часу, як він ВПАДЕ ЗІ СПИНИ, — гмикнула Аліса сама до себе, дивлячись йому вслід. — Ну ось, що я казала! Прямо сторчголов, як і завжди! Проте він легко залазить назад на коня... певно, це через усі ті речі, приторочені до сідла.

Отож Аліса продовжувала говорити сама до себе, дивлячись, як кінь спроквола чвалає дорогою, а Лицар падає з нього, спершу з одного боку, потім з іншого. Після четвертого чи п'ятого падіння він досяг-таки повороту, Аліса помахала йому хусточкою та почекала, поки він пропаде з очей.

— Сподіваюся, це його підбадьорило, — сказала вона, розвертаючись, аби збігти вниз із пагорба. — А тепер до останнього струмочка — і я Королева! Як же це чудово звучить!

Якихось кілька кроків — і вона вже була на березі струмка.

— Нарешті Восьмий Квадрат! — закричала Аліса, перестрибуючи потічок,

* * * * * *
* * * * *

і впала перевести дух на м'який, ніби мох, газончик, по якому тут і там розкинулися клумби з білими квітами.

— О, яка я рада опинитися тут! Але ЩО це в мене на голові? — злякано скрикнула Аліса й звела руки, щоб обмацати якусь дуже важку штуку, яка міцно обхопила її голову. — І як воно МОГЛО потрапити сюди, щоб я про це навіть не знала? — спитала дівчинка сама в себе, знімаючи дивний предмет та кладучи його собі на коліна, аби роздивитися, що ж воно таке.

Це була золота корона.

Розділ IX

Королева Аліса

— О, ну ЦЕ просто шик! — вигукнула Аліса. — Навіть не думала, що стану Королевою так швидко... І ось що я вам скажу, Ваша Величносте, — продовжила вона суворим тоном (їй завжди подобалося відчитувати саму себе), — вам не личить отак валятися на травичці, щоб ви знали!

Тож вона підвелася й почала прогулюватися — спершу доволі штивно, бо все боялася, що корона звалиться в неї з голови. Втім, Аліса заспокоювала себе думкою про те, що її тут однаково ніхто не бачить.

— А якщо я справжня Королева, — сказала вона, знов сідаючи, — то з часом управлятимуся з цим завиграшки.

Все складалося так химерно, що Аліса анітрохи не здивувалася, раптом виявивши, що Біла та Чорна Королеви тісненько сидять обабіч неї. Їй дуже кортіло поцікавитися в них, як вони сюди потрапили, але Аліса побоялася, що це буде трохи неввічливо. Втім, подумалося їй, не буде ніякої біди, якщо вона спитає, чи гра вже закінчилася.

— Перепрошую, чи не могли б ви сказати... — почала вона, несміливо поглядаючи на Чорну Королеву.

— Говори, коли до тебе заговорять! — різко обірвала її та.

— Та якби всі підкорювалися такому правилу, — не погодилася Аліса, завжди готова встрягнути в невеличку суперечку, — і якби ви говорили тільки тоді, коли говорять до вас, а інша людина постійно чекала б, поки заговорите ВИ, то тоді, бачте, ніхто б взагалі не розмовляв...

— Сміховинно! — вигукнула Королева. — Дитино, хіба ти не розумієш... — Тут вона осіклася та хвилинку подумала, нахмурившись, і тоді несподівано змінила тему розмови. — Що ти мала на увазі під словами «якщо я справжня Королева»? Яке ти маєш право так себе називати? Знаєш, дорогенька, ти не можеш бути Королевою, поки не складеш відповідний іспит. І чим швидше ми почнемо, тим краще.

— Я ж тільки сказала «якщо»! — жалісливо заблагала Аліса.

Дві Королеви перезирнулися, й Чорна Королева зауважила:

— Вона КАЖЕ, що тільки сказала «якщо»...

— Але вона сказала набагато більше! — застогнала Біла Королева, заламуючи руки. — О, незрівнянно, невимовно більше.

— Справді, ти так і зробила, — сказала Алісі Чорна Королева. — Завжди кажи правду... думай перед тим, як сказати... і потім записуй сказане.

— Чесне слово, я не збиралася... — почала було Аліса, але Чорна Королева нетерпляче її перервала.

— От на це я і скаржуся! А МАЛА Б збиратися! Яка користь із дитини, яка нікуди не збирається? Навіть хмарини і ті збираються, а дитина — це ж вам не хмарина!

Цього ти не зможеш заперечити, навіть якщо візьмешся за це обома руками.

— Я не заперечую речі РУКАМИ, — не погодилася Аліса.

— Я й не сказала, що заперечуєш, — відрізала Чорна Королева. — Я сказала, що не зможеш, навіть якщо візьмешся.

— Вона зараз у такому гуморі, — докинула Біла Королева, — коли їй дуже хочеться заперечити ХОЧ ЩОСЬ... от тільки вона не знає що!

— Жахлива, непокірлива вдача, — зауважила Чорна Королева, й на кілька хвилин запала ніякова тиша.

Мовчанку порушила Чорна Королева, яка сказала Білій:

— Запрошую тебе до Аліси на званий обід сьогодні надвечір.

Біла Королева слабенько посміхнулася і сказала:

— А я запрошую ТЕБЕ.

— Навіть не знала, що в мене сьогодні званий обід, — промовила Аліса, — але якщо він і справді буде, то це МЕНІ б слід було запрошувати гостей.

— Ми тобі давали таку можливість, — зауважила Чорна Королева, — але, якщо не помиляюся, ти не відвідувала уроки добрих манер?

— Добрих манер не вчать на уроках, — сказала Аліса. — На уроках вчать розв'язувати приклади і всяке таке.

— То ти вмієш додавати? — поцікавилася Біла Королева. — То скільки буде один плюс один плюс один плюс один плюс один плюс один плюс один плюс один плюс один плюс один?

— Не знаю, — розгубилася Аліса, — я збилася з ліку.

— Вона не вміє додавати, — втрутилася Чорна Королева. — Може, вмієш віднімати? Відніми дев'ять від восьми.

— Бачте, я не можу відняти дев'ять від восьми, — охоче відповіла Аліса, — але...

— Віднімати вона теж не вміє, — сказала Біла Королева. — Як щодо ділення? Розділи хлібину ножем... яка буде відповідь?

— Думаю, що... — почала Аліса, але Чорна Королева відповіла замість неї:

— Бутерброд, ясна річ. Краще нехай ще раз спробує віднімання. Відніми кістку в собаки: що залишиться?

Аліса замислилася:

— Кістка точно не залишиться, бо я її відніму... собака теж не залишиться, бо він побіжить, аби мене вкусити... і я залишатися там теж не стану!

— То, виходить, нічого не залишиться? — спитала Чорна Королева.

— Думаю, відповідь саме така.

— Неправильно, як завжди, — фиркнула Чорна Королева, — залишиться собачий терпець.

— Я не розумію, чому...

— От горе, ну дивися! — вигукнула Чорна Королева. — Собаці ж урветься терпець, правильно?

— Напевно, так, — обережно погодилася Аліса.

— Ну от, собака побіжить, а терпець залишиться лежати! — переможно вигукнула Королева.

Аліса промовила якнайсерйознішим тоном:

— Але терпець, урвавшись, може просто відлетіти в інший бік.

Та сама до себе вона мимохіть подумала: «Що за ДУРНЮ ми торочимо!»

— Вона АНІТРОХИ не вміє розв'язувати приклади! — хором заявили Королеви, старанно наголошуючи кожне слово.

— То, може, ВИ вмієте розв'язувати приклади? — спитала Аліса, несподівано повертаючись до Білої Королеви, бо їй не подобалося, коли до неї аж так прискіпуються.

Королева охнула й примружила очі:

— Я можу додавати, якщо мені дати час... зате віднімати вмію за БУДЬ-ЯКИХ обставин!

— Ти ж, ясна річ, знаєш абетку? — спитала Чорна Королева.

— Ще й як, — запевнила Аліса.

— І я теж, — прошепотіла Біла Королева, — будемо повторювати її разом, дорогенька. А ще відкрию тобі секрет... я вмію читати слова з однієї літери! Ну хіба не ЧУДОВО? Втім, не занепадай духом. Ти теж свого часу навчишся.

Тут знову підпряглася Чорна Королева.

— Гаразд, перейдемо до господарчих запитань, — сказала вона. — Як робиться хліб?

— О, це я знаю, — палко вигукнула Аліса. — Береш сито...

— Гаразд, — перервала Королева, — а як брати, якщо тобі не сито, а голодно?

— Та ні, я зовсім не про те! — пояснила Аліса. — Береться сито, крізь нього просипається борошно...

— Просипається чи прокидається? — уточнила Біла Королева. — Чи, може, воно пробуджується? Ти упускаєш забагато подробиць, дорогенька.

— Треба обмахнути їй голову, — стривожено втрутилася Чорна Королева. — Вона ось-ось розжариться від такої розумової напруги.

Отож обидві Королеви схопили жмутки листя та стали обмахувати Алісу, поки вона не заблагала припинити, бо від того волосся розліталося навсібіч.

— Схоже, з нею знов усе гаразд, — вирішила Чорна Королева. — А що в тебе з іноземними мовами? Як перекласти французькою «абракадабра»?

— Але «абракадабра» — це не нашою мовою, — розважливо сказала Аліса.

— А хто казав, що нашою? — відрубала Чорна Королева.

Аліса подумала, що цього разу знає, як викрутитися.

— Якщо ви мені скажете, якою це мовою, то я скажу, як буде ця «абракадабра» по-французьки! — переможно вигукнула вона.

Але Чорна Королева штивно випросталася і процідила:

— Королеви не торгуються!

«Краще б вони не прискіпувалися», — подумала Аліса.

— Давайте не будемо сваритися, — занепокоєно промовила Біла Королева. — Що спричиняє блискавку?

— Блискавку, — рішуче сказала Аліса, яка була цілком певна відповіді, — спричиняє грім... ні, ні! — хутко виправилася вона. — Я мала на увазі навпаки.

— Надто пізно виправлятися, — зауважила Чорна Королева. — Якщо ти промовила якусь річ, її вже стверджено, тож мусиш відповідати за наслідки.

— Мені саме згадалося, — сказала Біла Королева, опустивши очі долу й нервово стискаючи та розтискаючи долоні, — що за ЖАХЛИВА гроза була в нас тут минулого вівторка... точніше, минулих вівторків.

Аліса спантеличилася.

— У НАШІЙ країні, — мовила вона, — нараз наступає тільки один день.

Чорна Королева скривилася:

— Що за вбогий порядок речей! Що ж, У НАС дні й ночі приходять одразу по двоє або й по троє, а взимку ночей буває одразу по п’ять — щоб було тепліше, розумієш.

— А що, п’ять ночей — це тепліше, ніж одна? — здивувалася Аліса.

— В п’ять разів тепліше, аякже.

— Але за тим самим правилом може бути й у п’ять разів ХОЛОДНІШЕ...

— Саме так! — закричала Чорна Королева. — У п’ять разів тепліше і ВОДНОЧАС у п’ять разів холодніше... точнісінько так, як я в п’ять разів багатша за тебе і ВОДНОЧАС у п’ять разів розумніша!

Аліса зітхнула і здалася. «Це достоту наче загадка без відгадки», — подумала вона.

— Бовтун-Товстун теж бачив ту грозу, — тихо продовжила Біла Королева, ніби говорила радше сама до себе. — Він прийшов до дверей зі штопором у руках...

— Чого він хотів? — спитала Чорна Королева.

— Він сказав, що ХОТІВ БИ увійти, — вела далі Біла Королева, — бо шукає бегемота. Але того ранку нічого подібного в домі не було.

— А зазвичай є? — приголомшено спитала Аліса.

— Тільки по четвергах, — відказала Королева.

— Я знаю, для чого він прийшов, — мовила Аліса. — Він хотів покарати рибок, бо...

Тут Біла Королева знов заговорила:

— Це була ТАКА буря, ти просто й гадки не маєш! («Вона її НІКОЛИ не має», — докинула Чорна Королева.) Половину даху знесло, грім залетів до будинку... став перекочуватися по кімнаті величезними кавалками... стукатися об стіл та інші речі... зрештою я так налякалася, що не могла згадати, як мене звуть!

Аліса подумала: «Я б і не НАМАГАЛАСЯ згадати, як мене звуть, посеред стихійного лиха! Який би з того був зиск?» Втім, уголос вона нічого не сказала, щоб не образити бідолашну Королеву.

— Ваша Величність має вибачити бідолашку, — раптом сказала Алісі Чорна Королева, беручи Білу за руку та ла-

гідно погладжуючи. — Вона завжди бажає всім добра, але не в силах не говорити дурниць, таке вже правило.

Біла Королева боязко поглянула на Алісу, яка відчула, що просто МАЄ сказати щось доброзичливе, але саме в цю мить на думку їй нічого не спадало.

— Їй так і не дали справжнього виховання, — продовжила Чорна Королева, — але в неї просто на диво лагідна вдача! Потріпайте її по голові — й побачите, яка вона буде щаслива!

Втім, на таке Аліса ніяк не могла наважитися.

— Трохи доброти... і волосся на папільйотки накрутити... це могло б зробити з нею справжнє диво.

Біла Королева глибоко зітхнула та поклала голову Алісі на плече.

— Я що, ТАКА сонна? — промуркотіла вона.

— Втомилася, бідне створіння! — вигукнула Чорна Королева. — Пригладьте їй волосся... позичте свій нічний ковпак... і не забудьте проспівати заспокійливу колискову.

— Я не маю при собі нічного ковпака, — сказала Аліса, старанно намагаючись виконати першу вказівку. — І жодної заспокійливої колискової не знаю.

— Тоді доведеться мені, — сказала Чорна Королева і почала:

Люлі-люлі, міледі,
Їде пані в кареті,
Каретонька хитається,
В Королеви очі злипаються.
Поїдем на учту, щоби смачно їли
Королева Чорна, Королева Біла,
І весь чесний-добрий люд,
І Аліса мила!

— А тепер, коли ти знаєш слова, — сказала вона, прихиляючи голову на інше Алісине плече, — проспівай цю колискову МЕНІ. Бо я щось теж засинаю.

За мить обидві Королеви міцно спали, оглушливо хропучи.

— Що ж МЕНІ робити! — вигукнула Аліса, розгублено споглядаючи, як спершу одна кругла голова, а потому й інша скотилися з плечей на її коліна та вляглися там, наче важезні кулі. — Не думаю, що таке ХОЧ КОЛИСЬ раніше відбувалося, — щоб комусь доводилося дбати одразу про двох сонних Королев. Ні, за всю історію Англії... такого не могло бути, як бачите, бо ніколи не було більше однієї Королеви водночас. Гей, прокидайтеся, ви, важкі довбешки! — нетерпляче продовжила вона, але у відповідь лунав лише монарший храп.

Їхнє хропіння звучало дедалі ясніше й почало складатися в мелодію. Згодом Аліса вже могла навіть розчути слова, тож вона так уважно дослухалася, що коли обидві важкі голови зникли з її колін, майже не помітила цього.

Зараз дівчинка стояла перед дверима у формі арки, на яких великими літерами було написано: «КОРОЛЕВА АЛІСА». Обабіч дверей були дзвоники; один був підписаний: «ДЗВІНОК ДЛЯ ВІДВІДУВАЧІВ», під іншим виднів підпис: «ДЗВІНОК ДЛЯ СЛУГ».

«Почекаю, поки доспівають пісню, — подумала Аліса, — а тоді подзвоню... Але в ЯКИЙ дзвінок? — подумала вона далі, трохи спантеличена підписами. — Я не відвідувач і не служниця. Тут би, здається, МАВ бути ще й підпис: “КОРОЛЕВА”...»

Цієї миті двері трохи прочинилися, і якесь створіння висунуло голову з довгим дзьобом, тільки щоб сказати:

— Вхід заборонено до післянаступного тижня! — та хутко зачинити двері знов.

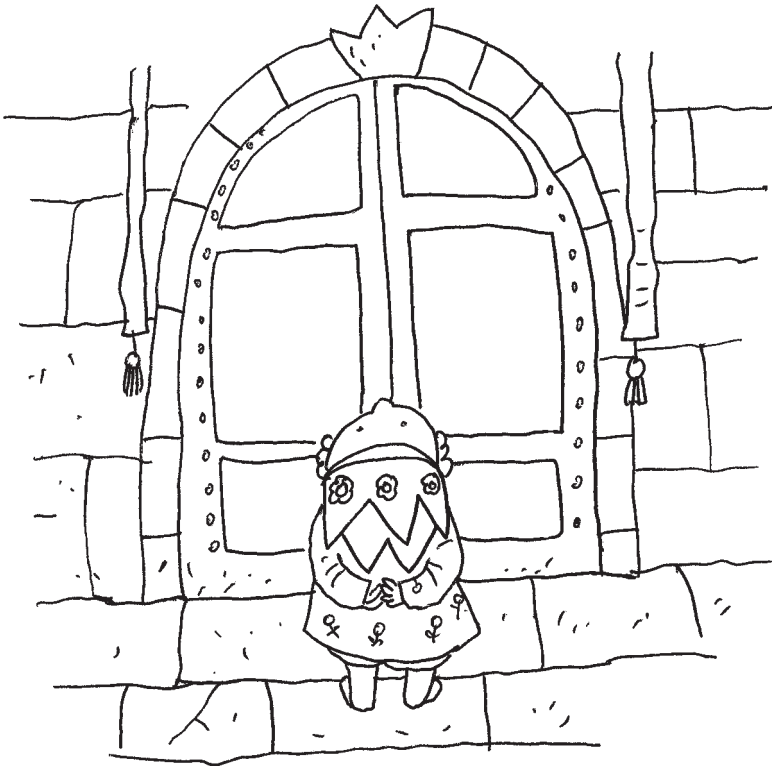

Аліса довго стукала та дзвонила намарно, поки нарешті старезний шкрек, що сидів під деревом, підвівся і неспішно пошкутильгав до неї. Шкрек мав на собі вбрання отруйно-жовтого кольору та гігантські черевики.

— Ну що таке? — спитав Шкрек низьким сиплим шепотом.

Аліса розвернулася, готова напастися на кого-завгодно.

— Де прислужник, який відповідає за двері? — розлючено почала вона.

— Які двері? — спитав Шкрек.

Аліса трохи не затупотіла ногами від роздратування, так повільно тягнув він слова:

— ОЦІ двері, ясна річ!

Шкрек хвилинку повитріщався на двері своїми великими тупуватими очима, потім наблизився й пошкріб їх великим пальцем, ніби пробував, чи не відпаде фарба. Зрештою він поглянув на Алісу.

— Хто відповідає за двері? — перепитав він. — Чого це комусь за них відповідати? Ти що, у них про щось запитувала?

Він так сипів, що Аліса ледве розбирала слова.

— Я вас не зрозуміла, — сказала вона.

— Я що, китайською розмовляю? — продовжив Шкрек. — Чи, може, ти глуха? Я спитав, чи ти їх про щось питала?

— Ні про що я їх не питала! — нетерпляче вигукнула Аліса. — Я в них стукала!

— От це було зайве... це було зайве... — промурмотів Шкрек. — Їх це, знаєш, дуже дратує.

Тут він підійшов і відважив дверям копняка своєю величезною ногою.

— ТИ їх не чіпай, — прокректів він, шкутильгаючи назад до дерева, — й ВОНИ тебе не чіпатимуть, отак.

Цієї миті двері розчахнулися навстіж і звідти долинув вискливий спів:[3]

«Задзеркальний народе! — Аліса рекла. —
Я клейноди взяла та корону вдягла.
Кличем вас на обід, кого з ким, кого як,
Королеви, і Чорна, і Біла, і я».

Хор із сотні голосів підхопив:

Тож вхопімось за чари
І мерщій наливаймо,
І цвяхами та гречкою
Стіл усипаймо!

Суньмо мишок до кави
І до чайників кицьок,
І Алісу вітаймо
Три разочки по тридцять!

Потім навперебій залунали шумні вітання, й Аліса сама собі подумала: «Три рази по тридцять — це дев'яносто. Цікаво, хтось рахує?»

За хвилину знову запала тиша й той самий вискливий голосок заспівав наступний куплет:

«Люде мій задзеркальний! — Аліса рекла. —
Ви чудовий народ, всім вам честь і хвала.
Тому сіли із вами за стіл, мов сім'я,
Королеви, і Чорна, і Біла, і я».

Тут знову вступив хор:

Тож налиймо до кухлів
Гасу вщерть і чорнила,
Та усього, від чого
Нам любо і мило.
Вовну сип до вина,
А до пива — пісок,
І Алісу вітай
Три рази по п'ятсот!

— Три рази по п'ятсот! — розпачливо повторила Аліса. — О, так вони ніколи не закінчать! Краще я негайно увійду...

Щойно вона з'явилася, запала мертва тиша.

Простуючи великою залою, Аліса нервово оглядала стіл. Тут було близько п'ятдесяти гостей, поміж яких були і звірі, і птахи, й навіть кількоро квітів. «Як добре, що всі вони прийшли, не чекаючи на припросини, — подумала вона, — а то б я ніколи не здогадалася, кого саме треба кликати».

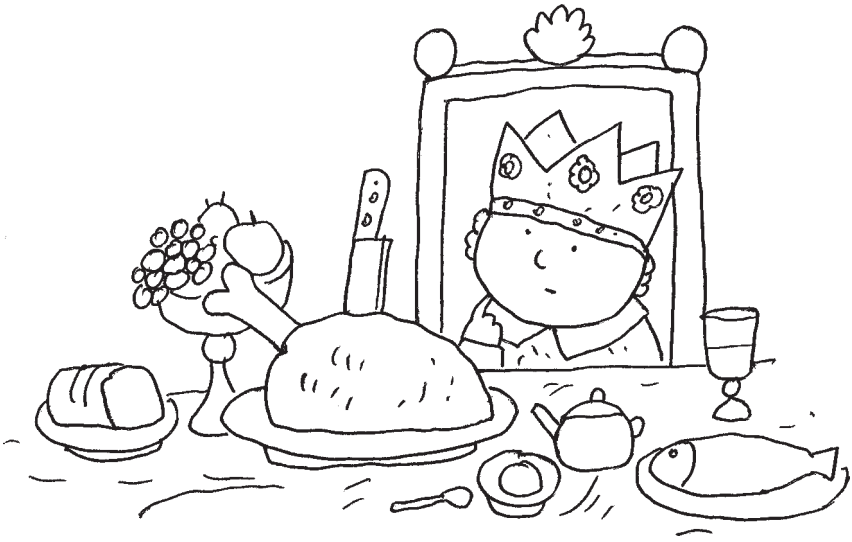

На чолі столу стояли три стільці. Два з них уже були зайняті Чорною та Білою Королевами, але середній стояв порожній. Аліса присіла на нього, дуже ніяковіючи в цій тиші й палко бажаючи, щоб хтось нарешті заговорив.

Зрештою мовчанку порушила Чорна Королева.

— Ти вже пропустила суп і рибну страву, — сказала вона. — Подати м'ясне!

Прислужники поставили перед Алісою цілу баранячу ногу, й дівчинка витріщилася на неї з чималою тривогою, бо ще ніколи не нарізала м'ясо за столом.

— Я бачу, ти трохи соромишся. Дозволь відрекомендувати тобі баранячу ногу, — сказала Чорна Королева. — Аліса — Бараняча Нога. Бараняча Нога — Аліса.

Бараняча Нога підскочила на тарелі й злегка вклонилася Алісі. Та вклонилася у відповідь, сама не розуміючи, лякатися їй чи захоплюватися.

— Ви дозволите відрізати для вас шматочок? — спитала вона, взявши ножа й виделку та дивлячись навперемінку на обох Королев.

— Звісно, ні, — відповіла Чорна Королева. — Це суперечить етикету — відрізати шматочок від того, кого тобі відрекомендували. Заберіть м'ясне!

Прислужники прибрали баранячу ногу й натомість поставили великий сливовий пудинг.

— Якщо ваша ласка, я не буду знайомитися з пудингом, — спішно бовкнула Аліса, — а то ми так і не пообідаємо. Покласти вам шматочок?

Але Чорна Королева тільки поглянула на неї набундючено й прогарикала:

— Аліса — Пудинг. Пудинг — Аліса. Приберіть пудинг!

Офіціанти винесли пудинг так прудко, що Аліса навіть не встигла вклонитися у відповідь.

Втім, їй було не зовсім зрозуміло, чого це Чорна Королева сама роздає накази направо й наліво, тож заради експерименту Аліса вигукнула:

— Офіціанти! Поверніть пудинг!

Страва виникла на столі так миттєво, ніби це був якийсь фокус. Варто сказати, що пудинг був такий величезний, що Аліса навіть ЗЛЕГКА розгубилася перед ним, як доти перед баранячою ногою. Але вона на превелику силу опанувала себе, відкраяла шматочок і подала Чорній Королеві.

— Оце так нахабство! — вигукнув Пудинг. — Цікаво, як би тобі сподобалося, якби я відчикрижив кусень від ТЕБЕ, бридке ти створіння!

Він говорив таким товстим, масним голосом, що Аліса не спромоглася ані на слово у відповідь: тільки сиділа та витріщалася на нього, роззявивши рота.

— Зауваж, дорогенька, — докинула Чорна Королева, — це просто нечувано: дозволяти пудингу задавати тон у розмові!

— Знаєте, сьогодні мені читали просто силу-силенну поезії, — почала Аліса, з легким переляком відзначивши,

що варто було їй розтулити рота, як запала мертва тиша й усі очі звернулися до неї, — і що найдивніше, як на мене... усі ці вірші були так чи інак пов'язані з рибами. Ви не знаєте, чому всі тут так захоплюються рибами?

Аліса зверталася до Чорної Королеви, й та відповіла трохи не до ладу.

— Що ж до риб, — сказала вона повільно й урочисто, притулившись ротом майже до Алісиного вуха, — то Її Біла Величність знає пречудову загадку... всуціль віршовану... й усуціль про риб. Чи не буде вона така ласкава її загадати?

— Її Чорна Величність була дуже люб'язна про це згадати, — промуркотіла Біла Королева в інше Алісине вухо, ніби горлиця протуркотіла. — Це буде ТАКА насолода! То можна мені?

— Прошу вас, — ґречно сказала Аліса.

Біла Королева втішено розсміялася й потріпала Алісу по щоці. Тоді почала:

— Спершу рибу потрібно впіймати!
— Це не складно, може й дитина впіймати її.
— Потім рибу потрібно придбати!
— Це не складно, можна й за пенні придбати її.
— Далі треба її зготувати!
— Це не складно, чекати потрібно не більше хвилинки.
— На тарелі потрібно подати!
— Це не складно, її ще ніхто й не виймав із тарілки.
— Час на стіл накривати!
— Це не складно, тарілка легка та дрібнюща.
— Слід накривку підняти!
— А от ЦЕ вже задача складна-прескладнюща!
Чи накривка важженька,
Чи тарілки такі вже липкі, бо від роду не миті...
Що ж простіше, маленька:
Накривку з тареля піднять чи загадку дивну розкрити?

— Подумай хвилинку, а тоді назви відгадку[4], — сказала Чорна Королева. — А ми тим часом вип'ємо за твоє здоров'я... За здоров'я Королеви Аліси! — заверещала вона щодуху, й усі негайно почали пити.

Треба сказати, гості пили в доволі дивний спосіб. Одні поливали собі голову зі склянки, наче з вогнегасника, а тоді злизували все, що збігало по обличчю. Інші перекидали карафки та пили вино, коли воно стікало з краєчка столу. Ще троє гостей, які нагадували кенгуру, забралися до великого тареля зі смаженою бараниною і стали жадібно хлебтати підливку («Неначе свині в ночвах!» — подумала Аліса).

— Ти маєш подякувати їм лаконічною промовою, — нахмурившись, підказала Алісі Чорна Королева.

— Розумієш, ми мусимо тебе підтримати, — прошепотіла Біла Королева, коли трохи перелякана Аліса слухняно встала, щоб виголосити тост.

— Дуже вам дякую, — прошепотіла вона у відповідь, — я й сама впораюся.

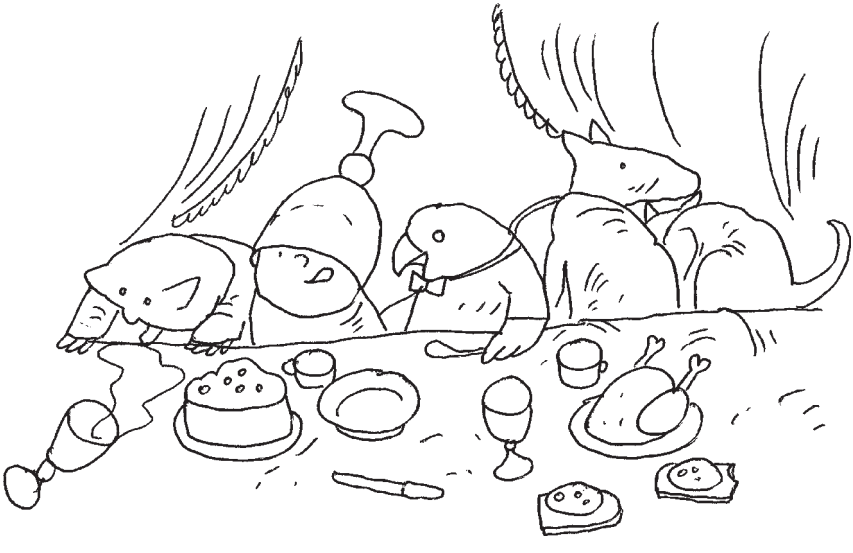

— Це буде зовсім не те, що треба, — непохитно заявила Чорна Королева, тож Аліса охоче погодилася на допомогу.

(«І вони ТАК штовхалися! — розповідала потім Аліса, переказуючи сестрі історію про учту. — Можна було подумати, що вони хочуть мене розплющити!»)

Насправді під час промови їй заледве вдавалося встояти на ногах: обидві Королеви так тиснули на неї, кожна зі свого боку, що трохи не підіймали її в повітря.

— З великим піднесенням я хочу подякувати вам... — почала Аліса й насправді ПІДНЕСЛАСЯ з цими словами на кілька дюймів. Утім, вона вхопилася за краєчок столу й зуміла поставити себе на місце.

— Бережися! — верескнула раптом Біла Королева, обома руками вчепившись Алісі в волосся. — Зараз щось станеться!

І тут (принаймні так потім розповідала Аліса) одразу відбулася сила-силенна речей. Полум'я свічок зринуло аж до стелі, нагадавши зарості очеретів із феєрверками на кінчиках. Щодо пляшок, то вони хутко вхопили по парі тарілок, примоцували їх собі замість крил, а тоді, приставивши замість ніг виделки, залопотіли крилами навсібіч. «Вони справді дуже схожі на птахів», — подумала Аліса, хоча думалося в цьому шарварку не дуже.

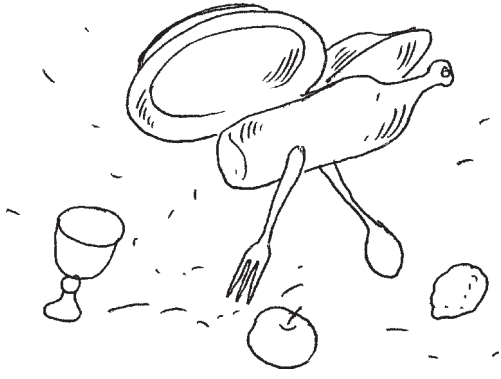

Цієї миті вона почула обіч себе хрипкий сміх. Аліса озирнулася поглянути, що це найшло на Білу Королеву, та замість неї виявила на стільці Баранячу Ногу.

— А от і я! — прогорлав голос із супниці, й Аліса знову озирнулася: саме вчасно, щоб побачити, як широке добродушне лице Королеви посміхається їй з-понад краю посудини, а тоді щезає в супі.

Не можна було втрачати ані хвилини. Кілька гостей уже попадали в тарелі. По столу до Алісиного стільця підійшов черпак для супу й тепер нетерпляче кивав, щоб вона поступилася йому дорогою.

— Я цього більше не потерплю! — закричала Аліса, підскочила й потягла скатертину обома руками.

Гарненький ривок — і от уже тарелі, тарілочки, гості, свічки з гуркотом зсипалися на підлогу великою купою.

— А щодо ТЕБЕ, — вигукнула вона, розлючено повертаючись до Чорної Королеви, яка здалася їй винною в усьому цьому безладі... але Королеви біля неї не було. Королева раптом зіщулилася до розміру маленької ляльки й була тепер на столі, де ганялася весело за власною шаллю, яка тріпотіла в неї позаду.

За іншим разом Аліса б дуже здивувалася, та ЗАРАЗ вона була надто схвильована, щоб дивуватися хоч чомусь.

— Щодо ТЕБЕ, — повторила вона, хапаючи крихітну істоту, котра саме збиралася перестрибнути через пляшку, яка щойно повалилася на стіл, — я тебе труситиму, поки ти не станеш кошеням, от що я зроблю!

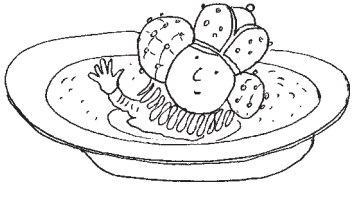

Розділ X

Трусіння

З цими словами Аліса зняла Королеву зі столу та стала тіпати нею туди й сюди що було духу.

Королева не чинила жодного опору, от тільки личко її почало скулюватися, а очі стали великими та зеленими. Водночас, поки Аліса її трусила, Королева почала коротшати... і гладшати... і м'якшати... і круглішати... і...

Розділ XI

Пробудження

...і врешті-решт справді ВИЯВИЛАСЯ кошеням.

Розділ XII

Чий був сон?

— Ваша Величносте, не треба так гучно муркотіти, — сказала Аліса, потираючи очі (цими словами вона звернулася до кошеняти, шанобливо, але з певною суворістю). — Ви мене розбудили від — о! — від такого дивного сну! Ти в ньому була зі мною, Кицю... там, у Задзеркальному світі. Ти про це знала, дорогенька?

У котів є одна препогана звичка, як одного разу слушно зауважила Аліса: що б ви їм не казали, вони ЗАВЖДИ муркочуть. «Якби ж вони муркали замість "так" і нявкали замість "ні", або ще за якимось правилом, — сказала тоді Аліса, — щоб можна було хоч якось підтримувати розмову. Але ЯК говорити з істотою, яка весь час торочить одне й те саме?»

Цього разу кицька тільки муркнула, тому було незрозуміло, «так» це чи «ні».

Отож Аліса покопирсалася в шахових фігурах на столі і відшукала Чорну Королеву. Потім стала навколішки на килимку перед каміном та вмостила кошеня й Королеву лицем до лиця.

— Ну, Кицю, — вигукнула Аліса, переможно плескаючи в долоні. — Зізнайся, що ти в неї перетворилася!

(«Але вона й упівока не глянула, — розповідала Аліса потім, пояснюючи все своїй сестрі, — відвернула голову

та вдала, що нічого не бачить. Але здавалася ТРІШЕЧКИ присоромленою, тож я подумала, що вона НАПЕВНО була Чорною Королевою».)

— Сядь трохи рівніше, дорогенька! — прикрикнула Аліса крізь веселий сміх. — І зроби реверанс, поки думаєш, що тобі... що тобі муркнути. Це завжди економить час, пам'ятай про це!

Й вона упіймала кошеня та легенько поцілувала: «Просто за те, що ти була Чорною Королевою».

— Підсніжечко, крихітко моя, — продовжила Аліса, озираючись через плече на білу кицьку, яка все ще терпляче зносила процедури. — Цікаво, коли Діна НАРЕШТІ припинить чепурити Вашу Величність? Може, саме тому в моєму сні ти була така розкуйовджена... Діно! Ти хоч знаєш, що вилизуєш саму Білу Королеву? Справді, це з твого боку просто неповага!

— Цікаво, а на що ж перетворилася сама ДІНА? — пробелькотіла дівчинка, вмощуючись зручніше на килимку та підперши голову ліктем, щоб спостерігати за кошенятами. — Скажи, Діно, це ти була Бовтуном-Товстуном? Мені ЗДАЄТЬСЯ, що саме ти... хоча поки не кажи нічого своїм друзям, бо я не впевнена.

— До речі, Кицю, якщо ти й справді була зі мною в моєму сні, то одна річ тобі ТОЧНО припала до душі: мені читали стільки віршів, і всі про рибу! Завтра вранці ти матимеш справжню втіху: поки будеш снідати, я читатиму тобі «Моржа і Теслю», тож ти зможеш уявити, ніби ласуєш устрицями, дорогенька!

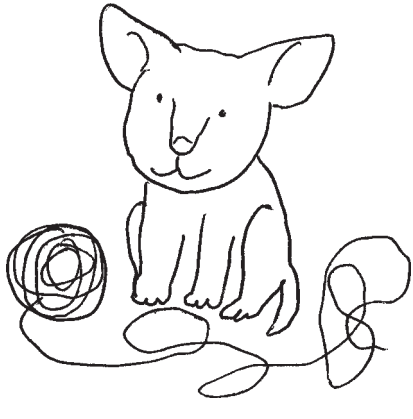

— А тепер, Кицю, давай подумаємо, кому взагалі все

ALICE

це наснилося. Це дуже серйозне питання, тому припиняй вже лизати свою лапу... ніби Діна не вмивала тебе сьогодні вранці! Розумієш, Кицю, цей сон МАВ снитися або мені, або Чорному Королю. Він був частиною мого сну... але тоді і я була частиною його сну! Може, все це ВЗАГАЛІ снилося Чорному Королю, га, Кицю? Ти ж була його дружиною, тож мусиш знати... О, Кицю, ну ДОПОМОЖИ мені розгадати цю таємницю! Ну ж бо, твоя лапа трохи почекає!

Але нестерпне кошеня лишень узялося до другої лапи й удало, наче не чує питання.

А ВИ як думаєте: чий це був сон?

—----—

Ех, ті хвилі золоті!
Лине човник, наче тінь,
Іскри грають на воді.
Славних трійко щебетух —
Погляд щирий, спраглий слух —
Ловлять казочку до вух.
Ех, давно той день минув,
Зимний вітер згадки здув.
Ей, ви де? Ніхто не чув...
Ночі тануть, плинуть дні:
Сни, і тільки сни одні,
Липень той несуть мені.
І у кожному із них
Добрий взір очей твоїх
Диво шле мені крізь сніг.
Ех, немає вороття...
Липень щез, роки летять...
Лише сон — усе життя[5].

КІНЕЦЬ

Зауваги перекладача

Роблячи прикінцеві виноски, ми не вдавалися до класичних коментарів Мартіна Ґарднера, оскільки вони мало поступаються обсягом оригінальному тексту й були б не зовсім доречні в цьому виданні. Втім, кожного зацікавленого та нелінивого читача ми охоче відсилаємо до його «Анотованої “Аліси”» (наприклад, за виданням *Мартин Гарднер. Аннотированная «Алиса». — М.: Наука, 1991*), адже в ремарках цього прекрасного автора справді міститься безліч дотепних, глибоких і пізнавальних фактів та гіпотез. Своєю чергою в поданих нижче коментарях ми вмістили тільки те, що конче необхідно дорослому читачеві для більшої насолоди текстом.

[1] Без пояснень зрозуміти гумор цього уривка можуть лише ті читачі, що знаються на логіці та семантиці. Білий Лицар намагається роз’яснити Алісі різницю між предметами, іменами предметів та іменами імен предметів, занурюючи розгублену дівчинку в непрості лабіринти метамови.

[2] У цьому вірші Керролл висміює відомий твір Вільяма Вордсворта «Рішучість і незалежність», в якому змальовано реальну зустріч поета з бідним збирачем п’явок. Для порівняння подаємо такі строфи з нього:

[...] Не знаю, чи це був Господній дар,
Чи доля, чи небесне провидіння,
Та там, де я долав своїх примар,
Тужливі думи й сумніви незмінні,
На березі ставка в намулі й піні
Я раптом діда сивого уздрів —
І був древніший він від всіх старих дідів.

Так часом бачиш брилу кам'яну
На пагорба оголеній вершині
І думаєш, цю стрівши дивину:
Звідкіль вона? І де була донині?
І вмить здається, що в німім камінні
Жаріє розум, як в потворі тій,
Що з моря виповзла на береги круті.

Таким був дід: ані живий, ні мрець,
Сповитий незліченними роками.
В дугу зігнув його життєвий герць —
Ось-ось чоло зійдеться із ногами,
Немов своїми древніми кістками
Він ніс не тіла висхлого вагу,
А болю гніт тяжкий чи тугу нелегку.

На чималий обчухраний ціпок
Свою недужу плоть старий спирав,
І, поки я націлив тихий крок
Туди, де мулистий розлився став,
Він хмарою недвижною стояв,
Якій байдужі вітру голоси,
Якщо пливти вона не хоче з вітром цим.

Простягшись уперед, він бурунив
Ціпком намул зелений, а тоді
Незмигним поглядом в ставок зорив,
Немов читав, як в книзі, у воді.

За правом подорожнього в путі
Я підійшов і так йому сказав:
«Дивіться, що за день погожий Бог послав!»

Старий мені ласкаво відповів,
Неквапно й ґречно він слова снував,
Тож я і далі бесіду повів:
«Що робите ви тут? — його спитав. —
Для вас не місце цей багнистий став!»
Він відказав, і в жвавих ще очах
Цікавості вогонь зайнявся і зачах.

Слова зринали кволо із грудей,
Та він суворо й штивно говорив,
І урочисто: мало хто з людей
Так гордо бесіду плете зі слів.
В Шотландії хіба до наших днів
Набожні старці мову так ведуть,
Що служать Господу й по совісті живуть.

Він розповів, що вийшов до ставка
П'явок збирати, бо живе в нужді.
То небезпечна справа і важка,
Бувають перешкоди непрості.
З болота на болото, з дому в дім,
Якщо до хати пустить хтось незлий:
Отак і дбає він на хліб злиденний свій.

Старий усе ще поруч говорив,
Та мова повз, немов ручай, пливла:
Не міг я відрізнить слова від слів,
І погляд мій теж застувала мла,
Й у ній дідусь стояв, мов хтось зі сну
Прийшов остерегти і сили повернуть.

Знов зринули думки: убивчий страх,
Надії, спраглі й кволі в самоті,
Біль, холод, труд тяжкий, хвороби смак
І генії, померлі в бідноті...
У розпачі, щоб спокій віднайти,
Я знов свої питання повторив:
«Що робиш, отче, ти, на що живеш, старий?»

І з усміхом він знову розказав,
Як він п'явок збирає там і тут,
Шукаючи то гниловодь, то став,
Де їх плодить багниста каламуть.
«Колись було їх стільки — не ступнуть, —
Сказав старий, — тепер піди знайди.
Та вистачить іще, як знати, де ходить».

Він говорив, і весь цей край сумний,
Його слова, він сам — усе мені
Ятрило душу: бачив погляд мій,
Як він бреде без впину по багні,
Один як перст, один і ночі й дні.
І поки я у цих думках ширяв,
Він повість закінчив і знов її почав.

Невдовзі мову він повів про інше,
Приязно й щиро, й урочисто все ж.
Коли ж він замовчав, в посталій тиші
Всміхнувся я: чи думав, що знайдеш
В розбитім старці дух живий без меж?
І я промовив: «Господи, прости!
З цим старцем у душі я стану далі йти!»

Втім, пародія стосується тільки змісту вірша Вордсворта; форма ж і справді наслідує пісню, яку за мелодією впізнає Аліса, — «Тобі віддав я геть усе» на слова Томаса Мура:

Тобі віддав я геть усе,
Хоч дар той був простий:
Лиш серце й лютню — тільки це
Я мав, щоб піднести. [...]

[3] Далі Керролл пародіює пісню Вальтера Скотта «Красунчик Данді» з його поеми «Прокляття Деворгойлів»:

До мужів у Парламенті Клейверс прорік:
«Може пасти корона віднині й навік,
Тож нехай Кавалери, старі й молоді,
Виступають, бо кличе Красунчик Данді».

Приспів:

Мій кухоль і чашу наповни під край,
І коней сідлай, і звитяжців збирай,
І браму відкрий, і з дороги зійди,
Бо скаче із військом Красунчик Данді. [...]

[4] Хоч Аліса так і не відгадала цю загадку, відгадка існує — це устриця. В англійському журналі «Fun» від 30 жовтня 1878 року було надруковано віршовану відповідь, написану невідомим автором. Вірша попередньо відіслали Керроллу, який власноруч його відредагував.

[5] У цьому акровірші зашифровано ім'я Керроллової натхненниці: перші літери рядків складаються в слова «Еліс Плезенс Лідделл» — повне ім'я Аліси.

ЗМІСТ

Передмова автора до видання 1896 року 7

Розділ I. ЗАДЗЕРКАЛЬНИЙ БУДИНОК 9

Розділ II. САД ЖИВИХ КВІТІВ 22

Розділ III. ЗАДЗЕРКАЛЬНІ КОМАХИ 37

Розділ IV. ЖЕНЧИЧОК І БРЕНЧИЧОК 50

Розділ V. ВОДА І ВОВНА 65

Розділ VI. БОВТУН-ТОВСТУН 80

Розділ VII. ЛЕВ ТА ОДНОРІГ 95

Розділ VIII. «ЦЕ МІЙ ВЛАСНИЙ ВИНАХІД!» 108

Розділ IX. КОРОЛЕВА АЛІСА 125

Розділ X. ТРУСІННЯ 145

Розділ XI. ПРОБУДЖЕННЯ 147

Розділ XII. ЧИЙ БУВ СОН? 148

Зауваги перекладача 152